

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV FILOZOFICKÉ FAKULTY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UTVÁŘENÍ JIHOČESKÉ PAMĚTI V POJETÍ F. M. ČAPKA

Vypracoval: Stanislav Šablica
Vedoucí práce: prof. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.
České Budějovice 2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. 4. 2015

.....
Podpis

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval svému vedoucímu práce prof. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr., za cenné rady a věcné připomínky. Především bych pak chtěl poděkovat své rodině za trpělivost a podporu.

Anotace

Stanislav ŠABLICA, *Utváření jihočeské paměti v pojetí F. M. Čapka*, diplomová práce, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2013, 86 stran textu, 5 stran příloh (nestránkováno)

Předložená diplomová práce je příspěvkem ke konceptu míst v paměti v české historiografii. Hlavní postavou je František Miroslav Čapek, lišovský rodák, který většinu svého života zasvětil bádání o jihočeské historii. Během svého života napsal několik knih, ale také vykonal mnoho skutků, kterými se zapsal do paměti jihočeského lidu.

Práce je napsaná na základě prostudování odborné literatury, osobního fondu F. M. Čapka a především knižní tvorby tohoto amatérského historika.

Práce je, kromě úvodu a závěru, rozdělena do tří kapitol. První je zaměřena na vysvětlení nejdůležitějších pojmů a konceptů. Ve druhé je čtenář seznámen se životem Františka Miroslava Čapka. Třetí a poslední část je zaměřena na analýzu konceptu míst v paměti v pojetí F. M. Čapka, především v jeho knižní tvorbě a ve vykonaných skutečích.

Abstract

Stanislav ŠABLICA, *Formation of the south bohemian memory in the conception by F. M. Čapek*, Thesis, The Institute of History of the Faculty of Philosophy of the University of South Bohemia in České Budějovice 2013, 86 pages of text, 5 pages of supplement (non-paginated).

This work is a contribution to the concept of memory location in the Czech historiography. The main person is František Miroslav Čapek, native from a little town Lišov, near České Budějovice, which dedicated most of his life for research on the South Bohemian history. During his life he wrote several books, but also he done many deeds, which he memorized the South Bohemian people.

This work was written on the basis studying of the professional literature, personal fond by F. M. Čapek and especially a book production by this amateur historian.

This work is devided, among the introduction and the end, to three chapters. The first chapter is explaining the most important terms and concepts, the second one introduces life F. M. Čapek and the third, finaly part, focused on the analysis concepts his memory, especially in book production and performed deeds.

Obsah

Úvod	7
1. Základní pojmy, definice a literatura	10
2. Jak šel čas v životě F. M. Čapka	33
2.1. Od dětství až k odhalení Kubatova pomníku	33
2.2. Život do převratu v roce 1918	40
2.3. Život v Československu	45
3. Paměť a místa paměti v pojetí Františka Miroslava Čapka	53
3.1. Kubatův pomník jako „místo paměti“	53
3.2. „Prostory paměti“ v dílech F. M. Čapka	60
3.3. Paměť Františka Miroslava Čapka	67
Závěr	77
Seznam pramenů a literatury	80
Seznam příloh	86
Přílohy	87

Úvod

Tato práce navazuje na mou předchozí práci, která se věnovala životu a dílu amatérského historika Františka Miroslava Čapka. Smyslem tohoto díla je ukázat, jak F. M. Čapek vnímal dějiny, jak se snažil působit na ostatní lidi a přibližovat jim jejich vlastní historii.

Hlavním důvodem, který mě vedl ke zvolení tohoto tématu, byla zkušenost, kterou jsme získal při psaní mé předchozí práce. Poznal jsem velmi důkladně život i dílo tohoto amatérského historika a věděl jsem, že jeho dílo si zaslouží další, širší zpracování, neboť toho vykonal během života tolik, že by byla škoda, aby se na jeho skutky zapomnělo, zároveň jeho dílo mnohé vypovídá o jihočeské identitě první poloviny 20. století, o česko-německém soužití na jihu Čech za dob Rakouska-Uherska i v době meziválečného Československa.

Cílem této práce je tedy pečlivě zmapovat a především zanalyzovat Čapkovy snahy o vytváření míst paměti u jihočeského lidu. Čapek byl zapáleným vlastencem a snažil se toto národní cítění přenést také na ostatní lidi. Využíval k tomu mnoha prostředků. Namátkou lze zmínit především Kubatův pomník na Blatech a mnoho knih, které během svého života napsal.

Na samém začátku mého bádání jsem si stanovil dvě hypotézy, které se pokusím následným bádáním buďto potvrdit nebo vyvrátit. První hypotéza zní takto: Veškerá agitace, kterou Čapek během svého život vykonal, byla zcela záměrná a cílená. Tím pádem vše, co Čapek dělal, měl předem promyšlené a směřoval za jedním účelem, působit vlastenecky na ostatní české obyvatele a vzbudit v nich větší zájem o národnostní otázku v rámci habsburské monarchie a samotné postavení českého národa v tomto soustátí. Druhá hypotéza zní takto: Čapek za svůj největší životní úspěch považoval zhotovení a posléze odhalení Kubatova pomníku.

Z teoreticko-metodologického hlediska mě inspirovali především dva autoři. Prvním je Pierre Nora, autor dnes již legendární práce *Les Lieux de mémoire*.¹ Tento dnes již prominentní profesor zorganizoval v roce 1979, na půdě prestižní École

---

¹ Viz Pierre NORA (ed.), *Les Lieux de mémoire I-IV*, Paris 1984-1992, stěžejní text v češtině dostupný také na: http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf (Pierre NORA, Mezi pamětí a historií, Cahiers de CEFRES No 13, 2012).

pratique des hautes études, seminář o kolektivní paměti, na jehož základě vznikl několika svazkový sborník. Toto dílo je přelomové v tom, že se snaží postihnout místa hmotného či symbolického rázu, která souvisejí s francouzskou národní identitou. Pierre Nora v úvodech a závěrech jednotlivých svazků představil své teoretické úvahy týkající se dějin paměti a mechanismy s nimi spojenými. Druhým inspirátorem pro mě byl francouzský sociolog Maurice Halbwachs, jeden z prvních autorů zabývajících se pamětí a bádáním o ní. Byl zastáncem myšlenky, že každá individuální paměť je pouze součástí kolektivní paměti, která se vztahuje k sociální dimenzi lidského vzpomínání.

Z charakteru výše zmíněných teoretických východisek vyplývají také metody, které byly v této práci použity. Samozřejmě se jedná o základní metody jako indukce a dedukce, dále také díky charakteru pramenů byla užitá metoda přímá, důraz však byl kladen na interpretaci paměti a identity, také ve vazbě na problematiku mentálních map. Při zpracování života Františka Miroslava Čapka byly použity přístupy biografické a diachronní.

Jak jsme mohli vidět, tak studium míst paměti a paměti samotné se zpočátku odehrávalo především ve francouzském prostředí. V českém prostředí se tato témata dostávají po roce 1989 pomalu do povědomí historiků a začínají vznikat průkopnické monografie i na domácí scéně.² Ovšem, jak se zdá, ještě česká historiografie nedospěla do takového stádia, aby zde mohla vzniknout česká obdoba francouzských Míst paměti v celonárodním kontextu. Ovšem myslím, že toto téma je tak aktuální a živé, že nebude dlouho trvat a tato publikace vznikne i v českém historiografickém prostředí. S jistou nadsázkou lze i tuto práci označit za příspěvek k tématu míst paměti v českém prostředí.

Prameny pro tvorbu této práce jsou dvojího charakteru. Za prvé se jedná o odbornou literaturu, která mi sloužila jako teoreticko-metodologický podklad, a za druhé se jedná o archivní materiál týkající se osoby F. M. Čapka. Pozůstalost je uložena na několika místech, jednak v Jihočeském muzeu, dále ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích a také v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Právě pozůstalost v Literárním archivu byla pro tuto práci

---

² Zmínit můžeme například: Jan KŘEN, *Česká a německá historická paměť - včerejšek a dnešek*, Praha 1999; Dušan TŘEŠTÍK, *O dějinách a paměti*, Praha 2004; Françoise MAYER - Zdeněk VAŠÍČEK, *Minulost a současnost, paměť a dějiny*, Praha 2008; Pavel MÜCKE, *Místa paměti druhé světové války: svět vojáků československého zahraničního odboje*, Praha 2014; Kamil ČINÁTL, *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*, Praha 2014.

nejdůležitější, neboť právě zde je uložena Čapkova korespondence. V Literárním archivu jsem čerpal také z fondů dalších osobností, jako byli Adolf Heyduk, František Salesius Frabša, Karel Klostermann a Čeněk Zíbrt. Právě ve fondech těchto osobností jsou totiž uloženy dopisy, které jim byly poslány Františkem Miroslavem Čapkem. V neposlední řadě byla použita také Čapkova knižní tvorba, která je z velké většiny dostupná v Jihočeské vědecké knihovně.

Samotná práce je rozdělena na tři velké bloky. První část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů a definic. Čtenář je zde seznámen se základními termíny, které jsou důležité pro pochopení dalších částí této práce. Pracuje se zde s pojmy jako: paměť, identita, mýtus, region, tradice a předsudky. Ve druhé části je chronologicky popsán život Františka Miroslava Čapka. Poslední, třetí část je již zaměřena na pojetí paměti v podání F. M. Čapka a na jeho snahu vytvořit na jihu Čech místa paměti.

Tato práce je pokusem pochopit vnímání dějin jednoho z mnoha amatérských historiků žijících na přelomu 19. a 20. století. Především jsem se zaměřil na jeho práci s pamětí. A to nejen s jeho, ale především s pamětí jihočeského lidu.

1. Základní pojmy, definice a literatura

Záměrem této práce je přiblížit myšlenkový svět a prostorové vnímání horizontu paměti jihočeského amatérského historika Františka Miroslava Čapka. Při rekonstrukci jeho myšlení a vnímání si musíme uvědomit dobu, ve které žil a která zajisté velmi ovlivnila jeho pohled na tehdejší svět. V období, kdy Čapek vyrůstal a kdy docházelo k budování jeho identity, byly České země pevně součástí habsburského soustátí. Tento faktor byl do jisté míry určující pro vývoj Čapkova myšlení a uvažování, neboť můžeme říci, že již od svých mladých let cítil jakousi nechuť k „Rakušanům“ a naopak vyzdvihoval češství a českou minulost. Zaobíral se především jižními Čechy, kde také prožil většinu svého života. Často pracoval s různými mýty, spojenými s tímto regionem. Můžeme tedy s jistotou říci, že se s tímto regionem plně identifikoval a byl hrdý na to, že je Jihočechem.

Dříve, než se pustíme do rekonstrukce života a myšlenkového světa F. M. Čapka, musíme zde zmínit a vysvětlit několik pojmů, se kterými se budeme v průběhu práce setkávat a jejichž objasnění nám posléze usnadní orientaci v textu.

Jedním z těchto pojmů je paměť. Paměť jako fenoménem se nejdříve zaobírali především filozofové, psychologové a sociologové. V posledních letech je toto téma velmi živé také v historické vědě. Francouzský medievista Jacques Le Goff, jenž se také zaobíral vztahem mezi pamětí a historií, chápe paměť jako „*schopnost uchovávat jisté informace, díky níž člověk dokáže aktualizovat minulé dojmy a údaje, které si představuje jako minulé.*“³ První úvahy o kolektivní paměti a jejím vlivu na vztah k minulosti můžeme najít v díle Maurice Halbwachse,⁴ předního teoretika sociologie paměti. Podle něj individuální paměť jedince existuje pouze jako součást kolektivní paměti, z níž se vytváří během socializace každého jedince. Halbwachs se tedy ve svém díle zaobíral především kolektivní pamětí, tvrdí, že kolektivní paměť se nedá ztotožňovat s historií. Historie pro něj představuje výběr faktů, které zaujaly nejdůležitější místo v paměti lidí, jsou tedy čteny, učeny a přednášeny. Ovšem, jak autor tvrdí, historie začíná až tam, kde končí tradice a rozpadá se sociální paměť. Historií je tedy až to, co není již pro danou společnost dostatečně blízké, a jediná možnost, jak tyto vzpomínky, tedy paměť, zachránit a uchovat, je jejich písemné zachycení v souvislém

---

³ Jacques LE GOFF, *Paměť a dějiny*, Praha 2007, s. 68.

⁴ Maurice HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, Praha 2009.

líčení.⁵ Když je zde zmíněno uchování paměti v písemné podobě, musíme se také zmínit, jak se vůbec paměť a její uchování vyvíjelo v čase. Tímto tématem se zabíral již zmíněný Le Goff ve své knize. Ten rozlišuje celkem pět vývojových etap paměti a jejího uchování. První vývojové stádium nazval tzv. etnickou pamětí, která existovala ve všech lidských společnostech bez písma. Hlavními sférami, které vytváří kolektivní paměť těchto společností, jsou oblasti mýtů a počátků, prestiž vládnoucích rodů a technické vědění, jež se předává praktickými formulacemi.⁶ Druhá fáze uchování paměti souvisí se vznikem písma, díky němuž došlo k hluboké proměně kolektivní paměti. Díky písmu se kolektivní paměť začala ubírat dvěma směry. První z nich je uctívání památky či oslava událostí formou památníků. Paměť v této formě bere na sebe podobu nápisu. Jinou, tedy druhou, formou paměti spjatou s písmem je dokument, psaný na podklad určený speciálně na psaní.⁷ Velikou proměnou prochází kolektivní paměť ve středověku, tato transformace souvisí především se šířením křesťanství jakožto náboženství a jakožto vládnoucí ideologie a takřka úplný monopol církve v literární a intelektuální oblasti. Křesťanské učení je postaveno jako paměť na Ježíše, tradovaná apoštoly a jejich následovníky. Kristova památka je připomínána v ročním cyklu, počínaje adventem a svatodušními svátky konče. Ve 12. století se psaný projev již plně rozvíjí vedle ústního, zejména u kleriků, kteří byli v této době nejvíce vzdělaní. Existuje již tedy jakási rovnováha mezi ústní a psanou pamětí.⁸ Revoluci paměti způsobí na Západě knihtisk. André Leroi-Gourhan charakterizoval tuto revoluci takto: „Až do vzniku knihtisku lze těžko oddělit ústní předávání od písemného. Vědomosti zachované před knihtiskem jsou zachovány za účelem učení se zpaměti. S knihtiskem se čtenář dostává nejen do styku s kolektivní pamětí obrovského rozsahu, jejíž látku už si nedokáže zapamatovat, ale běžně může využívat nové a nové texty.“⁹ Ve 20. století, především po roce 1950, nastává další revoluce, tentokrát ji přináší elektronická paměť. Zatímco lidská paměť je velmi nestálá a tvárná, paměť strojů se vyznačuje značnou stabilitou. Vzniká tedy typ paměti srovnatelný s knihou, avšak dosud s nevídanou možností snadného oživení údajů.¹⁰

---

⁵ Tamtéž, s. 123 - 124.

⁶ J. LE GOFF, *Paměť*, s. 70 -74.

⁷ Tamtéž, s. 74 - 75.

⁸ Tamtéž, s. 83 - 89.

⁹ Tamtéž, s. 95.

¹⁰ Tamtéž, s. 104.

Vraťme se nyní ještě slovem k Maurici Halbwaschovi, který vypracoval jednu z prvních teorií kolektivní paměti. Zaobíral se především rozdílem kolektivní paměti a historie. Zmiňuje zejména dva pohledy. První rozdíl autor spatřuje v tom, že „*kolektivní paměť je souvislý proud myšlení, v jehož nepřetržitosti není nic umělého, protože z minulosti uchovává pouze to, co je z ní dosud živé nebo schopné žít ve vědomí skupiny, která ji udržuje. Jakmile nějaké období přestane být pro to následující zajímavé, nejde už o stejnou skupinu, která by zapomněla část své minulosti, ve skutečnosti to jsou dvě na sebe navazující skupiny. Historie je naproti tomu běh na staletí.*“¹¹ Druhým rysem, který odděluje kolektivní paměť od historii, je fakt, že „*existuje více kolektivních pamětí, nejenom jdoucí v čase, nýbrž i vedle sebe. Historie je naopak jednotná a můžeme říci, že je jenom jedna.*“¹² Zmíním zde ještě jeden rozdíl, který je z mého pohledu podstatný, a to je skutečnost, že historie zkoumá skupiny zvnějšku a zahrnuje celkem dlouhé období. Naopak kolektivní paměť představuje skupinu viděnou zevnitř a během krátkého období, často nepřesahují délku lidského života.¹³ Maurice Halbwachse přisuzuje kolektivní paměti ještě jednu velmi důležitou vlastnost, a to je schopnost neustálé rekonstrukce, přesněji tedy kontinuální reaktualizace podle momentální situace. Tato aktualizace je způsobena neustále se měnícím obrazem minulosti podle událostí, priorit a zájmu přítomné společnosti.¹⁴

Jedním z prvních historiků, který se zabýval fenomén paměti, byl Jan Assmann.¹⁵ Ten rozvíjel myšlenku Maurice Halbwachse a tvrdil, že „*kolektivy sice nemají žádnou paměť, avšak určují paměť svých příslušníků.*“¹⁶ Na počátku 90. let francouzský historik Pierre Nora zdůraznil tvrzení, že lidská paměť a dějiny nejsou synonyma. Dokonce tvrdí, že se často staví proti sobě. „*Paměť je život, který nesou skupiny živých, a právě proto je v neustálém vývoji, otevřena dialektice vzpomínky a zapomnění. S ohledem na své postupně deformace je paměť nevědomá, vydaná každému užítí a zneužití. Historie je naopak vždy problematickou a neúplnou rekonstrukcí toho, co už není. Paměť je vždy fenoménem aktuálním, pouze prožívaným ve věčné přítomnosti historie. Protože je citová a kouzelná, paměť se snáší pouze s těmi detaily,*

¹¹ M. HALBWACHS, *Kolektivní paměť*, s. 125.

¹² Tamtéž, s. 129.

¹³ Tamtéž, s. 133.

¹⁴ Jiří ŠUBRT, *Historické vědomí a kolektivní paměť*, in: Jiří Šubrt - Jiří Vinopal a kol., *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*, Praha 2013, s. 14.

¹⁵ Jan ASSMANN, *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*, Praha 2001.

¹⁶ Tamtéž, s. 36.

*keré jí vyhovují, žíví se vzpomínkami, keré jsou nejasné, rozporné nebo nestálé. Historie jakožto úkon intelektuální a zesvětšující vyžaduje analýzu a kritickou rozpravu.*¹⁷ Zůstaňme u Pierra Nory, jeho práce můžeme označit za ty, keré v poslední době nejvíce ovlivnily historiky v uvažování o kolektivní paměti a posléze také o místech paměti. Většina jeho prací vyšla pouze ve francouzštině a následně v překladu v němčině a v angličtině, ale v češtině můžeme nalézt pouze nepatrné části jeho práce. Pierre Nora se domnívá, že projekt míst paměti se vytvořil v momentě, kdy v západní Evropě došlo k nahrazení osobní, rodinné a národní paměti, definované jako neplánovaný přenos vzpomínek z generace na generaci, za učebnicovou konstrukci národních dějin. Právě tento moment považuje Nora za okamžik rozchodu paměti a historie, keré se do té doby překrývaly. Tuto paměť Nora označuje za paměť umělou, kerá je spojena s procesem globalizace a demokratizace. Nora ve svých tvrzeních zachází ještě dál a tvrdí, že profesionální historik by měl potlačit žitou paměť a nahradit jí paměti umělou, tedy rekonstruovanou.¹⁸

Svatava Raková navazuje na tvrzení Pierra Nory, konstatuje obdobně jako Nora, že koncept míst paměti vychází z teorií demokratizace společnosti a její transformace ze stavovské do občanské podoby. Historie se podle ní stává pouze „zbožím“, keré je dostupné všem občanům a tudíž musí být opracováno tak, aby na jedné straně vyhovovalo obecným představám a zároveň je žádoucím způsobem ovlivňovalo a formulovalo. Místa paměti tedy v dnešní době jsou vyjádřením oficiálních či vládnoucích diskursů, nikoli snahou o záchranu národní paměti a uchování kontinuity.¹⁹

Na fenomén paměti můžeme nahlížet ze tří rovin, a to v rovině kolektivní paměti, kerá je podle Maurice Halbwachse a Jana Assmanna vždy úzce napojena na politické zřízení či elitu v délce maximálně tří generací, dále pak v rovině komunikativní paměti, kerá je tvořena skupinou vypravěčů a zaniká s rozpadem společenstva těchto vypravěčů. Poslední rovinu představuje kulturní paměť, jež je fenoménem trvajícím dlouhé epochy.²⁰

---

¹⁷ Miloš HAVELKA, *Paměť a dějiny, soužití a vyhnání*, Dějiny – teorie – kritika, 1, 2004, č. 1, s. 86.

¹⁸ Milan HLAVÁČKA, *Místa paměti a jejich „místo“ v historickém a společenském „provozu“*, in: Milan Hlavačka – Antoine Marés – Magdalena Pokorná (edd.), *Paměť míst, událostí a osobností: Historie jako identita a manipulace*, Praha 2011, s. 10 – 14.

¹⁹ Svatava RAKOVÁ, *Místa paměti na přelomu tisíciletí: výzvy a proměny jednoho konceptu*, in: M. Hlavačka – A. Marés – M. Pokorná (edd.), *Paměť míst*, s. 22.

²⁰ M. HLAVÁČKA, *Místa paměti*, s. 15.

Dušan Třeštík taktéž tvrdí, že paměť je něco jiného než dějiny, poněvadž „*je to živý, aktivní vztah k minulosti v celé jeho šíři. Paměť pochází z primární sféry, jsou to jednotlivci, kteří si něco pamatují, něco zapomínají a nějak to strukturují a slovně či obrazně formují. S dějinami historiků, které jsou přece kolektivní, a nikoliv individuální, objektivní a ne subjektivní, nemá taková paměť nic společného. Pro jednotlivce jsou jejich pamatované příběhy jejich identitou, říkají jim, kým jsou a kam jdou.*“²¹ Z českých historiků se dále problematikou paměti zabývali například Jiří Rak,²² Eduard Maur,²³ nebo Jan Galandauer.²⁴ Předmětem jejich zájmu byla zejména historická reflexe a proměny interpretace dějin, okolnosti vzniku národních symbolů a mýtů a vůbec formování české národní paměti.²⁵ Historikové Jihočeské univerzity, zabývající se především dějinami raného novověku, si pokládaly otázky týkající se utváření a uchování šlechtické paměti.²⁶ Jednou z nejnovějších a také nejrozsáhlejších českých publikací je kniha: *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace.*²⁷ Čeští, slovenští, ale i francouzští autoři v ní řešili problematiku paměti z hlediska různorodých sociálních skupin, míst, předmětů a oslav napříč historickým časem.²⁸ Zmíníme zde ještě jedenkrát Pierra Noru, nyní ve vztahu k místu paměti. Tento francouzský historik chápe místo paměti jako „*významný prvek materiálního nebo myšlenkového řádu, z něž vznikl – ať již cílenou vůlí lidí nebo postupem času – symbolický prvek různých společností.*“²⁹ Pierre Nora patří mezi první historiky zabývající se problematikou míst paměti. Výsledkem bádání bylo rozsáhlé čtyřsvazkové dílo *Les lieux de mémoire* (1984 - 1992) o francouzské národní paměti, na kterém se

---

²¹ Dušan TŘEŠTÍK, *O dějinách a paměti*, Dějiny – teorie – kritika, 1, 2004, č. 1, s. 110.

²² Jiří RAK, *Bývali Čechové*, Jinočany 1994.

²³ Eduard MAUR, *Paměť hor: Šumava, Říp, Blaník, Hostýn, Radhošť*, Praha 2006.

²⁴ Jan GALANDAUER, *2. 7. 1917 - Bitva u Zborova: česká legenda*, Praha 2002; TÝŽ, *6. 7. 1915 - Pomník mistra Jana Husa: český symbol ze žuly a bronz*, Praha 2008.

²⁵ Adriana KOLARIKOVÁ, *Kronika jednoho života. Život a názory humpoleckého občana Josefa Čermáka (1884 – 1958)*, Diplomová práce, Jihočeská univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, České Budějovice 2013, s. 8.

²⁶ Například: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007; Václav BŮŽEK – Jaroslav DIBELKA (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15).

²⁷ Milan HLAVAČKA – Antoine MARÉS – Magdalena POKORNÁ (edd.), *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*, Praha 2011.

²⁸ A. KOLARIKOVÁ, *Kronika*, s. 8.

²⁹ Tomáš HERMANN – Doubravka OLŠÁKOVÁ, *Místa a ne-místa paměti česko-francouzských vztahů*, Dějiny a současnost, 29, 2008, č. 2, s. 31.

podílela celá rada významných historiků. Nora svou koncepci míst paměti nastiňuje v úvodu, jenž vyšel také v českém jazyce.³⁰

Musíme si uvědomit, že prostřednictvím pramenů, které jsou založeny na paměti, lze velmi těžko rekonstruovat pravdivou realitu. Musíme brát v úvahu subjektivitu každého jedince. Tento fakt vystihuje velmi dobře výrok českého historika Josefa Petráně: „*V příběhu je zkrátka identita pamětníka, který hledá smysl toho, kam patří a kam směřuje.*“³¹ Spolu s identitou jsou zde obsaženy také společenské mýty a ideály. Je proto nutné brát v potaz životní, kulturní a intelektuální prostředí individua.³² Při práci s kolektivní pamětí musíme mít na mysli skutečnost, že každá společnost vnímá tytéž události odlišně. Například Češi hodnotí tytéž události jinak než sudetští Němci, Poláci jinak než Rusové a katolíci v týchž událostech nacházejí něco jiného než protestanti.³³

S pojmem paměť do jisté míry souvisí také několik dalších pojmů. Zmíňme se tedy krátce o prvním z nich, tím je tradice. V nejobecnějším smyslu tradice znamená vyprávění toho, co se událo. Představuje uchování povědomí o tom, co se stalo.³⁴ Velmi zajímavý je názor Jaroslavy Peškové, že „*tradice je ochuzená, vypreparovaná minulost, stylizovaná podle aktuálních potřeb současnosti. Je to stylizace toho, co bylo, do podoby instrumentu, napomáhajícího realizaci bezprostředních potřeb současnosti.*“³⁵ Když se nad touto myšlenkou zamyslíme, nezbyvá nám nic jiného než souhlasit, neboť každá společnost manipuluje s tradicemi, dá se říci, že i s celou historií, podle svých potřeb a často také ideologie.

Dalšíma dvěma pojmy jsou předsudky a stereotypy. Pro mnohé společenskovědní vědce jsou tyto dva termíny totožné, psychologické výzkumy jim dávají zapravdu, neboť říkají, že psychologická podstata předsudků a stereotypů je totožná. „*Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaužívají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy). Tyto názory a postoje jsou relativně stabilní, jsou přenášeny mezi generacemi a jsou obtížně změnitelné.*“³⁶

---

³⁰ http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf (Pierre NORA, Mezi pamětí a historií, Cahiers de CEFRES No 13, 2012).

³¹ Josef PETRÁŇ, *Dvacáté století v Ouběnicích*, Praha 2009, s. 6.

³² A. KOLARIKOVÁ, *Kronika*, s. 9.

³³ M. HAVELKA, *Paměť*, s. 86.

³⁴ Jaroslava PEŠKOVÁ, *Role vědomé v dějinách*, Praha 1998, s. 27.

³⁵ Tamtéž, s. 29.

³⁶ Jan PRŮCHA, *Interkulturní psychologie*, Praha 2004, s. 67.

Velmi důležité je uvědomit si, že každý člověk myslí ve stereotypch, lidé mnoho nových informací totiž vyvozují z předchozích zkušeností s určitými jednotlivci, či určitou skupinou. Pro naše účely je podstatné, jak je soustředěn výzkum předsudků a stereotypů v historiografii. Zde se upíná pozornost především na dva aspekty. „a) na jejich funkce: jak ve společnosti vznikají, jak působí a jaký mají případný vliv na její formování a případně i změnu. Analyzuje se role, již hrají jako faktor integrace, ať už směrem dovnitř skupiny, nebo při vytváření vyšších sociálních celků a také jejich vliv na individuální a skupinové jednání. b) na jejich vznik: do jaké míry jsou stereotypy, jejich používání a jejich sociální role výsledkem objektivních vnitřních potřeb společnosti (potřeb kulturní a politické integrace, hledání a udržování identity) a do jaké míry jsou výsledkem kolektivních strachů a obav.“³⁷

Jako poslední zde v souvislosti s pamětí zmíníme pomníky a posléze také zapomníky. V dnešní době je obvykle pod slovem pomník chápána socha nebo sousoší stojící na veřejném prostranství. V 19. století byly pomníky chápány jako „pamětní znamení“, proto bylo docela přirozené, že někdy se pomníkem stal legendou posvěcený kříž nebo pěstěný přírodní útvar.³⁸ Pomníky ovšem nejsou vynálezem moderní doby, znala je již antika, po ní renesance i baroko. Tehdy se jednalo téměř výhradně o sochy knížat a vojevůdců, sochařský portrét měl reprezentovat jejich moc a slávu.³⁹ V 19. století dostávají pomníky zcela novou úlohu, stávají se výrazem hledání identity, jak v rovině osobní, tak zejména v rovině národní. Budují se pomníky dynastické, pomníky na vítězných bojištích, přetrvávají také pomníky hrdinů, ti se transformují z vladařů a vojevůdců na národní hrdiny. Jedním z hlavních úkolů pomníků v této době byla snaha usnadnit orientaci v dějinách, potvrdit současníkům už zakořeněné tradice a potomkům je předat k následování.⁴⁰ Ve 20. století se pomníky stavěly také, především tedy jako oslava a vzpomínka na velké hrdiny českého národa, ať už to byl Tomáš Garrigue Masaryk, nebo hrdinové z válek. Je ovšem nutné si uvědomit, že pomníky se nejen stavěly na oslavu a připomínání, ale také se bouraly a rušily, především jako demonstrace konce starého vládního režimu a nastolení režimu nového. O zapomníku

---

³⁷ M. HAVELKA, *Dějiny a smysl*, Praha 2001, s. 36.

³⁸ Zdeněk HOJDA - Jiří POKORNÝ, *Pomníky a zapomníky*, Praha - Litomyšl 1996, s. 14.

³⁹ Tamtéž, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16 -17.

můžeme mluvit až v době, kdy o danou sochu nemá nikdo zájem ani v pozitivním, ani v negativním smyslu.⁴¹

Důležitý termín, se kterým se při zkoumání F. M. Čapka setkáváme velmi často, je region. Studium regionu se zabývají především geografové, ale i mnozí historikové si tuto problematiku zvolili za svůj předmět zájmu, jedná se o regionální historiky, mezi které můžeme zařadit také F. M. Čapka. Regionální historiografie se v posledních letech velmi rozvíjí a je předmětem zájmu stále více historiků. Základy ovšem můžeme hledat již na konci 19. století v historické vlastivědě, právě z ní se zrodila moderní regionální historiografie.⁴² Regionální historiografie má své základy sice v historické vlastivědě, ale úzce souvisí také s historií, mají společnou pramennou základnu a regionalistika přejímá také část pojmového aparátu, zejména metody vědecké práce.⁴³ Historická regionalistika se odlišuje od obecné historie především v objektu zájmu, který je u historické regionalistiky konkrétnější a je vztažen k určité době a k určitému vymezenému regionu.⁴⁴ Definovat regionální historii se pokusil Josef Bartoš, který tvrdí, že: „*Regionální dějiny nejsou samostatnou vědní disciplínou, jsou nedílnou součástí celé historiografie, mají v ní v zásadě stejný objekt i předmět, metody i poslání. Regionální dějiny představují jen specializaci v rámci prostorového či územního členění celé historiografie a zabývají se historickým vývojem společnosti na územně menších jednotkách. Tato specializace určuje i některá specifika regionálních dějin v rámci celé historiografie.*“⁴⁵

Vymezení regionu je velmi složité, obecně ovšem můžeme konstatovat, že regionem se rozumí každé území, na němž jsou na základě předem stanovených kritérií konstatovány určité prvky, které jsou odlišné od obdobně stanovených prvků v sousední oblasti.⁴⁶ Existuje mnoho definic, každá vědní disciplína region definuje odlišně. Jednou možnou definicí může být ta geografická. Nejobecnější geografickou definicí regionu je: „*komplex vznikající regionální diferenciací krajinné sféry.*“⁴⁷ Ovšem i každý

---

⁴¹ Tamtéž, s. 20.

⁴² Petr VOREL, *Základy historické regionalistiky*, Pardubice 2005, s. 17.

⁴³ Tamtéž, s. 8.

⁴⁴ Tamtéž, s. 9.

⁴⁵ Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny: Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004, s. 7.

⁴⁶ František KREJČA, *Region a regionalismus*, in: Zbyněk Holub (ed.), *Region, regionalistika, regionalismus a regionalisté*, České Budějovice 2007, s. 90.

⁴⁷ <http://mujweb.cz/krejska/2>

geograf ho definuje malinko odlišně. Například Jan Kubeš chápe region jako: „*spojitou, unikátní a charakteristickou část území (krajiny), odlišující se od okolních regionů určitými zvláštnostmi, vlastnostmi, vývojem, funkcemi a strukturou.*“⁴⁸ Jiří Anděl⁴⁹ chápe region jako složitý dynamický prostorový systém (či dílčí geografický systém), který se formuje na zemském povrchu na základě určitých znaků, které jej odlišují od okolí. Z kulturně historického hlediska se jedná zejména o přítomnost větších mocenských a kulturně správních center, výrobních a obchodních středisek, stejně jako o historii osídlení a hospodářsko-historický vývoj dané oblasti.⁵⁰

V této práci se budeme věnovat zejména jihočeskému regionu, předem si tedy musíme přiblížit historii této oblasti. Do české historie se jižní Čechy začlenily poměrně pozdě. O poměrech na jihu Čech v raných obdobích našich dějin máme jen velmi mlhavé zprávy. Ještě i ve 12. století, když se začala pozvolna rozvíjet středověká kolonizace, zůstaly jižní Čechy stále okrajovou oblastí. Ke změně dochází až ve 13. století, kdy se na půdě jižních Čech setkáváme s upevňováním královské moci, zápasící se vzrůstajícím sebevědomím mladého panstva, zejména tedy s rodem Vítkovců. Zejména na jejich panstvích vznikala v rychlém tempu síť hradů, měst a vesnic. Tak se během 13. století začala formovat osnova sídelní struktury českého jihu.⁵¹ Od 14. století narůstal význam velkých panských rodů, zejména Rožmberků. Šestnácté století bylo dobou velkého vzepětí dvou rodů – pánu z Hradce a již zmíněných Rožmberků. Zejména na jejich panství byly nastoleny nové způsoby hospodářského podnikání, zejména tedy pivovarnictví a rybníkářství. Avšak vymření těchto dvou mocných rodů⁵² jakoby předznamenala osudové období po Bílé hoře. Po třicetileté válce⁵³ se těchto území „zmocnila“ šlechta oddaná habsburskému císaři, například Buquoyové, Eggenbergové a Schwarzenberkové. Průmyslová revoluce do jižních Čech dorazila velmi pozdě, a tak ještě ve 20. století byla tato oblast dosti zaostalá.⁵⁴ Industrializace se tento region dočkal až ve druhé polovině 20. století, zejména tedy až za vlád vedených KSČ, které měly v úmyslu vyrovnat všechny regiony republiky.

---

⁴⁸ Jan KUBEŠ, *Úvod do studia geografie II*, České Budějovice 2010, s. 4.

⁴⁹ Jiří ANDĚL, *Sociogeografická regionalizace*, Ústí nad Labem, 1996, s. 5-7.

⁵⁰ F. KREJČA, *Region*, s. 84.

⁵¹ Jiří KUTHAN, *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1974, s. 11.

⁵² Rožmberkové vymřeli v roce 1611 (Petr Vok) a páni z Hradce v roce 1604 (Jáchym Oldřich z Hradce).

⁵³ V letech 1618 – 1648.

⁵⁴ J. KUTHAN, *Jižní Čechy*, s. 13- 15.

V geografickém vymezení se oblasti jižních Čech přibližně kryjí se současným Jihočeským krajem,⁵⁵ s rozlohou přibližně 10 000 km². Na severu se tato oblast dotýká středočeského území, na západě hraničí s regiony Plzeňska, na jihu dosahuje až ke státním hranicím s Rakouskem a Bavorskem, na východě sahá až k Českomoravské vrchovině a regionům západní Moravy.⁵⁶ O přesnější vymezení jihočeského regionu se pokusil Jiří Dvořák, který ve svém vymezení vychází z geomorfologického hlediska.⁵⁷

Region jižních Čech představuje pestrou směsici historických národopisných oblastí. Díky svým rozmanitým přírodním podmínkám prošly tyto končiny odlišným vývojem a dodnes si uchovávají specifické rysy z hlediska tradiční lidové kultury, zejména architektury, zvyků, krojů a dalších hodnot.⁵⁸ Z hlediska tradiční lidové kultury lze jihočeskou oblast rozdělit na čtyři významné celky – národopisné oblasti: Doudlebsko, Blata, Prácheňsko a Tábořsko.⁵⁹ Pro účely této práce jsou pro nás důležité zejména dva z těchto regionů, jedná se Doudlebsko a Blata, o kterých víme, že jsou velmi pevně spojeny s aktivitami F. M. Čapka.

Doudlebsko se rozkládá na jihu jihočeského území. Z geografického pohledu se jedná zároveň o nejjižnější cíp Čech, rozkládající se na jih od Českých Budějovic až k hranicím České Republiky s Rakouskem a Bavorskem (viz příloha 1).⁶⁰ Velmi významná zde jsou duchovní střediska, která tady byla již od středověku, tedy především kláštery – Český Krumlov, Vyšší Brod a Zlatá Koruna. Zdejší způsob života, zejména v minulosti, byl poznamenán národnostním prolínáním obyvatel z obou stran

---

⁵⁵ Administrativní členění krajů se v historii několikrát měnilo. Od 15. století do roku 1714 existovalo v Čechách 14 krajů (Bechyňský, Boleslavský, Čáslavský, Hradecký, Chrudimský, Kouřimský, Litoměřický, Plzeňský, Podbrdský, Prácheňský, Rakovnický, Slánský, Vltavský, Žatecký), přičemž jižní Čechy zahrnovaly přibližně území dvou těchto krajů – Bechyňského a Prácheňského. V roce 1714 proběhla první změna, kdy se počet zredukoval na 12 krajů. Pro jižní Čechy byl důležitý rok 1751. V tomto roce došlo k další reorganizaci, kdy došlo k rozdělení čtyř největších krajů, což dalo vzniknout 16 novým krajům. Týkalo se to také Bechyňského kraje, který byl rozdělen na kraj Budějovický a Tábořský. Toto rozdělení trvalo do revolučního roku 1848, od toho roku došlo k několika změnám, během kterých se několikrát měnil počet krajů. K ustálení došlo až v roce 1868. Od tohoto roku byly Čechy rozděleny na okresy. Toto členění bylo převzato i nově vzniklým československým státem v roce 1918. V roce 1949 byl zřízen Českobudějovický kraj, který zahrnoval 15 okresů. V roce 1960 vstoupila v platnost nová struktura krajů a okresů, vznikl tak nový Jihočeský kraj, tvořen 8 okresy. Po revoluci v roce 1989 došlo k zániku krajů. Současné krajské uspořádání platí od roku 2001. Existuje 14 krajů - Severočeský, Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královehradecký, Pardubický, Vysočina, Jihomoravský, Zlínský, Olomoucký, Moravskoslezský a Praha.

⁵⁶ Jiřina LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy: kraj - lidé - tradice*, Praha 2011, s. 5.

⁵⁷ Vymezení lze najít: Jiří DVORÁK, *Jihočesko - region jižních Čech*, in: Z. HOLUB (ed.), *Region*, s. 42.

⁵⁸ J. LANGHAMEROVÁ, *Jižní Čechy*, s. 7.

⁵⁹ Tamtéž, s. 8.

⁶⁰ Tamtéž, s. 8.

hranic. Zejména pro příhraniční oblast je typický doudebský kraj nesoucí společné znaky Pošumaví a regionů na rakouské a bavorské straně hranic (viz přílohy 2 a 3).⁶¹

Blata, rozsáhlá a úrodná oblast, známá svými rovinami s lány obilí a plochami rybníků, leží uprostřed jihočeské krajiny, v hlavním centru na plochem dně budějovické a třeboňské pánve (viz příloha 4). Blatská krajina se rozkládá po obou stranách Vltavy, dá se rozdělit na další podoblasti. Hlavní část, zvaná lidově pšeničná Blata, se nachází na pravé straně od Vltavy, při řece Lužnici mezi městy Soběslav a Veselí nad Lužnicí. V jihovýchodním cípu, kolem Třeboně, se nachází rybníkářská třeboňská Blata. Na západní straně kolem známé obce Zbudov leží zbudovská Blata. Na jihu blatské území dosahuje až k Českým Budějovicím, kde přechází do oblasti doudebské. Na severu pak přiléhají Blata k regionu táborskému.⁶²

Jedním z ústředních pojmů této práce, který je potřeba si vysvětlit, je identita. Velmi souvisí s již vysvětlenými pojmy. Obecně rozumíme pod slovem identita to, čím jsem já, jiná osoba či společenství lidí. Tento pojem se zdá být jednoznačným a srozumitelným. Avšak pro tento termín nabízí odborná literatura množství definic. Identita navíc může označovat více jevů, proto jsou definice identity nejen různé, ale také protikladné.⁶³ Jednou z mnoha může být ta, kterou prezentují kulturní studia, v jejich pojetí identita má diskursivně-performativní charakter. Identitu v tomto smyslu „lze tedy nejpřesněji popsat jako diskursivní praktiku, která to, co pojmenovává, současně i produkuje.“⁶⁴ Autoři kulturních studií chápou identitu jako univerzální a nadčasovou podstatu, „esenci já“, vyjadřovanou prostřednictvím reprezentací, kterým můžeme my i ostatní rozumět.⁶⁵ Současně však pochybují o tom, že identita je „věc“, spadající do našeho vlastnictví.⁶⁶

Jedním z mnoha druhů identit jsou kolektivní identity, které lze definovat jako: „společnou shodu členů o podstatných rysech skupiny, o tom, kdo k ní patří a kdo nikoli, a co by skupina měla a co by neměla dělat.“⁶⁷ Člověk má přirozenou potřebu být součástí, příslušníkem nějaké sociální skupiny a zároveň chápat sebe jako jedinečné

---

⁶¹ Tamtéž, s. 8 - 12.

⁶² Tamtéž, s. 13.

⁶³ Josef VÝROST - Ivan SLAMĚNÍK, *Sociální psychologie*, Praha 2008, s. 109- 111.

⁶⁴ Chris BARKER, *Slovník kulturních studií*, Praha 2006, s. 74.

⁶⁵ Tamtéž, s. 75.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Jan JANDOUREK, *Sociologický slovník*, Praha 2001, s. 104 -105.

individuum. Ve skupině si uvědomuje sebe sama, své postavení, zvyšuje si své sebehodnocení, skupina je mu ochranou, oporou i pomocí. Identita jedince je tedy vždy spjata s identitou sociální skupiny, ke které se individuum hlásí.⁶⁸ Mít vlastní identitu znamená dokázat odpovědět na otázky, kdo jsme, odkud pocházíme a kam směřujeme. „Bez jasné personální a kolektivní identity není možno stanovit smysl života, osobní, kolektivní, národní a státní cíle.“⁶⁹ Sebeidentifikace s určitou skupinou, jejím chováním, mravy a zvyklostmi je vlastně formou, jakou se jednatel snaží dosáhnout psychického bezpečí.⁷⁰ V dnešní moderní liberální společnosti je identifikace se skupinou součástí osobní identity možná jen tehdy, je-li tato identifikace výsledkem osobní volby. Příslušník si svobodně zvolí svou roli ve společnosti.⁷¹

Nás v této práci zajímá zejména identita národní. Definovat si ji můžeme znovu dle Slovníku kulturních studií, který říká, že: „národní identita je druhem imaginární identifikace s národním státem vyjádřená pomocí symbolů a diskurzů.“⁷² Sean Carey chápe národní identitu jako pozitivní vztah jedince k jeho národu.⁷³ Zmiňme se také o tom, co je národ. Vymezit, či dokonce definovat pojem národ je velmi obtížné a složité. Podle Velkého sociologického slovníku je národ vymezen takto: „Národ je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“⁷⁴

V rámci národní identity můžeme mluvit také o identitě regionální, v našem případě tedy o identitě k regionu jižní Čechy, tzv. „jihočešství“. Rozumíme tím pozitivní vztah jedince k jižním Čechám, případně určitému místu v rámci tohoto regionu. Ovšem o pojmu jihočešství můžeme mluvit přibližně od poloviny 19. století. Prvním uvědomělým projevem jihočeské regionální příslušnosti, při němž je patrné i první použití označení „jihočeský“, bylo ustanovení Spolku jihočeských akademiků „Štítový“, k němuž došlo 19. října 1872.⁷⁵ Na kulturní úrovni se setkáváme s identifikací

---

⁶⁸ V. BŮŽEK – J. DIBELKA (edd), *Utváření identity*, s. 6.

⁶⁹ Jaroslav KREJČÍ, *O češství a evropanství: o českém národním charakteru* (1. díl), Ostrava 1993, s. 16.

⁷⁰ Luďa KLUSÁKOVÁ, *Prostředí a identita*, in: Karel Kubiš (ed.), *Obraz druhého v historické perspektivě II*, Acta universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 5/1999, Studia Historica LII, Univerzita Karlova, Praha 2003, s. 60.

⁷¹ Jiří PECHAR, *Být sám sebou: pojem identity a jeho meze*, Praha 1995, s. 13.

⁷² Ch. BARKER, *Slovník*, s. 130.

⁷³ Sean CAREY, „*Undivided Loyalties. Is National Identity an Obstacle?*“, *European Union Politics* 3 (4), 2002, s. 387–413.

⁷⁴ Velký sociologický slovník, Praha 1996, s. 668–669.

⁷⁵ Jan MUK, *K historii jihočešství*, České Budějovice 1940, s. 5.

s jižními Čechy poprvé v roce 1925, kdy vzniklo „Sdružení jihočeských výtvarníků“. O dva roky později se od výtvarníků inspirovali spisovatelé a vytvořili „Sdružení jihočeských spisovatelů.“⁷⁶

Emanuel Chalupný, zabývající se koncepcí „jihočešství“, tvrdí, že základem jihočeské povahy byla jihočeská krajina, jež se vyznačuje vyšší nadmořskou výškou, drsností, chladem, menší úrodností a nemožností hledět přes hory a kopce do dálky. Tyto podmínky zapříčinily, že jihočeský lid je značně dumavý, hloubavý a mystický.⁷⁷ Závažným znakem jihočeské povahy je podle něho religiozita plynoucí z drsného podnebí, vedoucí k tomu, že Jihočešové mají zájem spíše než o hmotné statky o vlastní nitro.⁷⁸

Jedním z ústředních pojmů české, zejména regionální, historiografie je mýtus. Snad každý historik obrátil svou pozornost k nějakému mýtu, nebo se o něj alespoň zajímal. Česká historie je protkána mnoha mýty, některé z nich sahají až do hluboké minulosti. Nejstarší mýtus, který je spojen s českou historií, souvisí s Praotcem Čechem, s nímž je spojen mytologický příběh počátku české existence.⁷⁹ Jedním z nejstarších mýtů je také ten o svatém Václavovi. Ten byl s největší pravděpodobností zavražděn na příkaz svého bratra Boleslava 28. září 935.⁸⁰ Boleslav dokázal po bratrově smrti zkonsolidovat Český stát. K této konsolidaci rovněž přispěla osoba zavražděného knížete Václava, který se pomalu stával patronem české země a symbolem utvářejícím českou státnost.⁸¹ Dalším „velkým“ českým panovníkem, kolem kterého se vytvořil národní mýtus, je Přemysl Otakar I., který získal pro Čechy dědičnou královskou korunu.⁸² Dříve zdobil portrét Přemysla Otakara I. dvacetikorunovou bankovku, tato podobizna České republiky připomínala, že česká státnost není žádná novinka, ale má historické kořeny již v přemyslovských Čechách.⁸³ Na přemyslovskou tradici navazoval Karel IV., původním jménem Václav. Karel se narodil jako prvorozený syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny, byl pojmenován po českém patronu a symbolu

---

⁷⁶ Tamtéž, s. 15.

⁷⁷ Emanuel CHALUPNÝ, *Národní povaha česká*, Praha 1907, s. 43-44.

⁷⁸ Týž, *Národní povaha jihočeská*, České Budějovice 1926, s. 4-8.

⁷⁹ Jiří ŠTAIF, *František Palacký: život, dílo, mýtus*, Praha 2009, s. 10.

⁸⁰ V úvahu také připadá rok 929.

⁸¹ Hugh LeCaine AGNEW, *Češi a země a Koruny české*, Praha 2008, s. 36.

⁸² Dědičná koruna byla zajištěna v roce 1212 Zlatou bulou sicilskou, kterou vydal Fridrich II.

⁸³ H. L. AGNEW, *Češi*, s. 39.

české státnosti, svatém Václavovi. Toto jméno užíval až do roku 1323, kdy mu propůjčil jméno jeho kmotr, francouzský král Karel. Jméno připomínalo obnovitele říšského impéria, císaře Karla Velikého. V Karlově osobě se tedy spojily dvě tradice, ta česká svatováclavská i ta říšská karlovská. Karel opakovaně kladl důraz na to, že pochází po matce ze starobylého přemyslovského rodu, na což byl také celý život velmi hrdý.⁸⁴ Neúnavně podporoval kult svatého Václava. Nechal například vybudovat kapli svatého Václava ve svatovítské katedrále, nově zhotovenou korunu zasvětil právě patronu české země, v neposlední řadě pokřtil dva syny právě jménem Václav (první syn z manželství s Annou Falckou zemřel v necelých dvou letech).⁸⁵ Z novodobějších postav českých dějin jsou mytologizovány zejména dvě osobnosti, a to František Palacký a Tomáš Garrigue Masaryk. František Palacký, nazýván jako „Otec českého národa“, patří mezi nejvýznamnější osobnosti české historie. Je považován za toho, který stál na počátku zrodu moderního českého národa v 19. století. T. G. Masaryk je v očích české veřejnosti vnímán jako prezident Osvoboditel, jenž pro Čechy získal novou státní samostatnost.⁸⁶ Jedním z prvních a současně nejfrekventovanějším mýtem zakladatelského období států je ten o záměrně utiskované Praze, kterou nenávisť vídeňských vlád zbavila významu i lesku královského města a vnutila jí roli provinčního střediska.⁸⁷

Ukázali jsme si, že česká historie disponuje mnoho „otci“ s mýtotvornými přídomky. Tyto osobnosti jsou pevnou součástí českého kolektivního podvědomí, což dokazuje anketa pořádaná Českou televizí v roce 2005, v níž se na prvním místě umístil Karel IV., následovaný T. G. Masarykem. Další výše zmíněné „otce“ najdeme v první stovece, konkrétně Svatého Václava na sedmnáctém místě, Přemysla Otakara I. na sedmdesátém prvním místě a Františka Palackého na patnáctém místě.⁸⁸ V roce 2007 byl proveden Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR výzkum, zjišťující, která osoba, ať už z historie, či ze současnosti, je vnímaná českou veřejností jako nejvýznamnější. Přední příčky tohoto žebříčku obsadili: Karel IV. (28%), Tomáš Garrigue Masaryk (22%), Václav Havel (11%), Jan Amos Komenský

---

⁸⁴ Tamtéž, s. 63.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ J. ŠTAIF, *František Palacký*, s. 11.

⁸⁷ Blanka SOUKALOVÁ, *Praha – tradiční česká a nová státní metropole: mýtus a identita. K roli mýtů jakou součástí ideologie nového češství a českoslovenství*, in: Blanka Soukalová - Miroslav Hroch - Harald Christian Scheu - Zuzana Jurková (edd.), *Mýtus – „realita“ – identita*, Praha 2012, s. 12.

⁸⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Nejv%C4%9Bt%C5%A1%C3%AD_%C4%8Cech (22. 2. 2015).

(6%), Jan Hus (5%), Václav Klaus (3%) a sv. Václav (1%). Výzkum prováděný od 2 roky později, tedy v roce 2009, potvrdil výsledky předchozích průzkumů, na prvních příčkách se znovu objevovaly osobnosti jako Karel IV., Tomáš Garrigue Masaryk, Jan Amos Komenský, Jan Hus a František Palacký. Zatím poslední výzkum byl vedený v roce 2010, respondenti měli jednotlivé osobnosti hodnotit kladně, či záporně. Výsledky tohoto výzkumu nijak překvapivě dokládají, že nejvíce se k tomuto ideálu přiblížila postava císaře a krále Karla IV., celkem 95 % populace ho posuzuje pozitivně. Na druhém místě v žebříčku se umístil „učitel národa“ Jan Amos Komenský (93%), třetí byl „Prezident Osvoboditel“ Tomáš Garrigue Masaryk (89%). Mezi další převážně kladně hodnocené postavy patří svatý Václav (87%), svatá Anežka Česká (82%), mistr Jan Hus (79%), František Palacký (77%) atd.⁸⁹ Tyto výzkumy tedy potvrdily, že mýty českých dějin se velmi silně prosadily do českého historického vědomí a osobnosti, se kterými jsou mýty spojeny, obsadily přední pozice.

Nyní již víme, že mytologie je pevně spojena s naší historií, musíme si ovšem blíže přiblížit, kdy a jak se pojem mýtus objevuje v historické vědě. Asi nejvýznamnější osobou, která přispěla k chápání kulturní identity lidských kolektivů prostřednictvím mýtotvorných procedur, byl v 50. – 60. letech 20. století rumunsko-francouzko-americký religionista Mircea Eliade (1907 – 1986).⁹⁰ Jiří Štaif o něm soudí, že to byl právě on, „*jemuž se podařilo vcelku spolehlivě prokázat, že mýtus a mytologické myšlení stále zůstává součástí moderní kultury.*“⁹¹ M. Eliade považoval mytologické myšlení a chápání člověka a světa za základ každé kultury. Další významnou osobností zabývající se mýty a mytologií byl francouzský sémiolog Roland Barthes, ten vypracoval svou koncepci mýtu v 50. letech 20. století. Zabýval se zejména vlivem reklamy a masové kultury na společnost. Došel k závěru, že v moderních mýtech dochází ke krádeži přirozeného jazyka, ten podle něj v mýtu sice nezaniká, nicméně je uzurpován ideologickými koncepty označení, jež jsou pro daný způsob mytologizace žádoucí.⁹² Podle něj je mýtus zejména mocenskou manipulací skrze jazyk. Barthes se

---

⁸⁹ Stanislav HAMPL - Jiří ŠUBRT - Martin VÁVRA - Jiří VINOPAL, *Hodnocení českých národních dějin*, in: J. Šubrt, J. Vinopal a kol., *Historické vědomí*, s. 115-117.

⁹⁰ J. ŠTAIF, *František Palacký*, s. 7.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž, s. 9.

zaobíral mýtem pouze se zaměřením na jeho znakovou stránku, nebral v úvahu, že může být často chápán jak kulturní archetyp, v němž jazyk má jen zprostředkující roli.⁹³

Vraťme se ale k pojmu mýtus a k tomu, co znamená a jak se definuje. Mircea Eliade chápe mýtus jako vyprávění posvátných dějin, popisující událost, jež nastala v prvotním, v bájném čase „počátku“. Mýtus však dle Eliadeho mluví vždy jen o tom, co skutečně nastalo, o tom, co se plně ukázalo.⁹⁴ V českém prostředí uvedl ve své knize o Františku Palackém tři definice mýtu Jiří Štaif. Musíme si ovšem říci, že těchto definic existuje velké množství, ovšem Jiří Štaif použil pouze ty, o kterých se domníval, že jsou použitelné u „Otce českého národa“ Františka Palackého. První z těchto definicí klade důraz na vlastní obsah mýtu, když říká, že: *„jde o obrazotvorné legendární příběhy, jejichž hlavními představiteli jsou příkladní hrdinové a hrdinky, kteří mohou, ale nemusí být zároveň i historickými postavami.“*⁹⁵ Ve druhé definici Štaif tvrdí, že *„mýty jsou vedle vyjádření barvitých příběhů též hodnotovými paradigmaty. Tuto společnou funkci mohou plnit proto, že obsahují univerzální vzory pro pohotovou orientaci v proměnách času. Dávají tedy návod, jak lze hodnotově sjednotit skutečnosti, jež jsou rozporné, v nichž se empiricky či rozumově obtížně orientujeme.“*⁹⁶ Třetí definice mýtu zdůrazňuje skutečnost, že *„mýty lze chápat jako významové struktury, v jejichž středu se nalézá poměrně robustní vyjádření kolektivních emocí a přání.“*⁹⁷ Dnešní autoři zdůrazňují důležitost mýtu, zejména proto, že mýtus má své nezastupitelné poslání. Pomáhá člověku, aby se ve světě cítil lépe, podporuje pocit souladu mezi jednotlivcem, společností a přírodou.⁹⁸

Je samozřejmé, že každý vědec chápe pod pojmem mýtus trochu něco jiného. Právě kvůli této skutečnosti se můžeme setkat s celou řadou dalších definic a názorů na to, co je mýtus, než jaké již byly zmíněny. Chris Baker uvádí, že mýtus je podobný pojmu ideologie, *„poněvadž dodává konkrétním světonázorům zdání nezpochybnitelnosti, neboť je prezentuje jako přirozené nebo dané Bohem.“*⁹⁹ Další možnou definicí může být ta podle Györgyho Schöpflina. *„Mýtem je myšlena starobylá*

---

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Mircea ELIADE, *Mýtus a skutečnost*, Praha 2011, s. 11.

⁹⁵ J. ŠTAIF, *František Palacký*, s. 11.

⁹⁶ Tamtéž, s. 12.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%BDtus> (22. 2. 2015).

⁹⁹ Ch. BARKER, *Slovník*, s. 127.

*tradice a hluboko zakořeněná kulturní představa, která je znova a znova reprodukována, přetvářena a obnovována. V tomto smyslu se na mýty díváme jako na sadu přesvědčení, která jsou většinou vykládána formou vyprávění, která se ve společenství předávají a udržují z generace na generaci. Mýty nejsou historicky podložené pravdy, ani to nejsou výmysly, či klamná tvrzení.*¹⁰⁰

S definicí mýtu se můžeme setkat také v mnoha slovnících a encyklopediích. Zmíním zde dle mého názoru ty dva nejpoužívanější a neznámější. Prvním je Ottův slovník naučný, ve kterém není přímo definován mýtus, ale mythologie. Autor zde uvádí, že „mýtus v klasické řečtině znamená smyšlené vypravování, v užším slova smyslu lidový výklad o zjevu nebo věci, které člověka k přemýšlení vybízejí.“¹⁰¹ Mýtus a jeho definování můžeme najít v encyklopedii Diderot, která mýtus definuje jako: „symbolický příběh zachycující původní lidskou zkušenost v přírodě a v historii. Jedná se o vyprávění mimočasové, jež se cyklicky zpřítomňuje v rituálu. Hlavním smyslem mýtu je identifikovat, harmonizovat člověka a společnost s daným přírodním i společenským řádem.“¹⁰² Ve svém prvním (původním) obsahu byl mýtus vyprávěním archaické společnosti o vzniku světa, člověka a společnosti. Jeho základní význam byl velmi podobný dnešnímu významu. Mýtus poskytoval a poskytuje lidem spolehlivou kotvu v neklidné „realitě“, dával a dává návody a vzory jednání.¹⁰³

V poslední době je ve společenských vědách aktuální použití mentálních map. Jedním z předních teoretiků mentálního mapování naší mysli je Tony Buzan. Tento anglický vědec se ve své práci¹⁰⁴ zabývá naším mozkiem a procesy, které v něm probíhají. Soustředí se hlavně na techniky myšlení a učení. Je přesvědčen, že právě myšlenkové mapy jsou dokonalý nástroj k přemýšlení, protože umožňují vzájemně propojovat hlavní myšlenky.

Historikové si tento pojem vypůjčili z psychologie, přesněji z té části, jež vychází z radiálního uspořádání lidské psychiky. To je postaveno na tom, že pro individuální psychiku jsou nejcharakterističtější komponenty uloženy v jejím středu, od

---

¹⁰⁰ Hana SKOUMALOVÁ, *Sociální konstrukce českého moderního národa v díle Aloise Jiráska*, Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie, Brno 2007, s. 15.

¹⁰¹ Ottův slovník naučný, XVII, Praha, 1890, s. 947.

¹⁰² Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích, 5., m/o, Praha 1999, s. 278.

¹⁰³ B. SOUKALOVÁ, *Praha*, in: B. Soukalová - M. Hroch - H. Ch. Scheu - Z. Jurková (edd.), *Mýtus – „realita“ – identita*, s. 10.

¹⁰⁴ Tony BUZAN, *The Mind Map Book*, London 1993, 320 s.

něhož se vzdaluje vše, co je méně důležité.¹⁰⁵ Do politické vědy, zejména tedy pak do politické geografie se přenáší především ve spojitosti s prosazováním tzv. nového regionalismu, který nabízí nový pohled na vztah mezi prostorem a společností, upouští od státocentrického pohledu a nabízí alternativu zachycující regionalismus jako dynamický proces. Koncept mentálních map je výrazně spojen s termíny kolektivní paměť či společenství. Zdůrazňuje proměnlivost a subjektivitu vnímání konkrétního prostoru a jeho hranic.¹⁰⁶

Americký historik – bohemista Hugh Agnew se ve své knize snažil tento koncept aplikovat na české dějiny. Pod pojmem mentální mapy si představuje soubor hodnotových sebeděstav, jimiž se Češi v dávné či blízké minulosti vřazovali do širších civilizačních i geografických souvislostí.¹⁰⁷ České země byly několikrát vnímány za dějiště světových dějin, zejména za vlády Přemyslovců a zvláště pak za Karla IV. Za husitských válek se Čechy staly pro zbytek křesťanské Evropy kacířskou periferií. V 16. století se situace mění, Čechy přestávají být vnímány jako periferie kontinentu, nýbrž jako jeho centrální část. Tuto změnu můžeme pozorovat zvláště v umění, již v roce 1537 zhotovil Jihannes Bucius figurální alegorii Evropy „in forma virginic“ („v podobě panny“), České království je zde vyobrazeno jako medaile, ležící na prsou personifikované Evropy – Královny. Čechy jsou tedy reflektovány jako skutečné „srdce Evropy“. Jako duchovní střed Evropy zobrazil Čechy a Prahu i malíř Karel Škréta¹⁰⁸ v roce 1661.¹⁰⁹ Od konce třicetileté války¹¹⁰ žili Češi na okraji evropských dějin, byli vzdáleni od důležitých evropských procesů – někde mezi Západem a Východem, resp. Jihem a Severem. Pokud již byli někam zařazováni, byla to vždy východní Evropa.¹¹¹ Ke změně a k prvnímu začlenění českých zemí do tzv. střední Evropy došlo až v souvislosti s Vídeňským kongresem po napoleonských válkách. Právě zde byl vznesen požadavek na vytvoření „prostředníka“ mezi Západem a Východem. „*Tak se*

---

¹⁰⁵ J. ŠTAIF, *František Palacký*, s. 15.

¹⁰⁶ Ladislav CABADA - Petr JUREK, *Úvodem: mentální mapy, teritorialita a identita v evropském prostředí*, in: Ladislav Cabada, Petr Jurek a kolektiv, *Mentální mapy, teritorialita a identita v evropském prostředí*, Plzeň 2010, s. 7-8.

¹⁰⁷ J. ŠTAIF, *František Palacký*, s. 14.

¹⁰⁸ Žil v letech 1610 – 1674, patřil mezi nejvýznamnější české barokní malíře.

¹⁰⁹ Petr HLAVÁČEK, *Kde končí Evropa? Čechy a střední Evropa aneb topografie neznámého kontinentu*, in: Heinz Duchhardt - Petr Hlaváček - Winfried Eberhard (edd.), *Bruncvík a víla: přemýšlení o kulturní a politické identitě Evropy*, Praha 2010, s. 26.

¹¹⁰ Válka trvala od roku 1618 do roku 1648, kdy jí ukončil Vestfálský mír.

¹¹¹ Ladislav CABADA, *Idea střední Evropy v českém prostředí*, in: L. Cabada, P. Jurek a kol., *Mentální mapy*, s. 130.

objevil termín *Mittleuropa*.¹¹² Střední Evropa vznikající mezi lety 1750 – 1850 byla pod vlivem zejména Německa, a to jak v oblasti hospodářské, tak zejména v oblasti kulturního rozvoje.¹¹³ Tento tlak měl přispět k vytvoření německé říše ve střední Evropě, bylo již však příliš pozdě, v této době již byl v plné síle nově zrozený nacionalismus, který zasáhl také malé národy střední Evropy. Tyto národy se upnuly k odlišnému konceptu uspořádání střední Evropy, zdůrazňovaly především ideu přežití malých středoevropských národů.¹¹⁴ Koncept střední Evropy v českém prostředí je chápán především jako koncept nezahrnující Německo. Toto pojetí bylo vytvářené ve dvojitým strachu – z Německa na Západě a z Ruska na Východě.¹¹⁵ Mezi českými mysliteli a politiky na počátku 20. století se utvořily dva tábory. První z nich byl vedený Karlem Kramářem, ten podporoval myšlenku univerzální slovanské říše, v níž by hlavní úlohu sehrávalo Rusko, jakožto největší slovanský národ. Oponentní myšlenkový proud vedený Tomášem Garrigue Masarykem odmítal vytvoření velké slovanské říše. Naopak zdůrazňoval potřebu spolupráce středoevropských národů, poněvadž jsou neustále ohrožovány Německem, resp. Ruskem. Střední Evropy byla pro Masaryka „Mezievropou“, která mění svou podobu a velikost s ohledem na to, které části středoevropského regionu jsou v držení Německa, případně Ruska.¹¹⁶ Ovšem rozdíly mezi jednotlivými středoevropskými národy byly příliš veliké. Ve střední Evropě se současně odehrával proces osvobozování po 1. světové válce, a tudíž některé národy chtěly pro sebe získat dominanci ve středoevropském prostoru, což bylo neakceptovatelné pro ostatní národy. Nově vytvořená Československá republika se tedy brzy dostala do konfliktů s dvěma sousedními zeměmi – Polskem a Maďarskem.¹¹⁷ Pro dva nejvýznamnější československé politiky té doby T. G. Masaryka, prvního prezidenta, a Edvarda Beneše, ministra zahraničí, představovaly tyto dva státy nevhodné partnery, a tudíž s nimi nepočítali do projektu „Mezievropy“. Spolupráce byla pěstována především s „Jihoslovany“, tedy s Jugoslávií a Rumunskem. Právě s těmito

---

¹¹² Hans LEMBERG, *Ke vzniku pojmu „Východní Evropa“ v 19. století. Od „Severní“ k Východní Evropě*, in: Miloš Havelka - Ladislav Cabada, *Západní, východní a střední Evropa jako kulturní a politické pojmy*, Plzeň 2000, s. 57.

¹¹³ Rudolf KUČERA, *Kapitoly z dějin střední Evropy*, Praha 1992, s. 105.

¹¹⁴ L. CABADA, *Idea*, s. 131.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 132.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ S Polskem mělo Československo spory mezi lety 1918 – 1920 o pohraniční území (zejména o Těšínsko), tento spor vyvrcholil sedmidenní válkou (leden 1919). S Maďarskem vedlo Československo válku v letech 1918 – 1919, v níž Maďarsko usilovalo o dobytí Podkarpatské Rusy, Sedmihradsko a Slovenska.

státy bylo uzavřeno spojení, které je známo jako Malá dohoda.¹¹⁸ Po druhé světové válce bylo Československo obnoveno, ovšem už bez Podkarpatské Rusy, která připadla SSSR. Koncept střední Evropy byl v Českých zemích obnoven po okupaci v srpnu 1968. Česká společnost si znovu uvědomila svou příslušnost k Západu, která byla v poválečném období oslabena „diktaturou proletariátu“.¹¹⁹ „Znovuzrození“ středoevropské koncepce nejen v českých zemích, ale také v ostatních komunistických státech střední Evropy, znamenalo rovněž odpor proti komunistickému režimu. V této době vzniklo mnoho konceptů, avšak žádný nepočítal s rychlým kolapsem středoevropských komunistických režimů.¹²⁰

Timothy Garton Ash se ve své knize¹²¹ zabývá pojetím střední Evropy u tří významných intelektuálů, kteří žili v prostoru střední Evropy, a to Čecha Václava Havla, Maďara Györgyho Konráda a Poláka Adama Michnika. V době vzniku jeho práce ještě takřka celou střední Evropu ovládal SSSR, ani autor nepředpokládal, že by se situace v nejbližší době změnila. S ohledem na tuto skutečnost se autor domníval, že ještě i v 80. letech byl pojem střední Evropa pouze ideou, která ještě (geopoliticky) neexistovala.¹²² Eric Hobsbawm chápe volání po střední Evropě zaznívající v osmdesátých letech z komunistických zemí jako žádost: Nemůžeme patřit někam jinam, než do sovětské části Evropy?¹²³ Ovšem v roce 1989 se stalo to, co očekával málokdo. Sovětský svaz se dostal do problémů a začal se pomalu rozpadat, stejně jako celý jeho blok, a tím začaly vznikat nové nezávislé republiky. Tím se střední Evropa stala opět „svobodnou“. Po převratu v roce 1989 přišly nové české politické elity s mottem: „Zpět do Evropy“. Tímto heslem byl míněn návrat do evropského kulturního okruhu, zvláště pak ale rychlé vyrovnání ekonomické úrovně Československa se západoevropskými zeměmi. Potenciál středoevropské myšlenky je ovšem nepochybně stále v české společnosti zakořeněn.¹²⁴

---

¹¹⁸ Vojensko-politické spojení v letech 1921-1939 složené z Československa, Jugoslávie a Rumunska, výrazně podporované Francií.

¹¹⁹ L. CABADA, *Idea*, s. 150.

¹²⁰ Tamtéž, s. 153.

¹²¹ T. G. ASH, *Středoevropán volbou*, Praha 1992, 132s.

¹²² Tamtéž, s. 32 -33.

¹²³ Václav HOUŽVIČKA, *Český úděl součástí příběhu střední Evropy*, AntropoWEBZIN, č. 1, 2, 2006, s. 2. Dostupné na: <http://antropologie.zcu.cz/cesky-udel-soucasti-pribehu-stredni-ev> (22. 2. 2015).

¹²⁴ Výzkum veřejného mínění v roce 1990 ukázal, že 27% českých občanů se považuje za Západoevropany, 30% za Východoevropany, ale celých 91% za Středoevropany. Viz: Oskar KREJČÍ, *Český národní zájem a geopolitika*, Praha 1993, s. 155.

Dříve než se pustíme do hlavního tématu naší práce, zmiňme se ještě krátce o prostředí, které panovalo v české historiografii na přelomu 19. a 20. století, tedy v době, kdy žil a veřejně působil František Miroslav Čapek. Ke konci 19. století můžeme mluvit o konci romantické a popisné fáze českého dějepisectví, klíčový se zde zdá být rok 1876, tedy rok, ve kterém zemřel hlavní český představitel tohoto směru František Palacký.¹²⁵ Na tuto fázi plynule navazuje pozitivismus, hlavním představitel tohoto směru je Jaroslav Goll, historik působící na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Právě kolem jeho osoby se seskupila skupina historiků, kteří se později nazývali „Gollova škola“. Toto seskupení kladlo na historickou vědu nové nároky. Od této doby bylo hlavním úkolem historika poznání minulosti prostřednictvím zcela objektivního a kritického studia pramenů.¹²⁶ Česká historiografie se tak z hlediska teoretických požadavků mohla rovnat západoevropské historiografii, zejména té německé.¹²⁷ Vedle této skupiny historiků, kteří zastávali vědecké pojetí historie, existovali v českém prostředí také dějepisci, kteří chápali historii postaru jako nástroj národní výchovy.¹²⁸ Jednalo se především o církevní historiky, a to jak o katolické, tak protestantské.

V této době v české společnosti vznikl spor, který velmi silně ovlivnil vnímání české historie a její kontinuity. Mluvíme o tzv. „sporu o smysl českých dějin“. Ještě dříve, než se dostaneme k podstatě tohoto sváru, je nutno zmínit, že se česká společnost ke konci 19. století rozvinula v sebevědomou národní společnost, která začala klást důraz na národní emancipaci a své duchovní hodnoty v dějinách. K této skutečnosti přispěla řada momentů, které se odehrály právě na konci 19. století. Zmiňme zde jen ty nejdůležitější, mezi ně zajisté patří rozdělení pražské univerzity na českou a německou v roce 1882, dále získání většiny v českém sněmu (1883), zrovnoprávnění češtiny s němčinou ve vnějším úřadování, které vyplývá ze Stremayerových nařízení z roku 1880. Asi nejvýraznější změnu však představuje porážka staročeské strany ve volbách roku 1891. Tato porážka jako by symbolizovala rozchod se starým, tradicionalistickým pojetím národního života.¹²⁹

---

¹²⁵ Josef BLÜML, *Jaroslav Goll a počátky české kulturní historie*, in: B. Jiroušek - J. Blüml - D. Blümllová (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005, s. 121.

¹²⁶ Týž, *Josef Šusta - historik umělec*, in: J. Blüml - D. Blümllová - B. Jiroušek a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999, s. 91.

¹²⁷ Týž, *Jaroslav Goll*, s. 122.

¹²⁸ František KUTNAR - Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, s. 560.

¹²⁹ M. HAVELKA (ed.), *Spor o smysl českých dějin 1895 – 1938*, Praha 1995, s. 12.

Zmiňme se nyní o sporu, který ovlivnil historii a její vnímání ke konci 19. století a většině století 20. Změny, které jsme zmínili výše, ovlivnily vnímání českého národa a také daly vzniknout celé řadě otázek o české historii. Miloš Havelka rozděluje průběh tohoto sporu do pěti relativně samostatných částí. První část byla tvořena diskuzemi o Masarykově řešení české otázky, které nastolil ve stejnojmenné knize vydané v roce 1895. Masaryk ve své knize často poukazuje na nepřijatelnost prázdného vlastenčení, ale také i na nedostatečnost čistě nacionalistického založení národního programu a české politiky, vycházející z protiněmeckého „omylu Palackého a Havlíčka, totiž osudného klamu myslit, že všechna naše historie není nic jiného než boj proti Němcům a proti vládě“.¹³⁰ Nejvýraznějším Masarykovým kritikem byl v této první fázi Josef Kaizl, který svou kritiku publikoval ve své knize *České myšlenky*.¹³¹ Druhá fáze, jíž můžeme považovat za vlastní spor o smysl českých dějin, probíhala v letech 1910 – 1914. Diskuze rozvířil především článek Jindřicha Vančury, věnovaný Masarykovým šedesátinám a nesoucí název: *Čím se Masaryk zasloužil o české dějepisectví*.¹³² Vančura zde velmi přecenil Masarykovy zásluhy a znevážil přínos předního českého historika Jaroslava Golla. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat, nejvýrazněji proti Vančurovi vystoupil Josef Pekař. Právě neshody mezi Masarykem a Pekařem o smyslu a výkladu českých dějin můžeme označit za nejdůležitější a nejstěžejnější část sporu. Rozdíly mezi pojetím Masaryka a Pekaře shrnul Karol Bílek z Literárního archivu Památníku národního písemnictví v jednom rozhovoru takto: „Základem bylo, že T. G. Masaryk viděl kladný vývoj v evangelické tradici od husitů přes Jednotu bratrskou k Havlíčkovi atd., kdežto Josef Pekař zastával takové trochu kontroverzní stanovisko, které vycházelo z uznávání i pobělohorského vývoje, na kterém našel hodně kladných stránek.“¹³³ Ve třetí fázi se diskuze odvrátila od otázek obsahového pojetí filozofie dějin k obecně metodologické problematice. Hlavním Pekařovým protihráčem se stal Jan Slavík. Miloš Havelka se domnívá, že právě tato teoreticko–metodologická diskuze z konce 20. a počátku 30. let 20. století představuje intelektuální vrchol celého sporu. Čtvrtá a pátá fáze se již odehrály po smrti hlavních protagonistů, tedy Masaryka a Pekaře, oba zemřeli v roce 1937. Ve čtvrté fázi je možné pozorovat určitou snahu o „akademizaci“ a

¹³⁰ Tomáš Garrigue MASARYK, *Česká otázka*, Praha 1969, s. 117.

¹³¹ Josef KAIZL, *České myšlenky*, in: M. Havelka (ed.), *Spor*, s. 98 – 125.

¹³² Jindřich VANČURA, *Čím se Masaryk zasloužil o české dějepisectví*, in: M. Havelka (ed.), *Spor*, s. 125 – 149.

¹³³ Mikuláš ČTVRTNÍK, *Pekař, Masaryk a „spor o smysl českých dějin“* [online], 2008, dostupné na [www.: http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/pekar-masaryk-a-spor-o-smysl-ceskych-dejin](http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/pekar-masaryk-a-spor-o-smysl-ceskych-dejin) (22. 2. 2015)

názorovou „neutralitu“ starších pohledů. Toto úsilí nepochybně souvisí s vnitřním argumentačním vyčerpáním obou stanovisek a se snahou o rozšíření této diskuze do nových a širších kontextů. Poslední diskuze o směřování českých dějin a zhodnocení historických zkušeností národa začala v normalizačních 70. letech zejména v prostředí disentu. V této době vzniklo mnoho textů, zmiňme několik autorů, kteří se k tomuto tématu opakovaně vyjadřovali. Do této skupiny patří například Jan Patočka, Václav Černý, Petr Pithart a Jan Křen.¹³⁴

---

¹³⁴ M. HAVELKA, *Esence, mýtus nebo hypotéza?! Pět fází diskuzí o smyslu českých dějin (1895 – 1989)*, in: Milan Řepa (ed.), *19. století v nás: modely, instituce a reprezentace, které přetrvaly*, Praha 2008, s. 28 - 46.

2. Jak šel čas v životě F. M. Čapka

2.1. Od dětství až k odhalení Kubatova pomníku

Rodiče Františka Miroslava Čapka žili v jihočeské obci Lišov.¹³⁵ Oba dva rodiče, jak otec František, tak matka Veronika, byli katolického vyznání. František Čapek byl známý po celé obci, neboť se živil jako řezník.¹³⁶ V Lišově žila také rodina Veroniky, přesněji tedy její rodiče, těmi byli Jan a Božena Bouchalovi. Na svět přišel František Miroslav Čapek 27. 1. 1873, krátce po narození byl také pokřtěn, což odpovídalo rodinnému vyznání. Křtil jej místní farář Uhlík, za kmotry mu šli jeho prarodiče, již zmínění Jan Bouchal a jeho žena Božena.¹³⁷

Celé své dětství prožil malý František v rodném Lišově. Nemůžeme o něm říci, že by se nějak odlišoval od ostatních dětí. V podstatě prožil dětství jako každý zdejší kluk. Se svými kamarády si velmi často hrával na vojáky, což byla jejich nejoblíbenější hra, provokoval krávy, pasoucí se na zdejších pastvinách, v zimě si užívali radovánky na sněhu či ledu. Vybavení pro tuto zimní veselí si velmi často vyráběli sami ze dřeva, kusu železa, či jiného materiálu, který měli zrovna po ruce. I přes ne zrovna komfortní vybavení se dokázali zabavit klidně na celé odpoledne. Zajisté by se našlo mnoho dalších zajímavých okamžiků z jeho dětství, zde ovšem narážíme na problém, který nám tomuto zjištění brání, a tím je fakt, že nám bohužel František Miroslav Čapek nezanechal mnoho vzpomínek na toto období života. Za zmínku stojí pouze fejeton, který sám Čapek sepsal při příležitosti svých šedesátých narozenin. Připomíná zde například časté úrazy, které utrpěl jako mladý kluk, ovšem jak sám vzpomíná: „*doktora jsme nepotřebovali, nemoci vyléčila maminka a zub vytrhl zámečnick Beneš.*“¹³⁸ Z těchto vzpomínek lze vyčíst, že to v tehdejší době fungovalo stejně jako dnes, kdy se o sebe děti dokázali postarat navzájem, případně jim pomohla některá z hodných maminek, nebo šlechetný muž. Čapek ve fejetonu také neopomněl zmínit finanční situaci své rodiny, o které můžeme soudit, že se nijak nevymykala normálu okolního světa. I když otec pracoval jako řezník, tak to neznamenalo, že mladý František disponoval větším

---

¹³⁵ Lišov v této době ještě nebyl městem, tím se stal až v roce 1924.

¹³⁶ Státní oblastní archiv Třeboň, Matriční kniha Lišov, kniha 8, matriční kniha – římskokatolická církev, kniha narozených, s. 358 (snímek 361).

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ František Miroslav ČAPEK, *Feuilleton. Vzpomínky ze života*, Jihočeské listy, 28. ledna 1933.

obnosem peněz, jak sám vzpomíná: „*O jarmarce dostal jsem krejcar na turecký med, na Mikuláše čtyrák*”.¹³⁹

V roce 1878 nastal první klíčový okamžik v životě mladého Františka, začala mu totiž povinná školní docházka. Obecní školu absolvoval v rodném Lišově. Bohužel se nedochovala vysvědčení, ale pouze záznam o ukončení docházky. Tudíž studijní výsledky můžeme pouze odvozovat od známek, které měl v páté třídě a také od jeho vzpomínek, kde sám uváděl, že ho škola příliš nebavila, ale z povinnosti ji navštěvoval a také zdárně dokončil. Co se tedy týče výsledků na obecní škole, tak mravy měl zcela náležité, z náboženství a počtů měl dobře.¹⁴⁰ Vidíme tedy, že také v obecní škole se František nijak nelišil od ostatních dětí v Lišově, nevybočoval z průměru ani v pozitivním, ani v negativním smyslu, vedl zcela normální dětský život. Ovšem během studia na obecní škole nastala situace, která mu zcela změnila život. V roce 1883 mu zemřel otec, příčinou smrti byl zánět mozkových blan.¹⁴¹ Zcela jistě tato situace ovlivnila budoucí život mladého Františka. Od této doby se o něj starala pouze matka Veronika a její rodiče.

Po úspěšném dokončení obecné školy si Čapek pro další studium zvolil Českou reálnou školu v Českých Budějovicích. Během jeho studia se začala stavět nová budova školy¹⁴², která měla nahradit nedostačující původní budovu, která se nacházela v Divadelní ulici. Velmi zajímavé je, že se na této stavbě podíleli také sami studenti. Hlavní stavitel totiž zastával názor, že by se právě i studenti měli podílet na stavbě, neboť to bude přeci hlavně jejich škola. Musíme zde ovšem zmínit, že žáci, podle Čapkových vzpomínek, pomáhali s radostí, vždyť to byla opravdu jejich, česká, škola.¹⁴³ Ani během studia na nižší reálné škole mladý František nijak nevybočoval z průměru. Nemůžeme o něm říci, že by byl vynikající student, ovšem ani neměl problémy školu úspěšně dokončit.¹⁴⁴ Po úspěšném dokončení nižší reálné školy v roce 1889 se Čapek rozhodl pokračovat ve studiu, ovšem v této době se v Českých

---

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ SOA Třeboň, fond Základní škola Lišov, výkaz docházky a prospěchu.

¹⁴¹ Tamtéž, Matriční kniha Lišov, kniha 8, matriční kniha – římskokatolická církev, kniha zemřelých, s. 208 (snímek 215).

¹⁴² Gymnázium stálo v ulici Fráni Šrámka (Zátkovo reálné gymnázium).

¹⁴³ F. M. ČAPEK, *Feuilleton*.

¹⁴⁴ Čapkovy výkazy docházky a prospěchu jsou uloženy v: Státní okresní archiv České Budějovice, fond Zátkovo reálné gymnázium České Budějovice, inv. č. 7, Výkaz docházky a prospěchu 1885 – 1886; Tamtéž, inv. č. 8, Výkaz docházky a prospěchu 1886 – 1887; Tamtéž, inv. č. 9, Výkaz docházky a prospěchu 1887 – 1888; Tamtéž, inv. č. 10, Výkaz docházky a prospěchu 1888 – 1889.

Budějovicích nenacházela žádná vyšší reálná škola, a tak mu nezbývalo nic jiného, než se vydat za dalším studiem do Písku, zde tedy strávil další tři roky svého života. S přesunem do jiného města nastala v Čapkově životě zcela nová situace, ovšem podle jeho útržkovitých vzpomínek a podle známek, můžeme soudit, že se s touto situací vypořádal úspěšně. V jeho školních výkonech nedošlo k žádné změně a i zde zůstal průměrným žákem, u kterého převládaly známky dobře a dostatečně.¹⁴⁵ Tři roky v Písku utekly jako voda a najednou stála po sedmi letech studia před mladým Čapek zatím nejtěžší zkouška, nebylo to nic jiného než zkouška dospělosti, neboli maturita. Maturitu úspěšně absolvoval v květnu 1892, vyhověl při ní dostatečně a byl uznán dospělým.¹⁴⁶

Mladý Čapek se tedy v roce 1892 stal „dospělým“, ovšem studium na vyšší reálné škole v Písku nebylo pro něj zlomového pouze tím, že zde úspěšně složil maturitní zkoušku, ale také zde poznal svého pozdějšího velmi dobrého přítele Adolfa Heyduka. Ten zde působil jako učitel kreslení a stavitelství. S trochou nadsázky můžeme říci, že v něm Čapek našel druhého otce. Sám Čapek totiž tvrdil, že „*přilnul jsem zde k Heydukovi a on ke mně*“.¹⁴⁷ Přátelství, které zde tyto dva navázali, vytrvalo posléze po zbytek jejich života. Z četné korespondence, kterou mezi sebou pravidelně udržovali, můžeme vyčíst hluboký respekt, který Čapek choval k svému učiteli Heydukovi. Oslovení jako „*Laskavý mistře*“, „*Zlatý mistře*“ a „*Vzácně milý mistře*“¹⁴⁸ nám tento respekt dokládají a potvrzují.

Po ukončení studia si mladý Čapek zvolil jako svou první profesi kantořinu. První šanci dostal až rok a půl po ukončení studia, čím vyplnil tuto část života, není známo. Začátkem roku 1894 se uvolnilo místo na škole v jeho rodném Lišově, kvůli zdravotním obtížím dostal zdejší učitel Jan Dejmek šestiměsíční dovolenou, jako adekvátní náhrada byl na jeho místo ustanoven právě František Miroslav Čapek. Na své první učitelské místo nastoupil tedy přesně 3. 2. 1894.¹⁴⁹ Ovšem na konci školního roku se vrátil z dovolené učitel Dejmek, Čapek již tedy nebyl na této škole potřebný, a tudíž mu

---

¹⁴⁵ Čapkovy výkazy docházky a prospěchu jsou uloženy v: Státní okresní archiv Písek, fond Reálka Písek, inv. č. 54, sign. I/54, Výkaz docházky a prospěchu 1889–1890; Tamtéž, inv. č. 55, sign. I/55, Výkaz docházky a prospěchu 1890–1891; Tamtéž, inv. č. 56, sign. I56, Výkaz docházky a prospěchu 1891–1892.

¹⁴⁶ Tamtéž, inv. č. 188, sign. II/23, Výkaz o zkouškách maturitních 1891–1892.

¹⁴⁷ F. M. ČAPEK, *Feuilleton*.

¹⁴⁸ Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, fond Adolf Heyduk, F. M. Čapek Adolfu Heydukovi 16. 6. 1906, 13. 4. 1906 a nedatováno.

¹⁴⁹ Státní okresní archiv České Budějovice, fond Národní škola Lišov 1806–1953 (1957), s. 104.

nebyla prodloužena smlouva, koncem července 1894 tak skončilo první učitelské působení začínajícího kantora.¹⁵⁰ Na své další místo ovšem nečekal příliš dlouho, v nedalekém Střížově se totiž uvolnilo ihned v následujícím roce místo v učitelském sboru, poněvadž zdejší učitel Jan Jakubec byl dosazen do Doubravic, jeho místo následně zaujal právě Čapek, stalo se tak 18. 1. 1895.¹⁵¹ Ani zde ale nevydržel příliš dlouho, přesněji pouze 5 měsíců, s koncem školního roku se Čapek dobrovolně vzdal místa zdejšího učitele, 1. července 1895, tak končí jeho učitelská kariéra, neboť již neměl zájem o tuto profesi.¹⁵² Již během své učitelské dráhy se projevil také jako schopný organizátor. Již v tak útlém věku stál u zrodu dvou spolků, které fungují ještě v dnešní době. V obou případech se tak stalo v době působení v místních školách. Během svého působení v obecné lišovské škole se Čapek stal v roce 1894 spoluzakladatelem místního Sokola. Během následujícího pobytu ve Střížově stál u založení tamního sboru dobrovolných hasičů.

Tyto krátké učitelské štace nám dokazují, že učitelská profese mladého Čapka příliš neoslovila. Rozhodl se zkusit své štěstí v jiné profesi, koncem června 1895 přijal místo poštovního praktikanta v Kraslicích.¹⁵³ Poté působil v Praze a v Ústí nad Orlicí, až se vrátil zpět do jižních Čech, do Českých Budějovic. Práce na poště byla asi přesně to, co Čapek hledal, poněvadž již během svého života jinou práci neokusil a vydržel u pošty až do sklonku svého života.

Již jako mladého kluka jej velmi zaujala pověst, kterou mu vyprávěla babička Marie Bouchalová. Pověst pojednávala o sedlákovi, který se vzepřel své vrchnosti a bojoval za svobodu svou i ostatních, za tuto svobodu byl ochotný dokonce položit život. Tento hrdinný sedlák se jmenoval Jakub Kubata. Čapek se tedy společně se svým přítelem, archivářem Františkem Tischerem z Jindřichova Hradce pustili do bádání o dokladech dokazujících existenci tohoto hrdiny. Čapek měl k dispozici registra poddaných hlubockého panství,¹⁵⁴ pod které patřila ves Zbudov, ve které žila celá Kubatova rodina. Když se pánem Hluboké stal Adam II. z Hradce,¹⁵⁵ začal si ihned stěžovat na rozsáhlá

---

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 105.

¹⁵¹ SOKA České Budějovice, fond Základní škola a Mateřská škola Střížov 1841–1980, s. 52.

¹⁵² Tamtéž, s. 54.

¹⁵³ Poštovní muzeum Praha, Pořadník úřednictva poštovní a telegrafní správy republiky Československé na rok 1921, obvod pražský s. 18.

¹⁵⁴ Jihočeské muzeum, fond F. M. Čapek, kart. 4, různé rukopisy Kubatova rodu.

¹⁵⁵ Stalo se tak v roce 1565, po smrti jeho otce Jáchyma z Hradce.

práva sedláků, posléze se okolnosti vyhroutil a vedly k nevráživosti, útisku a krveprolití. Byl to právě mladý sedlák Kubata, jenž se postavil do čela sedláků a byl připraven bojovat za samostatnost své rodné půdy. Dlouhých patnáct let dokázal odolávat nástrahám vrchnosti, která se jej snažila dopadnout a potrestat za vedení vzpoury. Nakonec však byl dopaden a souzen. Pán hlubockého panství Adam II. z Hradce nechal svolat selský soud na louky mezi Zbudovem a Plášticemi.¹⁵⁶ Sedláci se zde měli podrobit rozkazům vrchnosti, zřít se svých starých práv a svobod. Měli zde přijmout robotu a zapřísáhnout se k poslušnosti.¹⁵⁷ Nicméně Kubata byl, podle Čapka, přesvědčen, že právo blatské je pravé a svaté, a tudíž robotu jménem všech odmítl. Pravit: „*Jestli nám, vy páni urození, práva naše neuznáte, pak nezbude nám nic, než tyto ruce rozedrané, hůl, robotu a krušná práce. Toho se Bůh nedopouští. Raději čestně zemřít, než denně rodnou půdu v krvi a ponížení skrápět*“.¹⁵⁸ A tak byl nakonec Kubata jako vůdce patnáctileté vzpoury proti vrchnosti, jako rušitel veřejného pořádku a jako rebel s'at. Stalo se tak podle Čapkova zjištění v roce 1581.

Čapek se rozhodl, uchvácen touto pověstí, stát se původcem a šířitelem Kubatovské myšlenky. První stručný článek publikoval již v roce 1895 v Jihočeských listech, ovšem o tomto článku můžeme říci, že to bylo pouze převyprávění příběhu, který mu vyprávěla babička. V následujících pěti letech se pustil do studia dostupných pramenů v jindřichohradeckém archivu, výsledkem tohoto bádání byl první spis Františka Miroslava Čapka, vydaný v roce 1901, tato kniha nesla název: *Kubata dal hlavu za Blata*.

Již během přípravy této své první knihy se Čapek potýkal s mnoha problémy, většinu z nich mu způsobili dva úředníci schwarzenberského archivu v Třeboni, byly jimi František Mareš a Ludvík Adolf Krejčík. Oba úředníci opírali svoji kritiku zejména o své archivní studium. Argumentovali tím, že nemají po ruce žádný listinný doklad,¹⁵⁹ a tudíž vše, co Čapek ve své brožuře o selském hrdinovi vypravuje, je falsum a vymyšlené. Čapek si byl svou pravdou naprosto jistý, což nám dokazuje část dopisu, jenž byl adresován jeho příteli Adolfovi Heydukovi, v něm se píše: „*porazím všechny*“

---

¹⁵⁶ Jihočeské muzeum, fond F. M. Čapek, kart. 4, Česká veřejnosti!

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ *Spor o Jakuba Kubatu*, Budivoj, 15. května 1903.

*kritiky na hlavu, neboť předstírajíce, že celou otázku z gruntu prostudovali a kritice vědecké podrobili. Neprostudovali nic, jinak by byli přišli ku překvapujícím výsledkům, kterých jsem docílil já“.*¹⁶⁰ Čapkovi se nakonec podařilo díky záznamům v urbářích z hlubockého panství dokázat existenci Kubaty a tím obhájit svá tvrzení, které uvádí ve své brožuře. Celý spor byl tedy v roce 1905 ukončen.¹⁶¹

Tento spor však neovlivnil Čapkův zájem o Kubatovskou problematiku, spíše jej ještě zesílil. Již během výše zmíněného sporu se rozhodl tento příběh a s ním spojenou legendu šířit mezi občany blatských obcí. Využíval k tomu především veřejné přednášky a besedy. Musíme zde zmínit, že Čapek byl vynikající řečník a agitátor. Jeho snaha byla úspěšná, a tudíž se příběh o hrdinném sedlákově velmi rychle šířil mezi venkovany. Vrcholem tohoto úsilí bylo založení spolku pro postavení pomníku Jakubu Kubatovi.¹⁶² Spolek byl založen na svatého Václava dne 28. 9. 1901 v Plástovicích, ustanoven byl pak při valné hromadě dne 20. 4. 1902 ve Zbudově.¹⁶³ Čapek se stal samozřejmě předsedou spolku, pod jeho vedením se spolek zdárně rozvíjel a zvětšoval svou členskou základnu. Hlavním cílem, který si spolek, a především sám Čapek, vytyčil, bylo postavení pomníku blatskému sedlákově Jakubu Kubatovi. Během dvou let své činnosti byl spolek natolik úspěšný při získávání potřebných financí, že mohl svůj záměr začít uskutečňovat. Slavnostní odhalení monumentálního pomníku bylo naplánováno na 21. 8. 1904. Členové spolku měli v úmyslu udělat z tohoto odhalení velkolepou slavnost, za tímto účelem vytvořili plakáty, aby přilákali co nejvíce lidí. Pro lepší ilustraci lez uvést část jednoho z těchto plakátů: *„Přijďte s námi oslavit a vzdát čest muži, jenž právo a svobodu cenil výše, než svůj život, jemuž idea šla nad vlastní blaho a touto mužnou ctností uhájil potomstvu rozlehlé lány půdy, v jichž středu vztyčený pomník bude hlásati vděčnost českých sedláků k svému statečnému zápasníku.“*¹⁶⁴

Dne 21. 8. 1904 nastalo to, na co celý spolek v čele s Čapkem dlouho čekal, sám Čapek na tuto událost často vzpomínal, došlo k slavnostnímu odhalení pomníku. Zajisté

¹⁶⁰ LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi, 7. 3. 1914.

¹⁶¹ *Konec sporu o Kubatu, Kubatova osoba prokázána*, Jihočeské listy, 30. srpna 1905.

¹⁶² LA PNP, fond F. M. Čapek, Karel SKÁLA, *František Miroslav Čapek – Kubata*, Kubatův kraj, září 1938.

¹⁶³ Tamtéž, F. M. Čapek, *Pomník Kubatův*.

¹⁶⁴ Tamtéž, slavnostní odhalení pomníku.

nebudeme daleko od pravdy, když budeme tvrdit, že tento den se stal jedním z nejdůležitějších v celém Čapkově životě. Toto tvrzení nám potvrzuje například fakt, že i v korespondenci, kterou Čapek vedl ke konci svého života, často na tuto akci vzpomíná a také se vychloubá právě tímto dnem a událostí, která se stala toho dne v srdci blatského kraje, mezi dnešními železničními stanicemi Zliv a Netolice a blízko potoku Soudný, kde dříve stály 2 balvany, označují místo, na němž, s největší pravděpodobností, Kubata mučednickou smrtí zemřel za práva celého kraje.¹⁶⁵ Právě na tomto místě byla odhalena a dodnes stojí 3 metry a 30 centimetrů vysoká socha Jakuba Kubaty, aby se ještě zvýraznila již tak vysoká podobizna, byla usazena na mohyly a sokl, jejichž celková výše činí dalších 7 metrů, s celkovou výškou přesahující 10 metrů se stal pomník symbolem celých Blat.

Zmiňme se ještě krátce o samotné slavnosti a odhalení.¹⁶⁶ Důležitost tohoto dne pro Čapka dokládá také fakt, že na tuto událost pozval své dobré přátele Karla Klostermanna a Adolfa Heyduka. Podle dobových záznamů se této slavnosti účastnilo kolem 30 000 lidí. Protektorem slavnosti byl Čapkův dobrý přítel a učitel z reálné školy, tehdy již sedmdesátiletý Adolf Heyduk. Byl to právě on, kdo začal ceremonii zakončenou odhalením pomníku. Záznam jeho proslovu se nám dochoval, ukažme si tedy část jeho slavnostní řeči, na jejímž konci byl pomník zbaven roušky a představen davu, který na něj již netrpělivě čekal. *„Postavili jste pomník zastánci svých práv, jenž za přesvědčení své a vaše práva vykřvácel. Tím zbudovali jste pomník také vznešené myšlenky, že jako ondy předek váš a otcové vaši odhodláni jste bojovati proti všem, kdo svatokradně sáhnují na vaši půdu a vaše práva. To slibme sobě vespolek, to si přisahejme!“*¹⁶⁷

Tímto počinem tedy Čapek a s ním celý spolek splnil to, co si umanol při založení spolku. Můžeme také říci, že tím končí jedno období Čapkova života, období, na které byl pyšný, a ke kterému se ve vzpomínkách vracel po zbytek svého života.

---

¹⁶⁵ Tamtéž, Pomník Kubatův

¹⁶⁶ Blíže k této události viz: Stanislav ŠABLICA, František Miroslav Čapek - život a dílo historika amatéra, Bakalářská práce, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Historický ústav, České Budějovice 2013.

¹⁶⁷ LA PNP, fond F. M. Čapek, Miroslav Bedřich BÖHNEL, *Klostermann na Blatech*, Vzlet, únor 1918.

2. 2. Život do převratu v roce 1918

Odhalením Kubatova pomníku si Čapek splnil své předsevzetí, ale především vykonal skutek, na který byl po právu velice pyšný a velmi často na něj vzpomínal. Ovšem tento úspěch neznamenal ústup z veřejného života, ba právě naopak, zdá se, že tento okamžik povzbudil Čapka natolik, že jeho angažování ve veřejném životě bylo v několika následujících letech až obdivuhodné.

Již v roce 1905 se Čapek pustil do dvou projektů, které měl v úmyslu brzy a především řádně zrealizovat. Ještě před odhalením pomníku, přesněji tedy v červenci 1905, stál Čapek u založení mostního spolku v Doudlebech. Spolek si dal za cíl postavit most přes řeku Malši, jenž by spojoval Doudleby se Straňany. Spolek byl založen 23. července 1905, zpočátku měl 44 členů a základní vklad činil 67 korun.¹⁶⁸ Čapek byl zvolen předsedou tohoto spolku. Od této chvíle se snažil získat potřebné finanční prostředky pro stavbu mostu. Využíval veškeré své známosti a konexe na „vyšších“ místech. Ovšem potřebné finanční prostředky dosahovaly takových rozměrů, že bylo brzy všem členům spolku jasné, že bude potřeba daleko více času a také úsilí než předpokládali. Všechno jejich úsilí a snahy se zúročily až za dlouhých 24 let, kdy byl most slavnostně otevřen.

Na počátku roku 1906 Čapek obrátil svou pozornost zpět ke Kubatovi. Neuplynulo ještě ani půl roku od odhalení velkolepého pomníku, sloužícímu k památce a odkazu sedláka bojujícího za svobodu svou i svobodu ostatních sedláků a Čapek se rozhodl pro další stavbu odkazující na památku Kubaty. Tentokrát se mělo jednat o školu, jež měla stát ve Zbudově. Během roku 1905 se vyřešily veškeré náležitosti důležité pro povolení vybudování školy. Oficiálně bylo zřízení školy povoleno 31. ledna 1906. Veškeré práce spojené s výběrem místa i samotnou stavbou byly svěřeny českobudějovickému staviteli Pařchovi.¹⁶⁹ Stavba šla velmi rychle a již v srpnu 1906 mohl být do průčelního štítu umístěn pískovcový Kubatův reliéf, zhotovený podle návrhu profesora Suchomela, autora Kubatova pomníku. Samotná kolaudace školy proběhla za účasti okresního školního inspektora Jana Honzíka 28. srpna 1906.¹⁷⁰ S vyučováním se začalo ale až 1. ledna 1907. Do nově otevřené školy bylo převedeno z okolních škol přes 40 žáků a žákyň. V dnešní době škola již nefunguje a krásná secesní budova již pouze chátrá.

---

¹⁶⁸ Soukromý archiv Jana Šimánka, Spolek pro zbudování mostu přes Malši, Pokladní kniha.

¹⁶⁹ LA PNP, fond F. M. Čapek, F. M. Čapek, *Dějiny školy Kubatovy ve Zbudově*.

¹⁷⁰ Tamtéž.

Dva roky usilovné práce spojené s osobou Jakuba Kubaty přinesly Čapkovi mnohé úspěchy a slova chvály. Čapek naplněn energií z úspěšně vykonaných projektů obrátil svou pozornost na českobudějovického purkmistra Ondřeje Puklice ze Vzťah, jenž se stal obětí spiknutí v roce 1467. Čapek měl v úmyslu postavit i této významné osobě dějin Českých Budějovic pomník, nebo alespoň zasadit pamětní desku na Puklicův rodný dům. Za tímto účelem byl 1. ledna 1907 založen Spolek pro zbudování pomníku Ondřejovi Puklicovi ze Vzťah. Všichni členové spolku v čele s Františkem Miroslavem Čapkem si byli vědomi, že ke zbudování pomníku bude zapotřebí získat dostatečné množství finančních prostředků. Vědomi si úskalí, jež provázelo minulé projekty, využili členové spolku svých nabitých zkušeností a vypracovali plán, jak získat potřebné finance. Mělo se tak uskutečnit pomocí: „a) pořádáním přednášek a rozprav nepolitických všelikého ducha, b) pořádáním veřejných schůzí, slavností a společenských zábav, c) veřejným tiskem, vydáváním a rozšiřováním brožur a spisů, d) užitím všech jiných podobných prostředků zákonitých, jimiž by se účelu spolkovému prospěti mohlo.“¹⁷¹ I přes veškerou snahu a zúročené zkušenosti se bohužel nepovedlo tento záměr zrealizovat. Podle Čapkového mínění to bylo způsobené především neochotou ve „vyšších kruzích“.¹⁷²

V roce 1907 se konaly volby do říšského parlamentu. Čapek si za poslední dva roky svou neúnavnou prací a národním myšlením získal mnoho obdivovatelů, tudíž potencionálních voličů. Počátkem roku 1907 se objevily zprávy, že Čapek bude kandidovat na základě kompromisu mezi agrárníky, mladočechy a staročechy za říšského poslance. Čapek dlouhé 3 měsíce mlčel a přemýšlel, zda vstoupit do politiky. Mnoho lidí tím znejistil, ale stále mu většina lidí důvěřovala a byla přesvědčena, že Čapek je tím pravým, kdo se postará o jejich blahobyť. Na konci března 1907 Čapek konečně prolomil své mlčení, stalo se tak na schůzi českobudějovické venkovské skupiny, za kterou měl kandidovat. Čapkovi se dostalo podpory od členů a voličů i na začátku této schůze, poté se ovšem přihlásil o slovo samotný Čapek. Poděkoval za důvěru, které si velmi vážil, následovně začal se svým proslovem: „V dnešní době v boji o poslanceký mandát nerozhodují zbraně ducha, zvláště na českém jihu, kde následkem nečinnosti politických stran panuje už dlouho jakési politické bezvládní. Ale zájmy českého národa jsou příliš důležité, pročež jest nezbytno, abychom tam měli zástupce,

¹⁷¹ SOkA České Budějovice, fond F. M. Čapek, inv. č. 2, sign. II/1, kart.1, Spolek pro zbudování pomníku Ondřejovi Puklicovi ze Vzťah v Českých Budějovicích.

¹⁷² Tamtéž.

*kteří by dovedli naše zájmy obhájit a kteří by postupem času dovedli i vybojovati samostatnost českého národa.*¹⁷³ I přes tento pozitivně laděný proslov, nakonec Čapek odmítl kandidovat, argumentoval tím, že v tehdejší době nebylo možné uspět pouze poctivou prací, ale především agitací. Čapek se tímto činem tedy vzdal šance bojovat za blaho a svobodu (jiho)českého lidu ve vídeňském parlamentu. Zajisté tímto svým rozhodnutím zklamal velké množství lidí, z hlediska reálného vlivu tehdejších poslanců šlo však asi o rozhodnutí realistické, včetně finančního aspektu.

Po odmítnutí politické funkce můžeme pozorovat následný ústup také z veřejného dění. Čapek se v následujících letech zaměřil spíše na svou literární tvorbu a v dalších 5 letech vydal hned 3 spisy. Již v roce 1908 vydal drobný spis o 26 stranách, pojednávající o Šimonu Lomnickém z Budče,¹⁷⁴ literátovi žijícím v 16. století, Čapek se v tomto spise věnuje především životu Šimona Lomnického, zmiňuje jeho původ, dále dětství a přesun do Prahy, kde se stal písařem Viléma z Rožmberka. Po několika letech se přesunul do Ševětína, kde provozoval hostince. V roce 1594 byl dokonce povýšen do šlechtického stavu. Těsně před bitvou na Bílé hoře ovšem přišel o veškerý svůj majetek, neboť Ševětín vyhořel a zbytek zničila císařská vojska, která tudy procházela. Po této katastrofě odešel Lomnický do Prahy, kde konvertoval k evangelické církvi, ovšem po porážce českých vojsk na Bílé hoře konvertoval zpět ke katolické církvi. Poté již dožil svůj život v Praze, kde v roce 1623 zemřel.

Za 3 roky vydal Čapek další ze spisů, tentokrát obrátil svou pozornost na českého šlechtice a vojevůdce Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic.¹⁷⁵ Čapek tento spis vydal záměrně v roce 1911, neboť to bylo přesně 300 let od narození Kašpara Kaplíře a 225 let od jeho úmrtí. Tento český vojevůdce je znám především díky své účasti na obraně Vídně v roce 1683 před Turky. Čapek ovšem upozorňuje také na jeho silné národní cítění, dokonce zmiňuje možnost, že Kaplíř podněcoval české sedláky ke vzpouře a samotného Kaplíře dokonce v jednom svém dopise označuje na zrádce císaře Leopolda.¹⁷⁶

Svou nejobsáhlejší knihu vydal Čapek v roce 1913, předmětem jeho zájmu se tentokrát stalo jihočeské město Český Krumlov.¹⁷⁷ Čapek se v této obsáhle knize dotýká

---

¹⁷³ *K ustanovení kandidatur v jižních Čechách*, Jihočeské listy, 27. března 1907.

¹⁷⁴ F. M. ČAPEK, *Šimon Lomnický z Budče*, České Budějovice 1908, 26 s.

¹⁷⁵ Týž, *Kašpar Zdeňk Kaplíř ze Sulevic*, České Budějovice 1911, 45 s.

¹⁷⁶ LA PNP, fond Č. Zibrť, F. M. Čapek Č. Zibrťovi, 3. 10. 1911.

¹⁷⁷ F. M. ČAPEK, *Český Krumlov*, České Budějovice 1913, 609 s.

mnoha oblastí týkajících se Českého Krumlova. Nejpodařenější částí je zajisté ta historická, kdy jsou srozumitelně popsány dějiny Českého Krumlova od jeho založení. Za zmínku stojí především výpis vlastníků České Krumlova, který se mi zdá velmi povedený. Dále se Čapek zmiňuje také o náboženských a národnostních poměrech ve městě, také je zde zdařile popsán zámecký komplex a další části města. Bohužel ve většině knihy, především tedy ve druhé části, je cítit silný nacionální podtext. Není žádným překvapením, že Čapek straní Čechům před Němci. Když se ovšem oprostíme od upřednostňování českého živlu před tím německým, může nám tato publikace posloužit jako výborný zdroj faktografických údajů - ve své době tak byla cennou regionální monografií.

Během tohoto literárně plodného období musel Čapek řešit také mnoho osobních záležitostí, jak radostných, tak i neradostných. Mezi jeho nejšťastnější období můžeme zcela jistě zařadit události v letech 1909 a 1910. Nejprve v létě 1909, přesněji tedy 26. června, si František Miroslav Čapek vzal za ženu Aloisi Kvasničkovou. Obřad se konal ve chrámě Páně v Lomci u Netolic.¹⁷⁸ Ovšem ta nejradostnější událost nastala o rok později, poněvadž právě v roce 1910 se novomanželům narodil jejich potomek, stalo se tak 6. 4. 1910. František Miroslav společně s jeho ženou mu dali jméno Miroslav po tatínkovi.

V témže roce byl však také vyšetřován za velezradu, které se měl podle obžaloby dopustit během své slavnostní řeči v Besednicích. Obvinění bylo založené na udání jednoho z posluchačů, který byl na přednášce přítomen. Čapek této obžalobě moc nerozuměl, spíše nevěděl, proč by měl být obžalován, když neřekl nic protistátního. Svou tehdejší řeč přepsal v jednom ze svých dopisů Adolfu Heydukovi: „*Vše, čím se jini dnes honosí; samostatností, slávou a leskem, to měl český národ již dávno. Bylo mu to ale vzato a dnes tím jsou podepřeny cizí vladařské stolce, ozářeny cizí koruny a založena na to cizí moc, která se obrací pro nám*“.¹⁷⁹ Vyšetřování nakonec prokázalo, že se jednalo o neoprávněné obvinění, a Čapek byl zproštěn obvinění. Jak se nakonec ukázalo, nebylo to však jeho poslední obvinění. Během 1. světové války (1914 – 1918)

---

¹⁷⁸ SOA Třeboň, Matriční kniha Vodňany-Kniha 10 O 1904 - 1920, matrika oddaných IV., s. 67 (snímek 73).

¹⁷⁹ LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi, 20. 9. 1910.

byl obviněn dokonce dvakrát. Nejprve v roce 1914 pro srbofilství a v roce 1916 pro rusofilství, národní agitaci a další různé politické delikty.¹⁸⁰

V roce 1914, tedy v roce, kdy začala jedna z nejděsivějších a nejstrašnějších válek světa, 1. světová válka, se v životě Františka Miroslava Čapka odehrály další dvě důležité události. Za prvé stál u zbudování mostu přes řeku Malší mezi obcemi Besednice a Pořešín, ale především se v srpnu 1914 konala velkolepá slavnost připomínající 10. výročí odhalení Kubatova pomníku. Slavnost to byla ohromná, připomínající tu před 10 lety. Při příležitosti tohoto výročí nechal také Čapek zhotovit kalendář, který vyšel v 10000 výtiscích. Následující 4 roky se v Evropě odehrávala zničující válka, během které se nemluvilo o ničem jiném, Čapek se tak na nějakou dobu stáhl z veřejného života, neznamenalo to ovšem, že by zcela nečinný, což také dokazuje obvinění z roku 1916.

První světová válka skončila 11. listopadu 1918, ale již před tímto datem se staly události, které změnily život nejen F. M. Čapka, ale také lidu v nově vzniklém Československu. Stalo se tak 28. října 1918, právě v tento den převzal Národní výbor v Praze místodržitelství a státní úřady. Zpráva o převratu se šířila velmi rychle, v Českých Budějovicích tuto zprávu zachytil jako první právě František Miroslav Čapek, který tohoto osudového dne měl službu jako telegrafický úředník. Čapek jako správný vlastenec neotálel a oznamoval tuto novinu každému, koho ve městě potkal. Netrvalo příliš dlouho a v celém městě propuklo davové šílenství. Houfy lidí se začaly shromažďovat na náměstí a kolem důležitých budov, jako byla například pošta. Právě zde Čapek vykonal čin, na který byl pyšný po zbytek svého života. Byl to právě on, kdo slavnostně strhl říšského orla, umístěného na budově pošty. Sám na to vzpomínal takto: „*Nešel dolů jen tak Dravec, již hodně rezavý, skobami upevněn, nechtěl se dát, až teprve když jsem otevřel okno v prvním poschodí a začal jím točit sem tam, slítl za ohromného nadšení tisícového zástupu na dlažbu*“.¹⁸¹ Euforie z osvobození se městem šířila velmi rychle, během několika hodin zmizely z budov veškeré znaky připomínající Rakousko-Uhersko. Dokonce byl na radnici vztyčen slovanský prapor a rakouské prapory byly před radnicí davem spalovány.

Svémi činy během 28. října 1918 se František Miroslav Čapek nesmazatelně zapsal do dějin Českých Budějovic. Bohužel v dnešní době si jeho jméno s touto slavnou

---

¹⁸⁰ František Václav BOUCHAL, *Feuilleton. František Miroslav Čapek (K padesátým narozeninám)*, Jihočeské listy, 20. ledna 1923.

¹⁸¹ LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi, 15. 11. 1918.

událostí spojí málokdo. I tento, v té době, slavný úředník upadl do zapomnění, ale jeho činy zůstanou v paměti Českých Budějovic.

2. 3. Život v Československu

V říjnu 1918 se tedy odehrála další událost, na kterou Čapek vzpomínal po zbytek svého života. Můžeme říci, že spolu s odhalením Kubatova pomníku v srpnu 1904 byl právě rok 1918 nejdůležitějším obdobím v životě Františka Miroslava Čapka. Takřka celý svůj život bojoval za svobodu a samostatnost českého lidu. Toto přání se mu převratem a vyhlášením československého státu splnilo. Již samotné vyhlášení samostatného státu a osvobození od Rakouska-Uherska by znamenalo pro Čapka nezapomenutelný zážitek, ovšem tento zážitek ještě umocnil fakt, že to byl právě Čapek, který jako první v Českých Budějovicích zachytil tuto radostnou zprávu a začal ji šířit po celém městě. Díky tomu se tento den pro něj stal nezapomenutelným. Jeho radost lze posléze vyčíst z několika zvolání a prohlášení, jako například toto: „*Jsmo svobodni, volni a šťastni, a bohdá, že jimi navždy zůstaneme!*“.¹⁸²

Čapek byl po převratu jmenován prozatímním správcem poštovního úřadu. Dostal za úkol provést zde jazykovou očistu a reorganizovat tento úřad. Tohoto úkolu se zhostil na výbornou, ovšem ani tento úspěch mu nezaručil tento post natrvalo. Novým vrchním ředitelem byl nakonec jmenován Jan Zauf, Čapek byl opomenut, což se mu přihodilo ještě několikrát během následujících let, konkrétně v letech 1924, 1929 a 1931, kdy se znovu pokusil ucházet o místo ředitele českobudějovické pošty, ovšem nikdy se mu to nepovedlo.

U českobudějovického lidu byl ovšem Čapek stále oblíben, což také dokazuje fakt, že v roce 1919 byl zvolen do českobudějovického zastupitelstva. Ještě v témže roce 1919 zažil Čapek další z osobních úspěchů, ač historicky nevzdělán, tak byl v červnu zvolen archivářem Českých Budějovic, tuto významnou pozici zastával dlouhých 11 let, než jej v roce 1930 nahradil vyškolený archivář Burian.¹⁸³

Po ustálení poměrů v nově vzniklém Československu se Čapek v 30. letech vrhl na literární tvorbu. Předmětem jeho zájmu se stal především jihočeský venkov, zabýval se Lišovskem, Novohradskem a především Doudlebskem, tato oblast je s Čapkovým

---

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 158.

jménem nerozlučně spjata. Čapek si velmi oblíbil zejména obec Doudleby,¹⁸⁴ a to zvláště díky tradicím, které se zde po dlouhá léta dodržovaly. Vybuodoval si zde letní sídlo. Jednalo se o malý domeček, kam Čapek často jezdíval a ukládal si zde nalezené předměty, dalo by se říci, že si zde budoval své vlastní muzeum. Do obce Čapek jezdíval výhradně autobusem, po příjezdu navštívil své přátele a známé a k večeru buď odjel, nebo přespal ve svém domě. Lásku k této lokalitě dokazuje také skutečnost, že Čapek během svého pobytu zaznamenával veškeré zdejší výrazy a později sestavil slovník typického a velmi zajímavého nářečí, které sám nazýval „doudlebština“.¹⁸⁵ Během svého působení v této oblasti nashromáždil velké množství národopisného materiálu, na základě své sbírky usiloval o založení vlastivědného muzea v Doudlebech, kde by uložil své sbírky a další materiály. Toto přání se mu ovšem nesplnilo, a tak veškeré své materiály později věnoval nově vzniklému lišovskému muzeu, v dnešní době jsou exponáty uloženy v Jihočeském muzeu.

Vraťme se nyní k jeho dílům, která za první republiky vyšla. Již v roce 1921 spatřil světlo světa spisek: *Znak města Českých Budějovic*.¹⁸⁶ V tomto krátkém pojednání se Čapek zabývá historií českobudějovického znaku. Zmiňuje nejstarší znak, jenž pochází již z roku 1296 od krále Václava II., poté následovaly další tři změny, dnešní podobu dostal znak města až v roce 1717 od krále Karla VI., na následujících stránkách je posléze znak důkladně popsán. Při tvorbě tohoto spisu zajisté Čapek využil informace z českobudějovického archivu, ke kterým měl výborný přístup, neboť v této době byl stále archivářem Českých Budějovic.

Následující dva roky věnoval snaze sepsat dějiny instituce, ve které strávil většinu svého života, tedy pošty. V roce 1923 vyšla kniha nesoucí název: *Dějiny poštovníctví v Českých Budějovicích od vzniku až po dnes*.¹⁸⁷ Tato kniha je pojata čistě popisně, jedná se takřka pouze o faktografický výpis důležitých okamžiků v dějinách pošty a soupis zaměstnanců poštovního úřadu. Jsou zde popsány jednotlivé poštovní úřady, největší pozornost je pochopitelně věnována poštovnímu úřadu č. 1, ale zmíněny jsou také úřady č. 2, 3 a 4. S poštovním úřadem samozřejmě souvisí také telegraf a telefon, tudíž jsou zde zmíněny také dějiny těchto zařízení v Českých Budějovicích.

---

¹⁸⁴ Městečko ležící asi 10 km jižně od Českých Budějovic.

¹⁸⁵ Slovník je uložen v Jihočeském Muzeu, fond F. M. Čapek.

¹⁸⁶ F. M. ČAPEK, *Znak města Českých Budějovic*, České Budějovice 1921, 8 s.

¹⁸⁷ Týž, *Dějiny poštovníctví v Českých Budějovicích od vzniku až po dnes*, České Budějovice 1923, 39 s.

V následujícím roce vydal Čapek dílo odkazující na jednu z největších postav českých dějin, na Jana Žižku z Trocnova.¹⁸⁸ Tato kniha je zcela odlišná od té o dějinách pošty, kterou můžeme zcela po právu označit jako za faktografickou. Naopak tato kniha je z velké části dílem Čapkovy představivosti a bujně fantazie.

V roce 1929 vydal Čapek knihu,¹⁸⁹ ve které vzpomíná na šťastné okamžiky z roku 1918 a jeho úlohu v šíření oznámení o samostatnosti československého státu. Tato kniha není pouze o událostech, které se odehrály 28. října 1918, ale také o událostech které předcházely a následovaly. V obou případech se podle Čapka jedná o boj Čechů a Němců o nadvládu nad městem. Do převratu byla veškeré moc soustředěna výhradně v rukou Němců, ale po vyhlášení samostatnosti dochází k obratu a vlády se ujímají Češi, Čapek zde správně zdůrazňuje důležitou úlohu Národního výboru v čele s osobnostmi jako dr. August Zátka, Otakar Svoboda, Josef Tráger a mnoho dalších. Němci se samozřejmě nechtěli s touto situací smířit a požadovali právo na sebeurčení, které prosazoval americký prezident Wilson. Největší problém nastal na úrovni jazyka, pro dokončení převzetí moci bylo nutné zavést češtinu jako úřední jazyk, ale mnoho úředníků ovládalo pouze němčinu, postupem času se i tento problém vyřešil a České Budějovice se stávaly z hlediska správy již pouze českým městem.

V témže roce se konečně také vyplatila čtyřiaadvacetiletá snaha spojená s mostem v Doudlebech. Právě v roce 1929 byl slavnostně otevřen most, o který usilovali členové spolku již od svého vzniku v roce 1905. Slavnostní den připadl na 25. srpna 1929. O důležitosti a majestátnosti této akce svědčí fakt, že na přípravu a organizaci byl zřízen speciální výbor, jenž měl vše na starost. Slavnostní zahájení obstaral českobudějovický sbor Hlahol, jenž zazpíval zahajovací chorál. Poté následoval proslov starosty Doudleb Františka Drbouta, který děkoval všem, zvláště pak zmínil zásluhu Františka Miroslava Čapka. Následně se chopil slova samotný Čapek, který jménem celého spolku poděkoval za podporu. Během proslovu vylíčil také historii Doudleb, mostního spolku a poukázal na význam mostu nejen pro Doudleby, nýbrž pro celé okolí. Na konci svého proslovu vyslovil přání, aby most, který byl pojmenován po něm, tedy Čapkův most, spojoval srdce všech občanů zdejší krajiny.¹⁹⁰ Následně odevzdal tuto novou stavbu starostům obcí s tužbou, aby si ho vážili a aby most sloužil k blahu celého kraje. Po

---

¹⁸⁸ Týž, *Trocnov*, České Budějovice 1924, 45 s.

¹⁸⁹ Týž, *Státní převrat v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1929, 182 s.

¹⁹⁰ Jihočeské listy ze dne 28. 8. 1929, č. 67.

konci jeho projevu byly za zvuků státní hymny uvolněny stuhy, které most uzavíraly.¹⁹¹ Slavnost se odehrávala v tradičním venkovském duchu, kdy většina zúčastněných byla oděna v typických doudlebských krojích. Akce se protáhla až do pozdních ranních hodin a všichni účastníci na ni velmi rádi vzpomínali. Po slavnosti byla na most připevněna pamětní bronzová deska, sloužící jako věčná připomínka na houževnatou a vytrvalou snahu o postavení tohoto mostu. Na desce stojí: „*Čapkův most. Postaveno Léta Páně 1928 na paměť obnovení státu československého, zásluhou Fr. Mir. Čapka a Josefa Burdy - Šejhla. Nákladem obce Doudleby – Straňany za podpory státní, zemské, okresu Č. Budějovického podle návrhu zem. ing. Josefa Harta z Prahy, firmou J. Bubla a spol. v Horažďovicích. Utrpením a vytrvalostí v minulosti ke šťastné a radostné budoucnosti.*“¹⁹²

V roce 1930 Čapek přišel o místo archiváře Českých Budějovic, na tomto místě vytrval dlouhých 11 let, ovšem bylo potřeba na toto místo dosadit vyškoleného archiváře, nakonec se jím stal Miroslav Burian. Na první pohled ztráta této pozice nevypadá nijak tragicky, musíme si uvědomit, že to byla pouze otázka času, kdy bude Čapek vystřídán, neboť nedisponoval žádným historickým vzděláním. Stojí ovšem za zmínku, že po ztrátě pozice archiváře přestává být Čapek literárně činný. Po roce 1930 totiž vydal již pouze jednu knihu. Můžeme se pouze domnívat, že změna priorit souvisí se ztrátou této prestižní pozice a s ní souvisejícím přístupem k historickým materiálům. Návrat zpět k veřejné činnosti může být také spjat s již vyšším věkem, Čapkovi v té době bylo již 57 let, a touhou dokázat ještě velké věci.

Jediným dílem, které vyšlo po roce 1930 je tedy dílo: *Vzácná památka v jihočeském Doudlebsku*.¹⁹³ V této své poslední knize se Čapek věnuje oblasti zvané Doudlebsko, zmiňuje zdejší hrádek, který podle něj vznikl již ve 12. století a byl centrem celé této oblasti. Jádrem celé knihy je líčení o původu zvláštní polokruhovitě skupiny balvanů nacházející se nedaleko zmíněného hradu. Čapek zastával názor, že toto uskupení balvanů je lidského původu a ve středověku sloužilo toto „skalní jeviště“ k náboženským účelům. V druhé polovině knihy je popsána oblast Vitorazsko, Čapek líčí dějiny této oblasti v celoevropském kontextu. Soustředí se zejména na střet Čechů a Němců, přičemž počátek tohoto konfliktu spatřuje již ve Franské říši. Líčí veškeré snahy „Němců“ o získání nadvlády nad Čechy a Moravou, nezapomíná přitom

¹⁹¹ Obecní úřad Doudleby, Obecní kronika obce Doudleby 1921-1940.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ F. M. ČAPEK, *Vzácná památka v jihočeském Doudlebsku*, České Budějovice 1933, 140 s.

zdůrazňovat českou odolnost a houževnatost, se kterou český národ bránil svou samostatnost. Své vyprávění dovedl až do počátku 20. století. Tato poslední kniha zcela odráží Čapkovo přesvědčení a historické zaměření, kdy hlavní motor našich dějin vidí v boji mezi Čechy a Němci. Proto lze tohoto autora zařadit do skupiny romantických historiků. Je vhodné ještě zmínit, že toto historické přesvědčení bylo již ve 20. století spíše na ústupu a ve stínu pozitivismu, ale zejména mezi regionálními historiky, kam také F. M. Čapek patřil, lze tento směr pozorovat i v průběhu 1. poloviny 20. století.

Po roce 1933 přestal být František Miroslav Čapek literárně činný, neznamenalo to ovšem, že by se stáhl do ústraní úplně. Do začátku 2. světové války, v roce 1939, se zúčastnil ještě dvou významných akcí.

V roce 1934 navštívil Český Krumlov, kam byl pozván na slavnostní odhalení pamětní desky preláta a krumlovského arciděkana Jiřího Bílka z Bílenberka. Deska byla posazena na starobylou budovu jezuitské koleje a prelatury. Odhalení se odehrálo 3. června 1934, Čapek při této příležitosti pronesl slavnostní řeč, ve které vzpomínal na Bílkův život, zdůraznil zejména jeho boj za českou menšinu ve městě a úspěšnou snahu zamezit zabrání českého kostela sv. Víta německými kolonisty. Celá řeč se nesla v nacionálním kontextu, jak už bylo u F. M. Čapka zvykem, a tak na konci nemohlo chybět nabádání k národní cti a odhodlání: „*Bílek, pustiv se úspěšně v nerovný zápas, poučil nás, že i menšina, vyzbrojená mravní silou, svorností a nadšením, nemusí malomyslně*“¹⁹⁴ Po této řeči byla slavnostní deska odevzdána do péče krumlovské prelatury, zastoupené děkanem Kacerovským.

V roce 1938 se Čapek zúčastnil poslední veřejné akce, symbolicky se odehrála v jeho rodném Lišově, právě zde se rozhodli umístit pamětní desku na počest Jana Bohoňka, legionáře, který zemřel během 1. světové války, na pomník padlých lišovských občanů. František Miroslav Čapek byl pozván, aby pronesl při této příležitosti projev, ujal se tedy slova, nejprve poděkoval matce legionáře Bohoňka za velkou oběť, kterou přinesla vlasti a národu ztrátou milovaného syna. Připomněl také poníženost českých vojáků během 1. světové války, neboť podle něj: „*Český voják v císařském kabátě, či lépe řečeno: rakouský voják s českou hlavou a českým srdce byl přímo symbolem naší národní poníženosti*“¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ Karel ŠVESTKA, *Odhalení pamětní desky Jiřího Bílka z Bílenberka v Českém Krumlově*, Národní politika 1934, č. 153.

¹⁹⁵ *Slavnost odhalení desky na pomníku padlých města Lišova legionáři Janu Bohoňkovi*, Jihočeské listy, 2. srpna 1938.

V Lišově se Čapek ukázal naposledy na veřejné akci, důvod proč tomu tak bylo, můžeme nejspíše spatřovat ve dvou důvodech, za prvé to byl již jeho pokročilý věk, bylo mu již 65 let, s vyšším věkem samozřejmě souvisí také chatrnější zdraví. Druhým, a podle mě zásadnějším, důvodem bylo vypuknutí 2. světové války v roce 1939, během které se odehrávalo velmi málo akcí, na kterých by mohl být Čapek přítomen. Pro Čapka znamenalo toto období jednu z nejsmutnějších etap v jeho životě.

S vyhlášením protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 došlo na našem území k několika zásadním změnám, za nejvýraznější lze považovat ztrátu svobody, Němci se snažili vtisknout Čechům německý řád a český živel potlačit. Pro Čapka bylo toto období velmi kruté, neboť vše, za co celý svůj život bojoval, tedy za samostatnost, svobodu a národní hrdost, bylo opět ztraceno. I po osobní stránce to neměl Čapek vůbec lehké, Němci si byli vědomi jeho dřívější činnosti a upírali na něj svou pozornost. Proběhly u něj tři domácí prohlídky a jedenkrát byl dokonce zatčen a vyslýchán, stalo se tak 8. 10. 1942, naštěstí pro něj byl ze zdravotních důvodů propuštěn do domácí vazby s ostrahou. Život F. M. Čapka byl najednou plný nejistoty a strachu, což se projevovalo i na jeho zdraví. Během války se u něj rozvinuly žaludeční vředy, které jej trápily až do konce života. Tomuto stavu nepomohla ani starost o jediného syna Miroslava, který byl také pronásledován a dokonce zatčen gestapem a poté převezen do koncentračního tábora v Terezíně, kde se mu vedlo velmi špatně. Naštěstí se mu podařilo toto nešťastné období přežít a po válce se Miroslav Čapek vrátil zpět do Českých Budějovic, kde pobýval až do své smrti v roce 1996.

Čapek si byl velmi dobře vědom těžké situace, ve které se nacházel. Tuto svou perzekuci připisoval svým činům, které během svého života vykonal. Toto své přesvědčení vyjádřil v korespondenci, kterou vedl během války se svým přítelem Františkem Salesiusem Frabšou.¹⁹⁶ V té uvádí, že: „*Nemohou mi zvláště odpustit, že jsem 28. 10. 1918 strhl z poštovní budovy prvního orla a vyhlásil osvobození, protože mně obecně zvou „vorlíčkář“. Neméně leží jim v žaludku z mého podnětu zbudovaný 10 metrů vysoký pomník Kubatův na Blatech. Také jiné zjevy mé činnosti, kupříkladu krásný 65 metrů dlouhý most přes Malši v Doudlebech, nazvaný ze vděku „Čapkův most“. To jsou věci, které mi nemohou odpustit! A ježto je má činnost nejen historická, ale i národní a zaměřena nekompromisně, páli jako trn.*“¹⁹⁷ Jeho činnosti si vážilo

¹⁹⁶ Český politik, novinář a spisovatel, žijící v letech 1887 – 1956.

¹⁹⁷ LA PNP, fond F. S. Frabša, F. M. Čapek F. S. Frabšovi, 28. 10. 1942.

mnoho českých osobností, Heyduk jej dokonce nazval „*orlem s podvázanými křídly*“,¹⁹⁸ čímž chtěl poukázat na fakt, že Čapkova činnost a průbojnost je spoutána a nelze ji plně rozvinout. Ovšem Čapek byl již s touto situací smířen a věděl, že se těžko něco změní, neboť jak tvrdil: „*nynější poměry nedovolují o mně takřka ani zmínky. Byl by to olej do doutnajícího ohně a pastva pro „přátele*“.¹⁹⁹ Jeho obavy došly tak daleko, že prohlásil: „*Visí nade mnou Damoklův meč*“.²⁰⁰

Čapek si byl velmi dobře vědom, že se jeho život blíží ke konci, a tudíž začal ještě během války přemýšlet o místě svého posledního odpočinku. Jako rodilý Lišovan toužil být pochován ve svém rodném městě. Hrob si již dokonce vybral při jedné své návštěvě místního hřbitova. Jednalo se o zpustlé místo u hlavní cesty. Tehdy mu místní dáma sdělila, že toto místo posledního odpočinku je stále volné. Čapek tedy zaslal na úřad žádost společně se zálohou a poté čekal na reakci ze strany města Lišov.²⁰¹ Odpovědi se dočkal v březnu 1944, Čapek musel být s rozhodnutím na městském úřadu spokojen, neboť mu bylo vyhověno a místo na zdejším hřbitově přiděleno. Tímto rozhodnutím však snahy o hrob na lišovském hřbitově pro Čapka nekončí, neboť tento kousek hřbitova, jenž si vybral a který mu byl přidělen, byl již bohužel obsazen. Tento, Čapkem vybraný, hrob byl totiž majetkem rodiny Slámovy a dokonce již v něm byl pochován jeden ze členů této rodiny.²⁰² Za nedlouho přišel Čapkovi dopis od Mathiase Slámy, člena mödlingské větve rodiny Slámů z Lišova. Sláma je z celé situace velmi znepokojen a upozorňuje Čapka, že se tohoto hrobu jeho rodina nehodlá vzdát a nabádá Čapka, aby si vybral jiné místo. Jako ilustraci lze uvést část tohoto dopisu: „*Jistě Vám byla nabízena jiná vhodná a čestná místa, nemůžete přece lpěti na hrobce, která je v majetku tak početné rodiny, jak je naše. Prosím Vás, abyste v zájmu klidného vyřízení této záležitosti od tohoto Vašeho rozhodnutí, býti pochován v našem hrobě, upustil.*“²⁰³ Čapek by z této situace nemile překvapen, samozřejmě netušil, že místo, jež si vybral pro svůj hrob, je již obsazené, a proto od úmyslu být pochován v Lišově ustoupil. Nakonec se tedy nespĺnila touha sehnat místo posledního odpočinku ve svém rodném městě, samozřejmě nebyl tímto neúspěchem nadšen, ale povznesl se na to s grácií a

---

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ SOKA České Budějovice, fond F. M. Čapek, kart. 1, sign. I/1, inv. č. 1, F. M. Čapek Františku Raindlovi, 12. 8. 1944.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž, Mathias Sláma F. M. Čapkovi, 31. 7. 1944.

smířil se s tím, neboť, jak sám řekl: „*Já za „zubatou“ nespíchám, neboť bych rád ještě něco užitečného vykonal, a to zvláště pro rodný Lišov*“.²⁰⁴

Bohužel toto přání se mu již nesplnilo. Zemřel 23. února 1946 ve věku 73 let, pohřeb se konal 2. března.²⁰⁵ I přes jeho snahy se mu již nepodařilo získat hrob v Lišově, a tak je pohřben na hřbitově sv. Otýlie v Českých Budějovicích.

Zemřela tak významná osobnost jihočeských dějin, která se podílela na poznání bohaté jihočeské minulosti, do dějin se Čapek zapsal také mnoha svými činy, nad všechny vyčnívají především dva. Jedná se především o Kubatův pomník, postavený v roce 1904, a o Čapkovu činnost během 28. října 1918, kdy byla vyhlášena československá samostatnost. Během celého svého života bojoval Čapek za nezávislost a svobodu české národa. Důkazy o „velikosti“ českého národa hledal často v dávných dějinách a poté své poznatky vydával ve svých spisech. Při četbě jeho děl musíme však brát v úvahu jeho velmi nacionální cítění a také si musíme uvědomit, že nedisponoval žádným historickým vzděláním. Jeho vidění dějin můžeme označit za „černobílé“, kdy za všechno zlé mohou ve velké míře Němci. I přes tyto nedostatky lze jeho tvorbu označit za přínosnou, neboť ukázala další pohled na dějinné události a přiměla veřejnost zabývat se historií a v lepším případě také o ní přemýšlet.

---

²⁰⁴ Tamtéž, F. M. Čapek Františku Raindlovi, 12. 8. 1944.

²⁰⁵ *Zemřel František Miroslav Čapek*, Svobodné slovo, 5. března 1946.

3. Paměť a místa paměti v pojetí Františka Miroslava Čapka

3. 1. Kubatův pomník jako „místo paměti“

S termínem místo paměti je nejčastěji spojováno jméno francouzského historika Pierra Nory, jenž patří do třetí generace francouzské historické školy Annales. Ten chápe, jak již bylo napsáno dříve, místo paměti jako: „významný prvek materiálního nebo myšlenkového řádu, z něž vznikl – ať již cílenou vůlí lidí nebo postupem času – symbolický prvek různých společností.“²⁰⁶ Musíme si ovšem uvědomit, že místo paměti nevzniká samo od sebe, neboť místo paměti je pouze nějaký předmět či stavba, a tudíž jej můžeme označit jako za prázdné. Toto místo samo o sobě neobsahuje žádnou minulost. Do procesu paměti vstupuje, až když je začleněno do sociální sítě lidských vztahů a vzpomínek.²⁰⁷ Vzpomínkovou aktivitu míst paměti určuje tvárnost, s níž se přizpůsobují aktuálnímu sociálně-kulturnímu dění. Právě se začleněním do aktuálního kontextu vstupují do místa emoce a vystupují z něj srozumitelné příběhy.²⁰⁸ Ovšem jakmile přestane být dané místo či předmět v zájmu aktuálního dění, tudíž v kontaktu se sociální sítí a přestane reagovat na podněty z okolí, tak ztrácí schopnost souznít s aktuálním světem a vede k jeho zkosnatění a postupnému zapominání. Proto aby bylo místo paměti stále aktuální a plnilo tedy svůj účel, musí být stále součástí sociální sítě. Z toho tedy vyplývá, že místo paměti může udržet pouze člověk, záleží tedy na samotných lidech, která místa budou připomínána a která upadnou v zapomnění.

Když se zaměříme na Františka Miroslava Čapka, tak v jeho životě i v jeho díle můžeme najít několik míst, která měla sloužit pro uchování a připomínání paměti. Primárně za tímto účelem byl jistě vystavěn Kubatův pomník. Právě na tomto pomníku se pokusíme ukázat, jak si Čapek představoval místo paměti, které má připomínat velikost a svobodu českého národa. Čapek sice nikdy přímo nezmínil, že tento pomník považuje za místo paměti svobody (jiho)českého lidu, ovšem z mnoha jeho prohlášení, můžeme vyčíst, že tento motiv sehrál zajisté silnou roli při plánování výstavby. Mimo tento pomník se Čapek zasloužil i o další pomníky, či pamětní desky, které můžeme považovat za místa paměti. Čapkovo dílo ovšem není založené pouze na stavbách jako jsou pomníky, či pamětní desky, ale především na knižní tvorbě. Při četbě těchto knih si

²⁰⁶ T. HERMANN - D. OLŠÁKOVÁ, *Místa*, s. 31.

²⁰⁷ Kamil ČINÁTL, *Naše české minulosti, aneb, Jak vzpomínáme*, Praha 2014, s. 240.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 241.

musíme uvědomit, že Čapek nebyl žádným historikem, ale pouze amatérským nadšencem. Z metodologického a odborného hlediska lze v těchto knihách spatřit mnoho nedostatků, ale velmi zajímavý je způsob, jakým jsou tyto knihy napsány. Můžeme v nich pozorovat opravdový zápal pro dějiny a také autorovo přesvědčení o principu a motoru dějin, jenž podle něj tkví v zápase Němců proti Čechům. Tento motiv lze najít téměř ve všech autorových dílech. Proto můžeme veškerou tvorbu označit za jakési „předměty paměti“, kdy kniha slouží jako místo paměti.

Vraťme se nyní k zásadnímu dílu, které lze právem považovat za místo paměti, alespoň tedy co se týče tehdejších Blat, a tím je samozřejmě monumentální pomník Jakuba Kubaty. Dříve než byl tento pomník vybudován a posléze odhalen, tak Čapek vybudoval kolem této postavy mýtus, který měl tento pomník pomoci zakořenit v jihočeské společnosti a stále jej připomínat. Tento mýtus je popsán v Čapkově knize,²⁰⁹ kterou zde nebudeme rozebírat, neboť to bylo provedeno v mé předchozí práci,²¹⁰ ovšem nyní si budeme všimnout struktury tohoto mýtu, na jakých základech Čapek stavěl a především čeho chtěl docílit. Celý mýtus je založen na postavě Jakuba Kubaty, jenž byl rychtářem z Blat. Vše je postaveno na odvaze a odhodlání tohoto rychtáře, který se nebál zemřít pro svou svobodu. Čapek tento motiv zvolil zcela záměrně. Lze polemizovat, zda se celý příběh skutečně odehrál a Čapek jej pouze zprostředkoval veřejnosti, přičemž tato možnost se nezdá příliš reálná, a nebo, zda si Čapek tento příběh upravil podle svých potřeb. Čapek potřeboval nějakého hrdinu, který se postavil svému utlačiteli a nebál se pro své odhodlání dokonce zemřít, poněvadž situaci, v níž se Kubata nacházel, spatřoval Čapek i ve své současnosti. Jen místo utlačovatele Adama II. z Hradce zde vládli rakouští Habsburkové. Čapek prostřednictvím Jakuba Kubaty chtěl v (jiho)českém lidu vzbudit odhodlání bojovat za svobodu, v neposlední řadě také zamýšlel posílit českou identitu, aby se český národ dokázal vzepřít německým utlačovatelům. Jihočeskou identitu Čapek spatřoval ve společném smyslu života a ve společném cíli, kam měla společnost směřovat. Smyslem i cílem měla být touha po opětovné svobodě českého národa, který se měl vymanit ze stínu vládnoucích Habsburků a znovu oprášit svou zaslou slávu. Čapek záměrně zmiňoval, že Kubata nepoložil svůj život pouze pro svobodu svou, ale především pro svobodu a blaho svých potomků, jak nám to dokazuje následující úryvek: „*Přijďte s námi oslavit a vzdát čest*

²⁰⁹ F. M. ČAPEK, *Rychtář Jakub Kubata dal hlavu za Blata*, České Budějovice 1901.

²¹⁰ S. ŠABLICA, *František Miroslav Čapek*, s. 49-50.

*muži, jenž právo a svobodu cenil výše, než život svůj, jemuž idea šla nad vlastní blaho a touto mužnou ctností uhájil potomstvu rozlehlé lány půdy“.*²¹¹

Můžeme říci, že se Čapkovi podařilo rozšířit tuto pověst mezi obyčejné lidi velmi rychle. Lidé si tento příběh celkem oblíbili, ovšem jen velmi těžko můžeme říci, zda tento mýtus splnil účel, tedy povzbudit lid pro větší zaujatost a odhodlanost k boji za svobodu. Můžeme také jen odhadovat, jak si vůbec Čapek představoval boj obyčejného lidu za svobodu národa, mohl jen těžko předpokládat, že by se objevil znovu nějaký hrdina, který by se obětoval a povzbudil český národ. Podle mého názoru chtěl Čapek hlavně probudit v lidech národní cítění, aby stále měli na mysli, že jsou Češi a nezapomínali na to, neboť jsme již byli velmi dlouho součástí habsburského soustátí.

Čapek tedy velmi úspěšně šířil tento mýtus, dokonce jej celý sepsal do již zmíněné knihy, tím zajistil, aby tento hrdinský příběh, který on pokládal za příkladný pro boj za svobodu, byl přístupný i následujícím generacím. Podle mého názoru byl Čapkův cíl zakořenit tuto pověst v lidech, tak aby znali své tradice a svou minulost a na této znalosti poté vytvořit identitu Blat, případně celých Čech. Samozřejmě tato znalost vlastních tradic a mýtů je důležitá pro každou společnost, zejména pro tu, která má být silná a pevná. Společnost, která zná svou minulost a tradice, totiž ví, kam patří a nenechá se sebou tak lehce manipulovat, na rozdíl od společnosti, která své tradice nezná a nemá se na co odvolat, či na něco vzpomínat. Čapek si byl ovšem vědom, že pouze ústní, či písemné zpracování nezaručí této legendě místo v lidské paměti navždy, poněvadž paměť lidí je velmi nestálá a proměnlivá. Čapek tedy uvažoval nad tím, jak tento hrdinský příběh zvěčnit nastálo. Využil toho, že sedláci z Blat si připomínali jejich hrdinu Kubatu dvěma kameny, které se nacházely na údajném místě popravy (viz příloha 5). U většího kamene byl podle pověsti Kubata sťat a k tomu menšímu z kamenů se hlava dokutálela. Místní rolníci i sám Čapek si byli vědomi, že tyto kameny zcela neodráží velikost a důležitost rychtáře pro tuto oblast. Věděli, že pokud mu chtějí vzdát holt, musejí zde vybudovat něco velkolepého. Dílo, které zde Čapek společně se členy spolku plánoval, mělo odrážet významnost Kubaty pro celá Blata. Nakonec se rozhodli zhotovit pomník, který by měl sloužit jako symbol svobody a připomínka boje za ní. Když se rozhodovali, kde bude pomník zhotoven, dlouho se nerozmýšleli, každý z

---

²¹¹ LA PNP, fond F. M. Čapek, Slavnostní odhalení památníku.

účastněných souhlasil, že pomník by měl stát na místě, kde do té doby ležely již zmíněné balvany a pomník by tak měl navazovat na jejich odkaz. Toto místo bylo také zvoleno ještě z jiného, neméně důležitého, důvodu. Jak sám Čapek napsal: „*Mohou zde být tábory lidu, přednášky apod. a u Kubaty se sejde lid vždy*“.²¹² Tento úryvek vystihuje další z důvodů, proč iniciátoři zvolili zrovna pomník a proč zrovna na tomto místě. Při plánování této stavby totiž zamýšleli, že toto místo bude sloužit také jako potencionální místo pro shromažďování lidí a uskutečňování veřejných akcí. Pomník a jeho okolí tedy nemělo sloužit pouze jako připomínka Jakuba Kubaty, ale také jako místo, kde by se odehrával společenský život Blat.

Zamysleme se nyní nad přesným místem, kde je pomník postaven. Zajisté toto místo nebylo zvoleno náhodně, ale bylo pečlivě vybrané. O návaznosti na dva balvany, které měly připomínat popravu Kubaty, jsme se již zmiňovali, ale nyní se zaměříme na dané místo z hlediska umístění v prostoru. Ten, kdo se byl podívat u pomníku, ví, že pomník je umístěn na okraji louky. Proč bylo zrovna zvoleno toto místo? Proč se pomník nenachází uprostřed louky, což by se zdálo více logické. Odpověď je ale celkem jasná, sám nám na ní odpověděl Čapek v jedné ze svých korespondencí: „*Pomník bude od tratě dráhy Budějovicko - Plzeňsko asi 300 kroků, takže tisíce kolem jedoucích lidí budou jej viděti a myšlenku šířiti*“.²¹³ Ano, jedním z hlavních faktorů, které se tedy podílely na finální lokalizaci pomníku, byla železniční trať. Iniciátoři si byli velmi dobře vědomi důležitosti, kterou v té době měla železniční doprava. Ta hrála na počátku 20. století hlavní prim, můžeme dokonce tvrdit, že byla na vrcholu svých sil. Téměř veškerý transport se odehrával prostřednictvím železnic. Tudíž zvolení tohoto místo ze strategického hlediska bylo výborným řešením. Pomník tak byl na očích několika stům lidí každý den, dá se předpokládat, že alespoň pár lidí z tohoto velkého počtu pomník nějakým způsobem zaujal a začali se o něj zajímat blíže.

Podívejme se také na samotný tvar a velikost pomníku. Samotný pomník tvoří asi čtvrtinu z celkové výšky zhruba dvanácti metrů. Celé dílo se skládá ze tří částí. Základ je tvořen mohylou, tedy uměle vytvořeným násypem především z kamene a hlíny. Tato mohyla dosahuje do výšky tří metrů. Mohyla byla vytvořena za jediným účelem, a to aby ještě zvýraznila celý pomník, který se tak díky ní vztyčuje ještě do

---

²¹² Tamtéž, fond Č. Zíbrt, F. M. Čapek Č. Zíbrtovi 3. 10. 1911.

²¹³ Tamtéž, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi 5. 6. 1904.

větší výšky. Na mohyle je umístěn sokl, který slouží jako podstavec pro samotný pomník. Sokl dosahuje výšky čtyř metrů a jsou na něm umístěny nápisy, které mají připomínat výjimečnost Kubaty pro tento kraj. Z mnoha nápisů lze uvést například ten umístěný na levé boční desce (viz příloha 6): „*Přisáhám, že naše právo jest pravé a svaté. A je-li má přísaha pravá, smyje bůh mou krev nevinnou, která padne na nespravedlivé soudce*“.²¹⁴ Na vrcholu soklu je umístěn základní kámen, v němž je umístěna kovová skříňka obsahující spisy, obrazy a pamětní list. Poté již následuje samotný pomník. Čapek se svými společníky pečlivě vybírali odborníky, kterým svěří výrobu pomníku. Nakonec byli vybráni Václav Suchomel, jenž pomník modeloval, a kameníci Weiss a Hátle, kteří vytesali konečnou podobu do kamene.²¹⁵ Samotný pomník (viz příloha 7) je vysoký 3 metry a 30 centimetrů. Kubata je zhotoven jako stojící muž ve středních letech. Levou ruku má položenou na srdci, což lze vysvětlit jako symbol lásky a oddanosti. Prává ruka je vztyčena vzhůru, dá se předpokládat, že to má symbolizovat odvahu a odhodlání bojovat za svou pravdu.

Pomník byl tedy vyhotoven přesně podle představ iniciátorů. Již pouze zbývalo toto dílo slavnostně odhalit veřejnosti. Toto odhalení bylo pro Čapka velmi důležité, chtěl aby odráželo významnost pomníku, ale rovněž aby vzbudilo pozornost většiny jihočeského lidu. Tuto svou myšlenku formuloval v dopise, který byl určen pro jeho učitele – a můžeme také říci vzor – Adolfa Heyduka: „*Slavnosti odhalení skutečně vyzní jako veliká a nebyvalá manifestace lidu jihočeského*“.²¹⁶ Odhalení slavnostně proběhlo 21. 8. 1904, pro všechny zúčastněné to byla velkolepá událost.

Pomník byl tedy na světě, nyní bylo na jeho „otcích“, tedy zejména „otci“, aby plnil funkci, pro kterou byl postaven. Jeho poselstvím mělo být udržení Kubatovy památky v paměti lidí a připomínat jim jeho hrdinské činy. Měl sloužit jako symbol svobody a velikosti Blat (v širším slova smyslu můžeme chápat také jako svobodu a velikost celých Čech). Lidé si při pohledu na něj měli vzpomenout na Čechy, které patřily pouze Čechům, a vzbudit v nich touhu po svobodě a samostatnosti.

O pomníku lze tedy hovořit jako o místu paměti jihočeského lidu. Jak jsme již ale zmínili dříve, pokud chce být místo paměti stále aktuální, tak musí být neustále

---

²¹⁴ Tamtéž, F. M. Čapek, Pomník Kubatův.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž, F. M. Čapek A. Heydukovi 5. 6. 1904.

začleněno v síti sociálních vztahů. Tento úkol měl na starosti právě František Miroslav Čapek, nyní stál osud tohoto pamětního místa, o které dlouho usiloval, na jeho bedrech. Byl si dobře vědom, že když nebude pomník stále aktualizován v paměti lidí, tak se na něj brzy zapomene, bylo tak potřeba stále jej připomínat a upozorňovat na něj, aby se nezapomnělo, proč tam vlastně stojí. Zapojení do sociální sítě se, myslím povedlo výborně, neboť slavnost při příležitosti odhalení byla velkolepá a především se Čapkovi podařilo, aby se této události zúčastnily známé osobnosti. Za zmínku stojí především spisovatel Karel Klostermann a básník Adolf Heyduk, který byl dokonce protektorem celé slavnosti a měl na starost úvodní řeč. Celá slavnost tak tím získala na prestižnosti a vzbuzovala zájem i v širokém okolí. Podle soudobých zpráv se jí zúčastnilo kolem 30 000 lidí, což je obrovské číslo. Úspěch této události dokazuje také fakt, že se o ní psalo v novinách, což samozřejmě ještě více připoutalo pozornost široké veřejnosti. Největší článek vyšel v Jihočeských listech 22. 8. 1904, kde je této slavnosti věnována téměř celá strana. Autor článku zde popisuje nejen samotné odhalení, ale také události, které mu předcházely, jako například shromažďování lidí či slavností průvod.²¹⁷ Tento „zápis“ byl velmi důležitý, neboť zprostředkoval tuto událost i lidem, kteří se jí nemohli účastnit osobně, v jiných lidech mohl naopak vzbudit větší zájem a posléze je podnítit k navštívení pomníku.

Prvních pár měsíců se zdálo, že pomník se velmi rychle a úspěšně zapojil do sociální sítě jihočeského lidu. Po odhalení to bylo velmi žhavé a aktuální téma. S jistou nadsázkou můžeme říci, že Čapek na pomník upozorňoval všude a vždy. Připomínal jej skoro na každé své přednášce a můžeme se o něm dočíst téměř v každém jeho dopise. Čapek také dbal na výroční slavnosti odhalení pomníku, největší byla asi k příležitosti desátého výročí, tedy v roce 1914. Při příležitosti tohoto výročí nechal dokonce Čapek zhotovit kalendář, který vyšel v 10 000 výtiscích, aby znovu připomněl velikost českého národa a důležitost bojovat za svobodu.²¹⁸ V této době již probíhala první světová válka a Čapek si byl dobře vědom, že tato nešťastná válka by mohla pomoci českému národu k větší autonomii, ale také si uvědomoval, že za svobodu je potřeba bojovat a nikdo nám ji nedá zadarmo.

---

²¹⁷ *Slavnost odhalení pomníku Jakubu Kubatovi*, Jihočeské listy, 22. 8. 1904.

²¹⁸ LA PNP, fond Č. Zíbrt, F. M. Čapek Č. Zíbrtovi 12.10. 1914.

V prvním desetiletí své existenci byl tedy pomník velmi zdařile zapojen do sociálních vazeb lidí, zejména těch z Blat. Klíčovým okamžikem, pro existenci pomníku jako pamětního místa, se podle mého názoru stala jedna z největších a nejslavnějších událostí našeho národa, a to vyhlášení samostatnosti a vznik Československa. Vznik samostatného státu znamenal pro Čechy mnoho, konečně se český lid dočkal samostatnosti a svobody. Tento okamžik však již nebyl tak šťastný pro Kubatův pomník na Blatech. Zmiňovali jsme, že jedním z důvodů, proč byl pomník postaven, bylo připomínat českému lidu potřebu hlásit se k české národnosti a usilovat o znovuzískání samostatnosti. Ovšem po vyhlášení samostatného československého státu již nebylo potřeba v lidech vzbuzovat potřebu svobody, neboť ji již český lid měl. Můžeme tedy říci, že tato klíčová událost našich dějin se stala osudnou pro pomník jakožto pamětní místo. Za první republiky již velmi těžko najdeme zmínky o slavnosti či shromáždění u tohoto pomníku. I když musíme říci, že František Miroslav Čapek se stále snažil upozorňovat na „jeho“ výtvar. V korespondenci z pozdějších let se stále můžeme dočíst o jeho vzpomínkách na odhalení pomníku a následnou slavnost. Bohužel se mu již nepodařilo dostatečně toto „místo paměti“ integrovat do poválečné paměti lidí, najít nový symbolický obsah, aktualizovaný význam po tomto pamětní místě.

Dalším mezníkem v dějinách pomníku je nepochybně smrt jeho iniciátora a „otce“, tedy Františka Miroslava Čapka. Tento amatérský nadšenec do historie zemřel 23. 2. 1946. S trochou nadsázky můžeme tvrdit, že s jeho smrtí umřel také pomník. Bohužel se již nenašla žádná další osoba, která by se soustavně snažila toto místo paměti začlenit po druhé světové válce do sociálních sítí. Na pomník se sice nezapomnělo, lidé věděli, že tam stojí, ovšem již málo kdo věděl, za jakým účelem byl postaven a co, případně koho, připomíná.

V současné době podle mého názoru již nelze mluvit o pomníku jako o místě paměti. Pomník stále stojí na stejném místě, dokonce kolem něj vede cyklostezka. Ovšem ani tyto faktory mu nezajistily místo v povědomí lidí. Lidé, kteří kolem projíždějí na kole, si mohou u pomníku odpočinout, za tímto účelem zde byly zřízeny lavičky (viz příloha 7). Na informativní tabuli si mohou také přečíst Kubatův příběh. Bohužel to je vše. Podle mého názoru je to v dnešním globalizovaném světě zoufale málo. Když člověk jede po cyklostezce ze Zlivi do Zbudova, tak nenarazí ani na jednu ceduli, která by upozorňovala, že se blíží pamětní místo, či alespoň pomník.

Zoufalou situaci dokazuje také fakt, že i lidé v blízkém okolí, konkrétně tedy ve Zlivi,²¹⁹ nemají vůbec ponětí, že se v jejich blízkosti nachází tento pomník. Když už se najde někdo, kdo o pomníku ví, či dokonce u něj i byl, tak bohužel neví, proč zde byl tento pomník postaven. Bohužel se i v tomto případě potvrdila teorie, že místo paměti může existovat pouze v případě, že je zakořeněno v paměti lidí, Kubatovu pomníku se to bohužel nepodařilo. Je však jisté, že vše záleží pouze na lidech. V dnešním světě již lidé nekladou takový důraz na tradice a předky. Již nehledí tolik do minulosti a žijí především současností a budoucností. Ideály, kvůli kterým byl pomník postaven, tedy identita, hrdost a svoboda, se již v dnešním světě považují za samozřejmost a tudíž se nelze divit, že tento krásný pomník upadl v zapomnění.

3. 2. „Prostory paměti“ v dílech F. M. Čapka

V minulé kapitole jsme viděli krásný příklad pokusu o vytvoření místa paměti v pojetí Františka Miroslava Čapka. Osobně si myslím, že zpočátku existence pomníku se určitě dalo mluvit o místu paměti, pomník v místních lidech vzbuzoval určitou hrdost na to, že jsou Češi, a připomínal jim, že svobodu nezískají zadarmo. Pomník nejenže sloužil jako připomínkové místo, ale také se u něj konaly shromáždění a tábory lidí. Ovšem jak čas ukázal, nic nebylo na stálo, po vyhlášení samostatnosti českého, resp. československého, státu se lidé přestali pomalu o toto pamětní místo zajímat, do úplného zapomnění upadlo toto místo paměti po smrti svého „otce“ a iniciátora, také v souvislosti s nástupem komunistického režimu, který zdůrazňoval již jiné mýtické tradice, nicméně již tím, že pomník neodstranil, jistou míru jeho symbolického obsahu přenesl i do situace po roce 1948. V dnešní době toto dříve známé místo slouží jako odpočinkové stanoviště pro cyklisty, kteří jedou kolem, ale vůbec nemají ponětí, proč zde tento pomník stojí.

Vraťme se ale ještě k Františku Miroslavu Čapkovi, ukázali jsme si, že opravdu plánoval vytvořit místo paměti (jiho)českého lidu, tímto místem byl již zmíněný Kubatův pomník. Ovšem během života toho Čapek vykonal tolik, že v nadsázce můžeme mluvit o dalších místech, která měla potenciál stát se místy paměti. Určitě existují minimálně tři „místa“, o kterých by se dalo opravdu uvažovat jako o případných místech paměti. Možná zde ani není přesný termín místo, neboť nebudeme mluvit o

---

²¹⁹ Město ležící přibližně 7 kilometrů od pomníku.

konkrétním prostoru, ale spíše o větších oblastech. V literatuře se sice neuvádí, že by místo paměti mohlo být nějaké rozlehlejší místo, spíše se mluví o určitých místech, jako byl například Kubatův pomník. Já osobně si myslím, že místo paměti nemusí být jen nějaký pomník, pamětní deska, tvrz či hrad, ale také nějaké širší a rozlehlejší území, které je jasné ohraničeno a má svou identitu a vlastní dějiny. Pracovně můžeme pro toto pojetí použít termín „prostor paměti“.

Konkrétně v souvislosti s Františkem Miroslavem Čapkem můžeme mluvit o třech takovýchto prostorech. Jedná se o města Český Krumlov, České Budějovice a region Doudlebsko. Všechny tyto prostory spojuje jedna věc, a to, že Čapek byl přesvědčen, že jak města Český Krumlov a České Budějovice, tak region Doudlebsko jsou odpradávná české lokality a mají svou dlouhou, ale především českou historii. Čapek se snažil dokázat a především v lidech ukotvit, že tato místa dříve byla a znovu budou významnými a především českými místy. Jak o Českém Krumlovu,²²⁰ tak o Doudlebsku²²¹ Čapek sepsal knihu, kde tyto své názory obhajuje. Obě tyto publikace jsou velmi zajímavé především díky cílené agitaci, která je patrná v obou knihách. Svě představy o původu Českých Budějovic uveřejnil Čapek ve knize, která se věnuje státnímu převratu v Českých Budějovicích.²²² Celá druhá polovina knihy je však věnována dějinám této jihočeského metropole, které Čapek interpretuje zpočátku jako ryze české a posléze jako boj německého a českého živlu.

Zaměříme se nyní na Český Krumlov. V úvodu publikace se Čapek snaží dokázat, že pojmenování Krumlov je ryze českého původu a nikoliv německého, jak uvádějí někteří němečtí historikové jako například Schmidt. Ten argumentuje především tím, že první dochovaná listina z roku 1336 je napsaná německy. Čapek a především Salaba, který se podílel s Čapkem na úvodní kapitole, naopak argumentuje, že všechny okolní osady jsou českého původu, jako příklad uvádějí Chmelnou, Kleť či Třísov.²²³ Také koncovka -ov naznačuje, že se jedná o české pojmenování. Tyto argumenty zajisté nejsou průkazné a dostačující, ale Čapek byl s nimi spokojen a utvrdily ho v přesvědčení, že Český Krumlov je opravdu ryze „české“ město.

---

²²⁰ F. M. ČAPEK, *Český Krumlov*, České Budějovice 1913, 609 s.

²²¹ Týž, *Doudlebsko*, České Budějovice 1902, 32 s.

²²² Týž, *Státní převrat v Českých Budějovicích*, České Budějovice 1929, 182 s.

²²³ Další příklady lze nalézt: F. M. ČAPEK, *Český Krumlov*, s. 7.

V době, kdy žil František Miroslav Čapek, tedy na přelomu 19. a 20. století a především v první polovině 20. století, bylo město Český Krumlov národnostně velmi rozdělené. Na přelomu století zde převládali především lidé německé národnosti (až 70%),²²⁴ z čehož byl Čapek zklamán. Neboť Čapek byl přesvědčen, že Krumlov je české město a Češi by zde měli mít převahu a především by se zde mělo mluvit převážně česky. Němci podle Čapka začali přicházet do města až ve 13. století, tedy v době, kdy byly založeny kláštery ve Vyšším Brodě a ve Zlaté Koruně. Ihned po svém příchodu začali Němci přebírat vládu nad městem, to samozřejmě mělo také za důsledek, že němčina začala převažovat nad češtinou.²²⁵ Konečnou převahu nakonec získala němčina podle Čapka v roce 1622, kdy se pánem Krumlova stal Jan Oldřich z Eggenberku. Napětí mezi Čechy a Němci ale převládalo i v 19. století. Právě v této době se česká otázka velmi diskutuje po celých Čechách, mj. v souvislosti s dílem Františka Palackého či posléze za sporu o smysl českých dějin. Také v Českém Krumlově se český národ chtěl vymanit z německé nadvlády a získat alespoň rovnoprávnost.

V době, kdy žil František Miroslav Čapek, tak ve městě žili Němci a Češi vedle sebe. Ano tyto dva národy sice ve městě koexistovaly, ale nijak spolu nespolupracovaly. Každý národ se sdružoval ve svých spolcích, německý mluvící obyvatelé v německých a česky mluvící v českých, jako byly například Čtenářská beseda nebo dělnický spolek Včela.

Čapka tato situace velmi iritovala. Nejenže Český Krumlov nebyl „český“, poněvadž zde početně převažovali Němci, ale zejména Němci byli také u moci nad městem. Další věcí, která pro něho byla velmi důležitá, se stala otázka jazyka. Čapek si byl velmi dobře vědom, že národní identita velmi úzce souvisí také s identitou jazykovou. Čeština byla ve městě až druhořadý jazyk, což například dokazuje výrok z Čapkovy knihy: „*Radnice krumlovská je německá a přes její práh nesmí se dostat ani jediné slovo české*“.²²⁶

Také situace ve zdejším muzeu byla pro Čapka nepřijatelná, nejenže celý výbor byl německý a Čechům bylo vyhrazeno pouze 1 místo, a to ještě němečtí členové tohoto

---

²²⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_Krumlov#P.C5.99elom_19._a_20._stolet.C3.AD (22. 2. 2015).

²²⁵ F. M. ČAPEK, *Český Krumlov*, s. 323.

²²⁶ Tamtéž, s. 573.

českého zástupce sami ustanovili, tudíž si vždy vybrali člověka jim neškodného. Ale především tito lidé byli také členy muzejní společnosti a měli v muzeu takřka neomezenou moc. Největší úskalí Čapek spatřoval v tom, že věci umístěné v muzeu mají tito lidé zapsané v inventářích na své jméno, a tudíž vlastně patří jim. Až tedy jednou v muzeu skončí, tak si budou moci věci odnést s sebou.²²⁷

Český Krumlov byl tedy, jak jsme si ukázali, městem s převahou německého živilu. Čapek velmi dobře věděl, že němečtí občané mají ve městě silné místo a hodlají si jej ponechat i nadále.

Čapek si byl vědom převahy německého obyvatelstva ve městě, ovšem v českém vzepětí, které bylo patrné v celých Čechách, spatřoval naději a živnou půdu pro svou agitaci. Pomocí této knihy chtěl Čapek ještě více podpořit a rozvířit českou otázku nejen v Krumlově, ale také v celém království. Krumlov jako z velké části německé město se mu velmi hodilo do jeho plánu, neboť podle mého názoru chtěl z Krumlova vytvořit jakýsi „prostor paměti“, kde zdůrazňoval důležitost českého etnika v historii města. Chtěl, aby si lidé uvědomili, že český národ nehrál vždy ve městě „druhé housle“, ale že byl i elitou města, a tudíž i celé město bylo české. Také připomínal, že když byl český živel utlačován, tak se vždy objevil hrdina, který za české právo bojoval. V tomto případě hrdinu našel v prelátovi Bílkovi, který bojoval za český živel v době pobělohorské. Zasadil se o to, aby čeština byla používána v kázáních v krumlovském kostele sv. Víta, také ve farních školách a v úředním styku.

Pomocí této knihy chtěl tedy Čapek vytvořit obraz Krumlova jako českého města. V tomto případě nelze však mluvit pouze o jakémsi důrazu na národní identitu, ale také o identitě jazykové. Tyto dvě roviny se prolínají ve velké části celé knihy. Při četbě zejména druhé poloviny publikace je čtenáři naprosto jasné, s jakým úmyslem autor knihu psal. Jedná se především o argumentaci českého původu města a obhajobu nároků českého obyvatelstva na vedoucí postavení ve městě, a to jak z hlediska národního, tak také z jazykového. Čapek se snaží krumlovský, český, lid povzbudit v soupeření se svými konkurenty. Byl si však vědom, že český lid ve městě nečeká lehká

---

²²⁷ LA PNP, fond Č. Zíbrt, F. M. Čapek Č. Zíbrtovi 12. 10. 1914.

úloha, což dokazuje úryvek z knihy: „*Čeká je ještě velký úkol a zakusí mnoho utrpení, ale utrpením dojdou k blahu*“.²²⁸

Druhým „prostorem paměti“ v pojetí Františka Miroslava Čapka je bezpochyby Doudlebsko. Tento region si Čapek velmi oblíbil a věnoval mu spoustu času a úsilí. Trávil zde velmi mnoho času, aby důkladně prozkoumal zdejší poměry. Sepsal o tomto regionu dvě knihy. Čapek považoval tento prostor za jeden z nejvýznamnějších a nejstarších v rámci celých Čech. Byl přesvědčen, že do tohoto prostoru přišel nejstarší český kmen, takzvaných Dúdlebanů, již v rámci stěhování národů a vytvořil zde první společenství „Čechů“, Čapek uvádí, že tento – dá se říci kmen – byl velmi důležitý i v evropském kontextu. Jako důkaz uvádí události, které se měly udát v roce 630, kdy se franský král Dagobert vydal na výpravu do českých zemí, ale byl to právě kmen Dúdlebů, který jej zastavil a uhájil tento prostor svobodný a hlavně český.

Ovšem i toto území nakonec podlešlo kolonizaci a germanizaci, tyto procesy probíhaly zhruba od 12. století, takže i v tomto prostoru došlo ke střetu německého a českého živlu. Samozřejmě nebyl by to Čapek, kdyby i v tomto případě nevyzdvihl hrdinu, který stál v čele utlačovaných Čechů, v tomto případě to nebyl nikdo jiný než Jan Žižka z Trocnova, který pocházel z tohoto kraje a nehodlal se smířit se ztrátou svobody a výsostného postavení Čechů. Dokonce jej nazval: „*synem spasné hvězdy*“.²²⁹

Čapek byl nakonec zklamán osudem tohoto kdysi významného regionu. Na počátku 20. století nebylo ani památky o minulé slávě. Dokonce tvrdil, že již nelze mluvit o centru tohoto regionu jako o městě, neboť zde zbyly jen trosky bývalé slávy.²³⁰ Centrum tohoto regionu, tedy město Doudleby, bylo pouze vesnicí s necelými 300 obyvateli, avšak jak sám Čapek napsal: „*bohudíky, ryze českými*“.²³¹

V tomto případě ani nešlo o budování nebo upevnění identity, ale spíše o její posílení a nabuzení k nějaké intenzivnější formě emancipace. Podle mého názoru měl Čapek v úmyslu především vytvořit u místních lidí paměť tohoto místa jako významného prostoru v rámci Čech, nebo alespoň v rámci jižních Čech. V lidech chtěl utvrdit dojem, že právě tento region byl vždy v popředí, když bylo českému národu

---

²²⁸ F. M. ČAPEK, *Český Krumlov*, s. 609.

²²⁹ F. M. ČAPEK, *Doudlebsko. Děj a paměti bývalé župy Dúdlebské*. České Budějovice 1902, s. 18.

²³⁰ Tamtéž, s. 19.

²³¹ Tamtéž.

nejhůře. Dokládají to například úryvky z knihy: „*odpor vzplál jim v srdci, když národu našemu bylo nejhůře*“,²³² nebo „*Byli to chlapíci, ti naši předkové. A my dnes? Jen váháme a trpělivě útisk snášíme*“.²³³ Čapek tedy doufal, že tímto svým příspěvkem přispěje k většímu zaujetí místních obyvatel k české otázce a prohloubí také vzpomínky na kdysi slavnou minulost, která již ale byla z velké části zapomenuta.

Hlavním účelem této knihy tedy bylo podle mého názoru připomenout Doudlebskému lidu, že tento region kdysi býval ryze český, ale především elitní.

Posledním „prostorem paměti“ v pojetí F. M. Čapka by mohly být České Budějovice. S tímto městem je velice úzce spjat Čapkův život, neboť v něm strávil většinu ze svého života. Své představy a názory publikoval Čapek v knize, která byla napsaná jako vzpomínka na státní převrat v roce 1918, o této události se ještě zmíníme v další části této práce. Ovšem ve druhé polovině knihy vykládá Čapek své představy dějin tohoto jihočeského města. Reaguje tak na snahy zdejších Němců na přelomu 19. a 20. století přisvojit si původ a založení tohoto města. Proti tomuto názoru vystupuje velmi tvrdě a nekompromisně: „*Ne, nezaložili a nikdy německými nebyly.*“²³⁴ Čapek byl přesvědčen, že původní osada Budějovice, nyní Staré město, byla spjata s mocným českým rodem Vítkovců.²³⁵ Ovšem během 13. a 14. století přicházejí do města „kolonisté“, jak Čapek nazývá nově přichodící německé obyvatelstvo. Tito cizinci přicházeli do Čech se souhlasem krále Přemysla Otakara II., podle Čapka sem přicházeli velmi rádi, neboť znali Čechy jako zemi velmi bohatou, ale nevyužitou.²³⁶ Netrvalo příliš dlouho a „*v Budějovicích, v poměrech odlišných, dovedli cizinci ve jménu jednotné správy strhnouti na sebe organizační vedení a vytvořiti tak prostředí, v němž osobili si prvenství a městu ve své podstatě hned v zárodku smíšenému vtisknouti ráz německý, pohlcující a utápějící vše ostatní i - byť vlivnou, možno že i rovnocennou, ale vlivem silnějších okolností přece jen bezmocnou - silnou českou menšinu.*“²³⁷ Němečtí kolonisté tedy brzy převzali vedoucí úlohu ve městě, následovalo období dlouhých střetů a snah Čechů o rovnoprávnost. Tento boj trval až do počátku 20. století. Již v druhé polovině 19. století byl ovšem tento spor velmi vyhraněný. Projevilo se to

---

²³² Tamtéž, s. 23.

²³³ Tamtéž, s. 24.

²³⁴ F. M. ČAPEK, *Státní převrat*, s. 106.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž, s. 120.

²³⁷ Tamtéž, s. 129

také v předvolební kampani v roce 1865. Němci vystupovali s heslem: „*Budweis ist deutsch und muss deutsch bleiben, kost's was kost'!* - *Budějovice jsou a musí zůstat německými, ať to stojí cokoliv!*“²³⁸ Češi zase naopak hlásali: „*rovné právo všem!*“²³⁹ Volby nakonec dopadly těsným vítězstvím Němců, ovšem Čapek vidí v tomto výsledku určité povzbuzení, neboť: „*celému národu ukázali, že Budějovice nejsou městem německým a že Češi jsou zde doma a ukřičeti se nedají.*“²⁴⁰ Vrcholem české snahy o zrovnoprávnění bylo podle Čapka založení samostatného českého gymnázia v roce 1868. Tento akt vyvolal u německé části obyvatelstva velké pozdvižení, protože, jak řekl Čapek: „*čeho se nejvíce báli, české školy, stalo se skutkem.*“²⁴¹ Češi se tedy pomalu stávali opět rovnocennými partnery. Poměry se zde začaly pomalu obracet a Němci podle Čapka „*věděli, že nastává jim s Čechy veliký boj, viděli, že Budějovice pro německví jsou ztraceny a německý jejich nátěr ohrožen.*“²⁴² Český lid se začal organizovat jak politicky, tak i národnostně. Podle Čapka neodvratný osud uspišil státní převrat 28. října 1918, kdy: „*český lid mohl převzít otěže vlády do svých rukou a vrátiti městu poslání: býti hospodářským a kulturním střediskem celého českého jihu a oporou i celého národa proti vnitřním a vnějším nepřátelům.*“²⁴³

Motivy sepsání této knihy jsou velmi podobné, jako v případě knihy o Českém Krumlově. I v tomto případě se Čapek snaží dokázat český původ města a právo českého lidu na vedoucí postavení v něm. Ovšem nenajdeme zde již tolik výzev a přesvědčování k boji za svobodu a rovnost. To samozřejmě úzce souvisí s tím, že v době vydání této knihy již byly České Budějovice součástí československého státu a tudíž nebylo potřeba nabádat lid k zápasu o svobodu. Druhá rovina, která se v knize objevuje, již souvisí se soudobou situací. V době vydání této knihy byl totiž nový československý stát teprve na začátku svého vývoje. Toho si byl Čapek velmi dobře vědom a snažil se v lidech zakořenit, že České Budějovice byly vždy předním a elitním a hlavně tedy českým městem a na tuto tradici by město mělo navázat i v nově vzniklém státu.

---

²³⁸ Tamtéž, s. 176.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž, s. 178.

²⁴² Tamtéž, s. 178 -179.

²⁴³ Tamtéž, s. 179.

Viděli jsme, že Čapek využíval také knihy jako prostředek utváření a upevnění paměti (jiho)českého lidu. Na těchto třech příkladech jsme mohli vidět, jak Čapek vnímal dějiny. Čapek patřil mezi skupinu „romantických“ historiků, u nichž ještě doznívalo pojetí historické vědy z první poloviny 19. století, a tudíž viděl jako hlavní motor dějin střet Němců a Čechů. Pochopitelně stál na straně českého národa, vždy se snažil obhajovat a zdůrazňovat česká práva. Hlavní oblastí jeho zájmu byly především jižní Čechy. V jeho snahách můžeme pozorovat zejména dvě tendence. První je snaha vytvořit identitu jihočeského lidu jako dominující složky v tomto kraji. Snaží se o to, aby se český lid vymanil z nadvlády Němců. Druhá tendence je utvořit v lidech přesvědčení, že jihočeský region patří mezi elitní regiony v rámci Českého království a posléze také v Československé republice.

Člověk si může pokládat otázku, proč se František Miroslav Čapek tak snažil popsat jihočeský kraj a budovat zde národní identitu. Velmi dobře to podle mého názoru vystihl jeho prasnovec František Josef Čapek, který řekl, že: *„byl to fanatic do národopisu, snad tím realizoval své nesmírné vlastenectví.“*²⁴⁴

3. 3. Paměť Františka Miroslava Čapka

V předešlých částech této práce jsme mohli vidět, jak se František Miroslav Čapek snažil vytvářet paměť u jihočeského lidu. Ovšem nezmínili jsme se ještě, jak vnímal dění ve světě on samotný. Na následujících stránkách se pokusíme rekonstruovat paměť samotného Čapka. Rekonstrukce ovšem nebude vůbec lehká, neboť Čapek nezanechal žádné vlastní paměti, či deník. Budeme muset vycházet pouze z dochované korespondence a případně z knih, ve kterých Čapek vzpomíná na zažité okamžiky. Jedná se tedy pouze o útržkovité záznamy. Ale i přes tento nedostatek lze rozlišit dvě oblasti, na které Čapek často vzpomínal. Jedná se o paměť na významné události a významné osobnosti. Nebudeme se zde již zabývat vzpomínkami na odhalení Kubatova pomníku, i když na tuto událost vzpomínal Čapek nejčastěji a nejraději. V této části se budeme zabývat pouze osobnostmi a události, které byly významné pro celé Čechy, případně i celý svět.

---

²⁴⁴ *Prastrýc Miroslav byl nóbl člověk, vzpomíná František Josef Čapek, Českobudějovicko, 24. října 1998.*

Paměť F. M. Čapka jsme tedy rozdělili na dvě části. Jedná se o paměť na „velké“ dějiny a na „velké“ osobnosti. Samozřejmě se nabízí otázka, co jsou velké a dějiny a kdo je velká osobnost. Kritéria, která se pro tuto práci nastavila, jsou v celku přísná, ale bylo to potřeba, neboť Čapek toho během života zažil mnoho a znal také velké množství lidí. Hlavním měřítkem tedy bylo, aby daná událost byla významná, jak z pohledu českých dějin, tak také z pohledu dějin světových. Nakonec se vykrystalizovaly tři „velké“ události, které Čapek během svého života zažil. Jedná se o obě světové války, tedy o první světovou válku v letech 1914–1918 a druhou světovou válku v letech 1939–1945. Třetí událostí je převrat a posléze vyhlášení samostatného Československa v říjnu 1918. U „velkých“ osobností byla kritéria nastavena tak, aby dotyčná osoba měla celonárodní význam a byla známá u většiny národa. Z těchto kritérií a dochovaných pramenů vyšly celkem tři významné osobnosti. Jedná se o první dva československé prezidenty, tedy Tomáše Garrigue Masaryka a Edvarda Beneše. Třetí osobností je básník Adolf Heyduk.

Zaměříme se tedy nyní již na samotnou paměť F. M. Čapka. Nejprve se budeme věnovat paměti na „velké“ dějiny. Postupovat budeme chronologicky, tudíž budeme začínat první světovou válkou. První světová válka byla prvním globálním konfliktem probíhajícím v letech 1914 - 1918. Válčily mezi sebou dvě koalice: mocnosti Dohody²⁴⁵ a Ústřední mocnosti.²⁴⁶ Boje probíhaly na několika frontách po celém světě. Za konec války je považováno datum 11. listopadu 1918, kdy bylo podepsáno příměří.²⁴⁷

Čapkovy reakce na tuto smutnou událost můžeme najít v korespondenci se svým přítelem Adolfem Heydukem. Konkrétně je v této korespondenci zachycena situace na konci války, kdy ve světě převládala bída a všichni již doufali, že válka skončí. Čapek tuto nešťastnou dobu popisoval takto: „*velká bída řadí v rodinách českých, ve městech, v Království i ve Vídni a neujme-li se okamžitě venkov, vzejde nám nenahraditelná škoda.*“²⁴⁸ Čapek si byl tedy velmi dobře vědom, že tato chatrná situace musí brzy skončit, neboť již byla na hraně únosnosti. Ovšem v létě 1918, tedy v době, kdy Čapek psal zmíněný dopis, již bylo zřejmé, že válka nemůže trvat příliš dlouho, neboť obě

²⁴⁵ Původními představiteli byly Francie, Rusko a Velká Británie.

²⁴⁶ Původními představiteli byly Rakousko-Uhersko, Německé císařství, Osmanská říše a Bulharsko.

²⁴⁷ Blíže k této události například: Antonela ASTORRI, *První světová válka*, Praha 2010.; Robert KVAČEK, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2013.; John KEEGAN, *První světová válka*, Praha 2002.

²⁴⁸ LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi 28. 7. 1918.

strany již byly na hranici vyčerpání. Také se šířila informace o možné samostatnosti Čech a Moravy. Samozřejmě také Čapek tušil, že se českému národu blýská na lepší časy. Jeho přesvědčení ze světlé budoucnosti vyjádřil takto: „*Idea spravedlnosti, jejíž sílu nikdo nepotlačí, rojí si cestu a musí dojít cíle, je-li za ni prolita krev těch synů, kteří daleko a daleko za ní zmirají. Z útisku vzešla vždy jen svoboda! A tak bude i u nás!*“²⁴⁹ Když zrekapitulujeme, jak Čapek vnímal první světovou válku, tak musíme konstatovat, že Čapek vnímal válku jako velmi nešťastnou a smutnou, ovšem jako událost, která napomáhá ke svobodě a samostatnosti.

Druhá „velká“ událost, kterou Čapek zažil, spadá ještě do první světové války. Jedná se státní převrat a následné vyhlášení samostatnosti československého státu, které se odehrálo 28. října 1918. Právě tento den vyvrcholily snahy předních českých představitelů o vyhlášení samostatného Československého státu. Mezi hlavní iniciátory patřil Tomáš Garrigue Masaryk, který bojoval za českou věc především ve Spojených státech amerických, ale také ve Francii či Rusku. Právě 28. října převzali čeští představitelé moc nad státními úřady v Praze a posléze poslali tuto zprávu do ostatních měst. Zpráva došla samozřejmě také do Českých Budějovic, zde se tato zpráva rozšířila velmi rychle a oslavy na sebe nenechaly dlouho čekat.²⁵⁰

František Miroslav Čapek pobýval tento osudový den na poštovním úřadě, jak sám vzpomínal: „*Té doby seděl jsem u pražského tiskacího stroje (Huges) a dával telegramy*“²⁵¹ koneckonců skoro jako každý den. Ovšem tento den byl zcela odlišný a jedinečný. Bylo to asi v deset hodin, když přišel z Prahy telegram, který přinášel informaci, že ve hlavním městě došlo k převratu (viz příloha 9). Čapek si tuto informaci samozřejmě nenechal jen pro sebe a ihned vykoukl z okna poštovního úřadu a šířil tuto zprávu dál, posléze vyběhl ven a hlásil to dále. Sám to vyjádřil takto: „*s radostí nevýslovnou pádil jsem městem a hlásal, co se stalo.*“²⁵² Následně bylo ve městě velmi živo, ovšem každý se ptal, co se přesně děje, bylo potřeba tuto zprávu potvrdit z Prahy, ale telefon v Praze byl stále obsazen. Teprve až kolem poledne se Čapek dovolal do Prahy, ihned vyzvídal podrobnosti: „*tak, pane kolego, prosím Vás, co je dále nového a*

---

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Blíže k této události například: František EMMERT, *1918: vznik ČSR*, Brno 2008.; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích*, České Budějovice, 1999.; *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 463–465.

²⁵¹ F. M. ČAPEK, *Státní převrat*, s. 6.

²⁵² LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi 15. 11. 1918.

spolehlivého? Udělal jsem tou zprávou poplach po celém městě, přišli na mne policajti do telegrafu a hrozí mi, že mě spakujou, že ani na hejtmanství, ani na četnictvu nic nemají, jak prej se můžu opovážit takové pobuřující řeči rozhlašovat.²⁵³ Kolega mu do telefonu sdělil: „věc je hotová, stát je vyhlášen úředně. Už je konec s Rakouskem! Na zdar!“²⁵⁴ Zpráva byla tedy potvrzena a mohlo se začít slavit. Následující dění líčí Čapek takto: „Tisícihlavé zástupy kupily se na náměstí, studenti vnikli do radnice, student Kříž vylezl na radní věž a vztyčil tam slovanský prapor.“²⁵⁵ Čapek se také aktivně účastnil, neboť to byl právě on, kdo strhl z poštovního úřadu císařského orla. Popsal to slovy: „Nešel dolů jen tak dravec, již hodně rezavý, skobami upevněn, nechtěl se dáti, až teprve když jsem otevřel okno v prvním poschodí a začal jím točit sem tam, slítl za ohromného nadšení tisícihlavého zástupu na dlažbu.“²⁵⁶ Právě tento akt se zdá být jako jeden z nejdůležitějších v Čapkově životě. Vzpomínal na něj po celý život a také mu přičítal nesnáze, které zažíval během druhé světové války, neboť jak sám napsal: „Nemohou mi zvláště odpustit, že jsem 28. 10. 1918 strhl z poštovní budovy prvního orla a vyhlásil osvobození, pročez mně obecně zvou „vorlíčkáč“.“²⁵⁷

Informace o této události můžeme tedy najít nejen v korespondenci, ale také v knize, kterou Čapek napsal jako vzpomínku na tuto převratnou chvíli. Z jeho vzpomínek lze usoudit, že tento den patřil mezi jeho nejvýznamnější v životě, zejména díky zachycení zprávy o samostatnosti a také díky stržení orla z poštovní budovy. O důležitosti také svědčí fakt, že se o tomto převratu, společně tedy s odhalením Kubatova pomníku, zmiňuje nejčastěji v korespondenci na sklonku života, tedy v době, kdy, dá se říci, rekapituluje svůj život. Právě tyto dva okamžiky vyzdvihuje a je na ně nejvíce pyšný. Čapek vnímal tento den jako osudový a klíčový v českých dějinách. Okamžik, kdy konečně Češi získali samostatnost a vymanili se ze spárů Rakouska. Je samozřejmostí, že Čapek byl z této nastalé situace velmi potěšen, výborně jeho pocity vystihuje tento úryvek: „Jsme svobodni, volni a šťastni, a bohdá, že jimi navždy zůstaneme! Ač jsme pro své znovuzrození po 300 let pilně pracovali a v poslední době každodenně čekali na příznivý obrat, přece jen nenadáli jsme se, že tak náhle spadne nám plod práce tak zralý do náruče. Sám osud nám přál, že urychlil věc dříve, než se o

---

²⁵³ F. M. ČAPEK, *Státní převrat*, s. 8.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ LA PNP, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi 15. 11. 1918.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Tamtéž, fond F. P. Frabša F. M. Čapek F. P. Frabšovi, 28. 10. 1942.

*ni sáhodlouze jednalo! Dnes můžeme říci, že Svobodu svou jsme nedostali darem, nýbrž že jsme si ji vydobyli, vybojovali, potoky krve zaplatili.*²⁵⁸

Poslední „velká“ událost, která se odehrála v životě F. M. Čapka, je druhá světová válka. Tento globální konflikt se odehrál v letech 1939–1945. Bylo to dosud největší a nejvíce zničující válečné střetnutí v dějinách lidstva. Proti sobě stály dva tábory: Spojenci²⁵⁹ a Osa.²⁶⁰ Tento konflikt se zapsal do dějin lidstva černým písmem také díky dosud nevídaným zločinům pro lidskosti, válečnými zločiny a nehumánním zacházením se zajatci. Přelomová byla také z ohledu zbraňového arzenálu, byly totiž poprvé použity jaderné zbraně. Konec války v Evropě se datuje na 8. května 1945, kdy německé vojsko kapitulovalo, boje ovšem ještě pokračovaly v Tichomoří, zde válka definitivně skončila 2. 9. 1945.²⁶¹

Druhou světovou válku prožíval František Miroslav Čapek již v pokročilém věku. V roce 1939 mu již bylo 66 let. Situace pro něj byla velmi obtížná, sám toto období nazval jako: „*těžké prostředí plné osobní nejistoty.*“²⁶² Přičemž, jak sám Čapek napsal: „*Živoříme tělesně i duševně.*“²⁶³ Tato situace ho velmi trápila, nejvíce jej však sužoval fakt, že tehdejší poměry nedovolovaly o něm ani zmínky. Vyjádřil to takto: „*Byl by to olej do doutnajícího ohně a pastva pro „přátele“.* *Visí nade mnou Damoklův meč.*“²⁶⁴ Čapek se skutečně obával o svůj život, měl k tomu své důvody, neboť byl dokonce i zatčen. Stalo se tak 8. 10. 1941, posléze byl sice propuštěn ze zdravotních důvodů, ale od té doby byl pod dohledem německých tajných služeb. Na životě nebyl ohrožen jen on sám, ale také jeho nejbližší. Konkrétně jeho jediný syn Miroslav, který byl zatčen gestapem v Českých Budějovicích za účast na chystaném odboji. Podle Čapka s ním bylo nakládáno na velmi zle, poněvadž byl: „*potlučen na celém těle a poté odvezen do Terezína, kde dosud leží vážně nemocen.*“²⁶⁵

---

²⁵⁸ Tamtéž, fond A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi 15. 11. 1918.

²⁵⁹ Mezi hlavní představitele patřily: USA, Sovětský svaz, Velká Británie a Francie.

²⁶⁰ Mezi hlavní představitele patřily: Německá říše, Japonsko, Itálie, Maďarsko a Rumunsko.

²⁶¹ Blíže k této události například: John KEEGAN, *Druhá světová válka*, Praha 1996; S. P.

MACKENZIE, *2. světová válka v Evropě*, Brno 2012; Vladimír NÁLEVKA, *Druhá světová válka*, Praha 2014.

²⁶² LA PNP, fond F. P. Frabša, F. M. Čapek F. P. Frabšovi, 28. 6. 1943.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Tamtéž, 24. 5. 1945.

Druhá světová válka tedy znamenala pro Čapka jednu z nejtěžších chvil v životě. Toto období bylo plné nejistot, což mělo negativní dopad nejen na psychické, ale v případě Čapka také na tělesné zdraví. Naštěstí tuto válku přežili všichni členové jeho rodiny. Ovšem samotný František Miroslav Čapek byl na tom ze zdravotního hlediska velmi zle a bohužel brzy po konci války zemřel, stalo se tak 23. 2. 1946.

V poslední části této kapitoly se zaměříme na „velké“ osobnosti a na to, jak na ně vzpomínal, či jak je vnímal samotný Čapek. Těmi osobnostmi jsou Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a Adolf Heyduk. Masaryk i Beneš patřili mezi nejváženější osobnosti v celém Československu. Nelze tedy předpokládat, že by je Čapek znal osobně, ovšem určitý názor na ně měl a nějakým způsobem je vnímal. Právě to, jak na něj působili a co pro něj znamenali, se pokusíme na následujících řádcích přiblížit. V případě Adolfa Heyduka se jedná zcela o jinou situaci, tento básník byl Čapkův blízký přítel.

Začněme tedy prvním československým prezidentem Masarykem. Tato významná osoba se zapsala do československých dějin jako Prezident Osvoboditel. Mnoho lidí jej považuje za klíčovou personu, která se zasadila za vznik Československa.²⁶⁶ Masaryk byl většinou národa opěvován a velice oblíben. To samozřejmě platilo také v případě Čapka. Ten jej totiž vnímal jako toho, kdo dokázal český národ vysvobodit z rakouské nadvlády a postaral se z velké míry o naší samostatnost. Jedenkrát za život měl tu čest potkat se s panem prezidentem osobně. Bylo tomu těsně po převratu v roce 1918. Přesněji tedy 20. 12. 1918, kdy se pan prezident objevil v Českých Budějovicích. Na Čapka tento okamžik velmi zapůsobil, byl nadšen z přítomnosti osvoboditele ve městě a ještě více jeho přítomností v Čechách. Nejlépe nastalou situaci vystihuje tento úryvek z Čapkovy knihy: „*Bud' zdráv náš vůdce, vracející se k vladařskému stolci, po staletí osiřelému...!*“²⁶⁷ Masaryk byl tedy Čapkem vnímán jako osvoboditel českého národa, dědic starých českých panovníků.

Masarykovým nástupcem byl zvolen Edvard Beneš. Tento politik byl dříve ministrem zahraničí a je také považován za jednoho z hlavních bojovníků za svobodu. Po smrti Masaryka byl v roce 1935 zvolen druhým československým prezidentem.

---

²⁶⁶ Blíže k této osobnosti například: Renata FUČÍKOVÁ, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha 2006; Alain SOUBIGOU, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha 2004.

²⁶⁷ F. M. Čapek, *Státní převrat*, s. 87.

Během druhé světové války byl uznáván jako exilový prezident, po jejím skončení se tak mohl vrátit zpět do Československa a zastávat tuto funkci i nadále. Prezidentem byl až do roku 1948, kdy abdikoval a krátce na to zemřel.²⁶⁸

Čapek se s Benešem nikdy osobně nesetkal, ovšem cítil k němu velikou úctu, podobně jako k Masarykovi. Vážil si jej za to, co udělal pro československý národ. Beneše si vážil nejen Čapek, ale také celé město Lišov, a proto nabídli Benešovi, aby se stal čestným občanem města Lišov. Činili tak proto, neboť: „*oceňují velké zásluhy o budování československého státu, hájení jeho demokratického rázu, bezpečnosti a celistvosti jeho hranic.*“²⁶⁹

Z předešlého úryvku lze vyčíst, že Čapek společně s dalšími zastupiteli města Lišov si prezidenta Beneše vážili především za jeho činy směrem k budování československého státu a k následnému udržení svobody a samostatnosti. Tento dopis vznikl v roce 1937, tedy rok před událostmi ze září 1938, které vyvrcholily podepsáním Mnichovské dohody 30. září 1938. Na základě této smlouvy přišlo tehdejší Československo o své pohraniční území, které bylo obýváno Němci (Sudety). Československo bylo tedy evropskými mocnostmi obětováno, postoupení hraničního pásma vůči Německu se mělo odehrát do 10. října 1938. Nyní bylo na Benešovi, zda státní území bránit, nebo jej odevzdat bez boje. Beneš se rozhodl pohraniční území postoupit Německu bez boje, i když český národ byl odhodlán své hranice bránit. Beneš se zachoval přesně opačně, než jak jej vnímal Čapek. Tedy jako toho, kdo brání celistvost československých hranic a hájí demokratický ráz státu. Bylo by tedy velmi zajímavé zjistit, jak tento Benešův čin změnil Čapkův pohled na něj. Bohužel se Čapek nikdy k tomuto Benešovu činu veřejně nevyjádřil, ani v korespondenci nejsou zmínky o změně názoru. Můžeme se tedy pouze domnívat, zda s tímto činem souhlasil nebo by raději upřednostňoval bránění hranic silou.

---

²⁶⁸ Blíže k této osobnosti například: Zbyněk ZEMAN, *Edvard Beneš - Politický životopis*, Praha 2009; Zdeněk VESELÝ, *Edvard Beneš - Československo - Evropa*, Praha 2005.

²⁶⁹ SOKA České Budějovice, fond F. M. Čapek, Diplom pro presid. Dr. E. Beneše 1937.

Poslední „velkou“ osobností, na kterou Čapek velmi často vzpomínal, je Adolf Heyduk. Tento významný básník patřil mezi představitele májovců. Měl velmi silný vztah ke Slovensku a byl také významným propagátorem česko-slovenských vztahů.²⁷⁰

Heyduk se s Čapkem seznámil během svého působení na gymnázium v Písku, kde Heyduk působil jako kantor a Čapek zase jako žák. Již zde v Písku navázali neobyčejný vztah, který vydržel až do Heydukovy smrti.²⁷¹ Čapek na čas strávený v Písku vzpomínal takto: „*V Píseckém ústavu jsem absolvoval v roce 1892 a měl jsem zde vzácné vzory v osobách milých učitelů, jichž často vzpomínám. A to obzvláště Vaši Slovutnosti, jež byla mi ne pouhým učitelem, ale vždy vzácně laskavým přítelem a rádcem. Jak rád vzpomínám slov Vašich, dnes ještě v srdci hluboko vrytých.*“²⁷² Velmi výjimečný vztah dokazuje další úryvek z korespondence: „*Jen denní vzpomínky, jen denní vděky dovedou vyvážit mou oddanost k Vám. Co jste ve prospěch můj vykonal, toho všeho si vážím neskonale a jsem šťasten, že mohu to říci o svém bývalém učiteli a nynějším rádcu. Málo jest učitelů, kteří svými žáky dovedou býti váženi a milováni. Buďte hodně dlouho živ a zdrav, buďte šťasten a blažen a to ku radosti své, radosti těch, kteří Vás ctí a milují a ku lesku a slávě svaté české vlasti.*“²⁷³ Čapek si Heyduka vážil nakolik, že ho nejen pozval na slavnost odhalení Kubatova pomníku v roce 1904, ale dokonce jej jmenoval protektorem celé slavnosti a svěřil mu úvodní proslov a zahájení celé ceremonie. Čapek byl Heydukovi velmi vděčný, že se této události účastnil, a také to často připomínal ve vzájemné korespondenci: „*V neděli měli jsme schůzi, na níž vzpomínali jsme na Vás, zvláště když vypravili jsme se k pomníku, kde jste svatou památku Kubatovu svými slovy, jež nám z paměti nikdy nevyjmí, posvětil*“²⁷⁴

Čapkův vztah k Heydukovi byl opravdu výjimečný. S trochou nadsázky můžeme říci, že Čapek Heyduka nevnímal pouze jako přítele a jako vzor, ale také jako svého druhého otce. Což nám dokazuje jedno z mnoha přání, které Čapek svému příteli zaslal: „*Svátky poskytují mi opět vhodné příležitosti, abych Vám laskavý Mistře, vyslovil a projevil city nejhlubší úcty, vděku a synovské lásky.*“²⁷⁵

---

²⁷⁰ Blíže k této osobnosti například: František TICHÝ, *Adolf Heyduk a jeho dílo*, Praha 1915; Hanuš SEDLÁČEK, *Adolf Heyduk: jeho život a dílo*, Pacov 1918.

²⁷¹ Adolf Heyduk zemřel v roce 1923.

²⁷² LA PNP, A. Heyduk, F. M. Čapek A. Heydukovi, 5. 6. 1904.

²⁷³ Tamtéž, 16. 6. 1906.

²⁷⁴ Tamtéž, 13. 4. 1906.

²⁷⁵ Tamtéž, 19. 3. 1910.

Mohli jsme tedy vidět, jak František Miroslav Čapek vnímal významné osobnosti českých dějin a jak prožíval klíčové okamžiky svého života. Podívejme se ještě na to, jak Čapek vnímal svůj život a jak na něj vzpomínal. Takovéto vyznání můžeme spatřit hned ve dvou dopisech. První dopis byl určený Heydukovi, Čapek se v něm o sobě zmiňuje takto: „*Těší mne, zlatý a slovatný Mistře, Vaše vzácná účast na mé práci, která v poslední době došla leckde spravedlivého uznání. Nutno uznati, že já nestudoval odborné školy a vysokoškolských diplomů jsem nedosáhl, nýbrž že vlastní pilí, vytrvalostí a láskou k věci osvojoval jsem si postupně jakés takés vědomosti, kterými jsem se probil úskalími nepřátelství, sočení a závisti. Měl jsem vždy nezáladnou snahu prospěti lidu, povzbuditi jej a seznámiti se zkazkami, které mu byly svatým odkazem. Nemluvil jsem k lidu, nýbrž lid mluvil ze mne, já byl tedy jen tlumočnickem jeho v duši skrytých přání.*“²⁷⁶ Druhý dopis pochází již ze sklonku Čapkova života a byl adresován Františku Frabšovi, Čapek v něm rekapituluje svůj život, zmíníme zde dvě části tohoto dopisu, které ilustrují, jak Čapek vnímal svůj život a svou vykonanou práci: „*Neméně leží jim v žaludku z mého podnětu zbudovaný 10m vysoký pomník Kubatův na Blatech a Kubatovská škola, zdobená Kubatovým reliefem ve Zbudově na Blatech (u Hluboké), snad je Vám známo starobylé úsloví: Kubata - dal hlavu za Blata, listinně prokázané a symbolizující selskou revoluci za práva a svobodu Blat proti Adamovi z Hradce r. 1587. Také jiné zjevy mé činnosti, ku př. krásný 65 m dlouhý most přes Malši v Doudlebech, nazvaný ze vědku „Čapkův most“.*“²⁷⁷ A dále „*To jsou věci, které mi nemohou odpustit! Zkrátka, moje činnost je tak obsáhlá, že by zaujala dlouhé pojednání. A ježto nejen historická, ale i národní a zaměřena nekompromisně, pálí jako trn. Sám Heyduk, jehož dopisy jste u mne viděl, pronesl: „Čapek je jako orel s podvazanými křídly“, čímž naznačil, že má činnosti a průbojnost jako státního úředníka je spoutaná a nelze ji plně rozvinouti. Také Klostermann můj drahý přítel, zhodnotil ji ve svém spise „*Mlhy na Blatech*“ a „*Snímky lidí a věci*“, jakož i výrokem: „Čapek je člověk, který by zasloužil, aby hordu zlata zafasoval.“ A jiní o mně psali při mé padesátce a šedesátce, že jsem apoštolem Blat, Doudleb a Budějovicka. To vše stručně uvádím, byste viděl, že jsem spáchal mnoho hříchů.*“²⁷⁸

---

²⁷⁶ Tamtéž, 7. 3. 1914.

²⁷⁷ Tamtéž, fond F. P. Frabša, F. M. Čapek F. P. Frabšovi, 28. 6. 1943.

²⁷⁸ Tamtéž.

Čapek byl tedy na svou vykonanou práci velmi hrdý a pyšný. Zajisté nelitoval ničeho, co během svého mimořádného života uskutečnil. Byl si také vědom, že tyto silně nacionalistické činy měly nemalý podíl na útrapách, které jej během života potkaly.

Za všechnu neutichající snahu a bojovnost si Čapek zaslouží uznání a místo v paměti (jiho)českého lidu. Měli bychom na něj vzpomínat jako na velkého bojovníka za českou svobodu a samostatnost a jako na neobyčejného vlastence.

Závěr

Tato diplomové práce se pokusila přidat další příspěvek k problematice konceptu míst paměti v české historiografii. Tento koncept byl vypracován v druhé polovině 20. století ve francouzské prostředí. Do českého povědomí se ovšem dostává až po roce 1989. Ústřední osobou celé práce je osobnost Františka Miroslava Čapka a jeho pojetí míst paměti. Velký důraz byl kladen na jeho chápání a pojetí dějin, přičemž zásadní bylo Čapkovo pojetí konceptu míst paměti. V případě Čapka nelze ovšem hovořit pouze o objektech, případně místech, ale také především o knize. Právě knihu Čapek často využíval pro své argumenty a pomocí ní se snažil působit na lid.

František Miroslav Čapek toho během života zažil mnoho. Ovšem dvě události vyčnívají nad ostatními. Jedná se samozřejmě o Kubatův pomník odhalený v létě 1904 a o události během 28. října 1918. Tyto dva okamžiky hrály v jeho životě klíčovou roli, neboť vybudováním pomníku vzniklo dílo, na které odkazoval po zbytek svého života a které do jisté míry odráželo jeho smysl a pojetí dějin. Mělo odrážet velikost a důležitost českého národa a především jeho svobodu a samostatnost. A právě tyto atributy, hlavně tedy svoboda a samostatnost, byly naplněny při převratu v říjnu 1918.

V úvodu byl stanoven cíl zmapovat a zanalyzovat Čapkovy snahy o vytváření míst paměti u jihočeského lidu. Zcela záměrně je užito spojení jihočeský lid, neboť Čapek věnoval veškeré své úsilí pouze jihočeské oblasti. Snažil se na místní lid přenést své vlastenectví a zájem o českou historii. Co se týče samotného cíle, tak myslím, že byl splněn. Během svého bádání jsem se snažil zmapovat veškerou Čapkovu činnost. Výsledkem bylo zjištění, které mě celkem překvapilo. Čapkovy snahy o vytvoření míst paměti na jihu Čech se týkaly daleko více oblastí, než jsem očekával. Pro své úmysly nevyužíval pouze monumentální pomník, který byl postaven především díky jeho iniciativě, ale také velmi často přednášel a největší důraz kladl na text zvěčněný v knize. Právě kniha byla podle mého názoru ten předmět, který v jeho snahách hrál nejdůležitější roli. Právě pomocí knihy se Čapek snažil působit na paměť jihočeského lidu. Během svého života napsal celkem čtrnáct knih, při četbě většiny z nich čtenáře zaujme autorův zájem o historii, ale především jeho vlastenecký pohled a přístup.

Během výzkumu se také dostavily odpovědi na hypotézy stanovené v úvodu. První hypotéza zněla takto: veškerá agitace, kterou Čapek během svého života vykonal,

byla zcela záměrná a cílená. Musím konstatovat, že tato hypotéza se zcela potvrdila. Neboť, jak jsme mohli vidět v předchozích částech této práce, Čapkova činnost vždy záměrně směřovala za jediným cílem, a to vzbudit v lidech vlastenecký zápal a připomínat bohatou českou minulost. Druhá hypotéza, že Čapek za svůj největší životní úspěch považoval zhotovení a posléze odhalení Kubatova pomníku, se také potvrdila, neboť to byl právě tento pomník, který Čapek stále připomínal a vzpomínal na něj po zbytek svého života. Jistě nebudeme daleko od pravdy, když budeme tvrdit, že pomník pro něj znamenal vrchol jeho snažení.

Dříve, než bylo přikročeno k analýze konceptu míst paměti v pojetí Františka Miroslava Čapka, tak byli čtenáři v první kapitole obeznámeni se základními pojmy, termíny a koncepty, se kterými se v této práci pracovalo. Velká pozornost byla věnována zejména fenoménu paměti. Zde klíčovou roli představovala díla sociologa Maurice Halbwachse a historika Jacquese Le Goffa. Dále je zde podrobně rozebrána literatura týkající se mýtu a jeho role v dějinách. Ve druhé kapitole byli čtenáři obeznámeni se životem hlavní postavy této práce. Závěrečná kapitola se již věnovala analýze a interpretaci Čapkova pojetí míst paměti. Základním východiskem se staly jeho knihy a především pomník Jakuba Kubaty a prameny týkající se této památky.

Jak jsme již zmínili, tak Čapkova činnost byla zaměřena pouze na jižní Čechy. V rámci této oblasti se snažil vytvořit několik míst paměti. Již zmíněný Kubatův pomník na Blatech, dále region Doudlebsko a města Český Krumlov a České Budějovice. Může nám to připadat jako snaha o budování jakýchsi mentálních map paměti jižních Čech jako českého území. Cílem těchto snah bylo v lidech zakotvit představu o jihu Čech jakožto o českém území, a v neposlední řadě také jako o významném regionu v rámci celého českého království a posléze v rámci československého státu.

Ve svých snahách o vytvoření míst paměti v kolektivních představách jihočeského lidu Čapek nevyužíval pouze konkrétní objekty a místa, ale také velmi často jednotlivé osobnosti. Jedná se především o rychtáře Jakuba Kubatu a mýtus, který kolem této osoby Čapek vytvořil, dále například českokrumlovského preláta Jiřího Bílka z Bílenberka, nesmíme zapomenout ani na známého jihočeského rodáka Jana Žižku z Trocnova. Čapek v něm viděl jihočeského hrdinu, který se postavil do čela „Čechů“ proti „Němcům“. Toto pojetí nám demonstruje Čapkův romantický přístup k

dějinám. Můžeme zde spatřit paralelu s Palackého dílem. Oba dva vidí v husitství vrchol českých dějin, v případě Čapka je právě Žižka odhodlaný český bojovník, který se postavil do čela boje proti německým kolonizátorům, které Čapek spatřuje především v německých obyvatelích Českých Budějovic a v mocném jihočeském rodu Rožmberků. Byl to právě Jan Žižka z Trocnova, který za komunismu překryl, v té době již do zapomnění upadajícího, Kubatu, jakožto celostátně známá osobnost, kterou také šlo instrumentalizovat jako bojovníka proti pánům a šlechtě. Kubata byl Žižkou překryt v budování paměti zejména s ohledem na to, že Kubata byl symbolem svobodných sedláků, tudíž se do doby budování jednotného zemědělského družstva nehodil. Tento fakt nám dokládá také skutečnost, že Žižkův památník u Trocnova se budoval až na přelomu 50. a 60. let 20. století.

Při celkovém hodnocení Čapka jeho osobnosti a jeho díla, musíme konstatovat, že František Miroslav Čapek byla velmi zajímavá a v některých ohledech také kontroverzní osoba. Většinu svého života věnoval poznávání krás jižních Čech. Napsal také několik knih a brožur. Čapkova knižní tvorba je vcelku rozmanitá, ovšem největší úskalí tkví v samotném textu. Jak již bylo řečeno, Čapek nebyl odborně vzdělán, a tudíž nedodržel zásady tvorby vědeckých prací. Zcela zde chybí poznámkový aparát a také podle mého mínění kritický pohled na prameny, neboť v mnoha případech se jedná pouze o přepis pramenů. Nejvíce problematické jsou tyto knihy, tedy alespoň z mého pohledu, v autorově pohledu na dějiny, jako na proces boje mezi Čechy a Němci, přičemž autor jednoznačně stojí na straně českého národa. A tento názor promítá do každé své myšlenky a do každého argumentu.

Osobně si myslím, že dnešní pohled na Čapka není objektivní, neboť musíme brát na zřetel dobu, ve které Čapek vyrůstal a ve které žil. Přelom 19. a 20. století byla doba, kdy se teprve formovala česko(slovenská) společnost a názory, které zastával, byly v té době celkem běžné. V jeho případě byly ještě zesíleny velmi silným nacionalismem.

František Miroslav Čapek byl tedy člověk, který si jistě zaslouží, aby o něm byla napsaná biografie, nebo alespoň kvalifikační práce. Zapsal se do dějin jižních Čech svou nezkrotnou touhou po poznání bohaté historie tohoto regionu a také svou činností, jejímž vrcholem je Kubatův pomník stojící a pyšící se na Blatech.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Prameny archivní

Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha

Fond F. M. Čapek (celý fond)

Fond A. Heyduk (korespondence)

Fond F. S. Frabša (korespondence)

Fond Č. Zíbrt (korespondence)

Státní oblastní archiv Třeboň

Fond Sběrka matrik Jihočeského kraje - matriky narozených a zemřelých (užito webových stránek <http://digi.ceskearchivy.cz/>)

Matriční kniha Vodňany 1904 - 1920, matrika oddaných

Státní okresní archiv České Budějovice

Fond Zátkovo reálné gymnázium České Budějovice (vysvědčení F. M. Čapka)

Fond Základní škola Lišov (výkaz docházky a prospěchu)

Fond F. M. Čapek (celý fond)

Fond Základní a Mateřská škola Střížov (nástup F. M. Čapka)

Státní okresní archiv Písek

Fond Reálka Písek (vysvědčení F. M. Čapka)

Jihočeské muzeum

Fond F. M. Čapek (celý fond)

Magistrát města Českých Budějovic

Matrika narozených (rodina Čapkova)

Poštovní muzeum Praha

Pořadník úřednictva poštovní a telegrafní správy republiky Československé na rok 1921
(nástup na poštu)

Obecní úřad Doudleby

Obecní kronika obce Doudleby 1921-1940 (Čapkův most)

Soukromý archiv dr. Jana Šimánka

Pozůstalost Josefa Burdy – Šejhla (1864 – 1941) z Doudleb č. 10

Dílo Františka Miroslava Čapka

Dějiny poštovníctví od vzniku až podnes, České Budějovice 1923.

Doudlebsko. Děj a paměti bývalé župy Dúdlebské, České Budějovice 1902.

Rychtář Kubata dal hlavu za Blata, České Budějovice 1901.

Státní převrat v Českých Budějovicích, České Budějovice 1929.

Vzácná památka v jihočeském Doudlebsku, České Budějovice 1933.

Český Krumlov, České Budějovice 1913.

Znak města Českých Budějovic, České Budějovice 1921.

Trocnov, České Budějovice 1924, 45 s.

Feuilleton. Vzpomínky ze života, Jihočeské listy, 28. ledna 1933.

Encyklopedie a lexikony

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006².

Historický Lexikon obcí České republiky 1869-2005 I., Praha 2006.

Ottův slovník naučný, XVII, Praha, 1890.

Literatura

AGNEW Hugh LeCaine, *Češi a země a Koruny české*, Praha 2008.

ANDĚL Jiří, *Sociogeografická regionalizace*, Ústí nad Labem 1996.

ASH T. G., *Středoevropan volbou*, Praha 1992.

ASSMANN Jan, *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*, Praha 2001.

ASTORRI Antonela, *První světová válka*, Praha 2010.

- BARKER Chris, *slovník kulturních studií*, Praha 2006.
- BARTOŠ Josef - SCHULZ Jindřich - TRAPL Miloš, *Regionální dějiny: Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.
- BLÜML Josef - BLÜMLOVÁ Dagmar - JIROUŠEK Bohumil a kol., *Jihočeši v české historické vědě*, České Budějovice 1999.
- BÖHNEL Miroslav Bedřich, *Klostermann na Blatech*, Vzlet, únor 1918, s. 68 - 70.
- BOUCHAL František Václav, *Feuilleton. František Miroslav Čapek (K padesátým narozeninám)*, Jihočeské listy, 20. ledna 1923.
- BUZAN Tony, *The Mind Map Book*, London 1993.
- BŮŽEK Václav – DIBELKA Jaroslav (edd.), *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15).
- BŮŽEK Václav – KRÁL Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- CABADA Ladislav - JUREK Petr a kolektiv, *Mentální mapy, teritorialita a identita v evropském prostředí*, Plzeň 2010.
- CAREY Sean, „*Undivided Loyalties. Is National Identity an Obstacle?*“, *European Union Politics* 3 (4), 2002, s. 387–413.
- ČINÁTL Kamil, *Naše české minulosti, aneb, Jak vzpomínáme*, Praha 2014.
- DUCHHARDT Heinz - HLAVÁČEK Petr - EBERHARD Winfried (edd.), *Bruncvík a víla: přemýšlení o kulturní a politické identitě Evropy*, Praha 2010.
- ELIADE Mircea, *Mýtus a skutečnost*, Praha 2011.
- EMMERT František, *1918: vznik ČSR*, Brno 2008.
- FUČÍKOVÁ Renata, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha 2006.
- GALANDAUER Jan, *2. 7. 1917 - Bitva u Zborova: česká legenda*, Praha 2002.
- GALANDAUER Jan, *6. 7. 1915 - Pomník mistra Jana Husa: český symbol ze žuly a bronzu*, Praha 2008.
- HALBWACHS Maurice, *Kolektivní paměť*, Praha 2009.
- HAVELKA Miloš, *Dějiny a smysl*, Praha 2001.
- HAVELKA Miloš, *Paměť a dějiny, soužití a vyhnání*, *Dějiny – teorie – kritika*, 1, 2004, č. 1, s. 85-93.
- HAVELKA Miloš (ed.), *Spor o smysl českých dějin 1895 – 1938*, Praha 1995.
- HAVELKA Miloš - CABADA Ladislav, *Západní, východní a střední Evropa jako kulturní a politické pojmy*, Plzeň 2000.

- HERMANN Tomáš – OLŠÁKOVÁ Doubravka, *Místa a ne-místa paměti česko-francouzských vztahů*, Dějiny a současnost, 29, 2008, č. 2, s. 31.
- HLAVAČKA Milan – MARÉS Antoine – POKORNÁ Magdalena (edd.), *Paměť míst, událostí a osobností: Historie jako identita a manipulace*, Praha 2011.
- HOJDA Zdeněk - POKORNÝ Jiří, *Pomníky a zapomínky*, Praha - Litomyšl 1996.
- HOLUB Zbyněk (ed.), *Region, regionalistika, regionalismus a regionalisté*, České Budějovice 2007.
- HOUŽVIČKA Václav, *Český úděl součástí příběhu střední Evropy*, AntropoWEBZIN, č. 1, 2, 2006.
- CHALUPNÝ Emanuel, *Národní povaha česká*, Praha 1907.
- CHALUPNÝ Emanuel, *Národní povaha jihočeská*, České Budějovice 1926.
- JANDOUREK Jan, *Sociologický slovník*, Praha 2001.
- JIROUŠEK Bohumil - BLÜML Josef - BLÜMLOVÁ Dagmar (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice 2005.
- KEEGAN John, *První světová válka*, Praha 2002.
- KEEGAN John, *Druhá světová válka*, Praha 1996.
- KOLARIKOVÁ Adriana, *Kronika jednoho života. Život a názory humpoleckého občana Josefa Čermáka (1884 – 1958)*, Diplomová práce, Jihočeská univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, České Budějovice 2013.
- KOVÁŘ Daniel, *Hlavní snahy Františka Miroslava Čapka směřovaly k poznání jihočeského venkova*, Českobudějovicko, 28. února 1996.
- KREJČÍ Jaroslav, *O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl)*, Ostrava 1993.
- KREJČÍ Oskar, *Český národní zájem a geopolitika*, Praha 1993.
- KŘEN Jan, *Česká a německá historická paměť - včerejšek a dnešek*, Praha 1999.
- KUBEŠ Jan, *Úvod do studia geografie II*, České Budějovice 2010.
- KUBIŠ Karel (ed.), *Obraz druhého v historické perspektivě II*, Acta universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 5/1999, Studia Historica LII, Univerzita Karlova, Praha 2003.
- KUČERA Rudolf, *Kapitoly z dějin střední Evropy*, Praha 1992.
- K ustanovení kandidatur v jižních Čechách*, Jihočeské listy, 27. března 1907.
- KUTHAN Jiří, *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1974.

- KUTNAR František - MAREK Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997.
- KVAČEK Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2013.
- LANGHAMMEROVÁ Jiřina, *Jižní Čechy: kraj - lidé – tradice*, Praha 2011.
- LE GOFF Jacques, *Paměť a dějiny*, Praha 2007.
- MACKENZIE S. P., *2. světová válka v Evropě*, Brno 2012.
- MASARYK Tomáš Garrigue, *Česká otázka*, Praha 1969.
- MAUR Eduard, *Paměť hor: Šumava, Říp, Blaník, Hostýn, Radhošť*, Praha 2006.
- MAYER Françoise - VAŠÍČEK Zdeněk, *Minulost a současnost, paměť a dějiny*, Praha 2008.
- MŮCKE Pavel, *Místa paměti druhé světové války: svět vojáků československého zahraničního odboje*, Praha 2014.
- MUK Jan, *K historii jihočešství*, České Budějovice 1940.
- NÁLEVKA Vladimír, *Druhá světová válka*, Praha 2014.
- NORA Pierre, *Mezi pamětí a historií*, Cahiers de CEFRES No 13, 2012.
- PECHA Miloslav, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích*, České Budějovice, 1999
- PECHAR Jiří, *Být sám sebou: pojem identity a jeho meze*, Praha 1995.
- PEŠKOVÁ Jaroslava, *Role vědomí v dějinách*, Praha 1998.
- PETRÁŇ Josef, *Dvacáté století v Ouběnicích*, Praha 2009.
- Prastrýc Miroslav byl nobl člověk, vzpomíná František Josef Čapek*, Českobudějovicko, 24. října 1998.
- PRŮCHA Jan, *Interkulturní psychologie*, Praha 2004.
- RAK Jiří, *Bývali Čechové*, Jinočany 1994.
- ŘEPA Milan (ed.), *19. století v nás: modely, instituce a reprezentace, které přetrvaly*, Praha 2008.
- SEDLÁČEK Hanuš, *Adolf Heyduk: jeho život a dílo*, Pacov 1918.
- SKÁLA Karel, *František Miroslav Čapek - Kubata*, Kubatův kraj, září 1938, s. 5.
- SKOUMALOVÁ Hana, *Sociální konstrukce českého moderního národa v díle Aloise Jirásky*, Bakalářská práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie, Brno 2007.
- Slavnost odhalení desky na pomníku padlých města Lišova legionáři Janu Bohoňkovi*, Jihočeské listy, 2. srpna 1938.

- Slavnost odhalení pomníku Jakubu Kubatovi*, Jihočeské listy, 22. srpna 1904.
- SOUBIGOU Alain, *Tomáš Garrigue Masaryk*, Praha, 2004.
- SOUKALOVÁ Blanka - HROCH Miroslav - SCHEU Harald Christian -JURKOVÁ Zuzana (edd.), *Mýtus – „realita“ – identita*, Praha 2012.
- Spor o Jakuba Kubatu*, Budivoj, 15. května 1903.
- ŠABLICA Stanislav, *František Miroslav Čapek - život a dílo historika amatéra*, Bakalářská práce, Jihočeské univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Historický ústav, České Budějovice 2013.
- ŠTAIF Jiří, *František Palacký: život, dílo, mýtus*, Praha 2009.
- ŠUBRT Jiří Šubrt - VINOPAL Jiří a kol., *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*, Praha 2013.
- ŠVESTKA Karel, *Odhalení pamětní desky Jiřího Bílka z Bilemberka v Českém Krumlově*, Národní politika 1934, č. 153.
- TICHÝ František, *Adolf Heyduk a jeho dílo*, Praha 1915.
- TŘEŠTÍK Dušan, *O dějinách a paměti*, Praha 2004.
- TŘEŠTÍK Dušan, *O dějinách a paměti*, Dějiny – teorie – kritika, 1, 2004, č. 1, s. 107 - 113.
- VESELÝ Zdeněk, *Edvard Beneš - Československo - Evropa*, Praha 2005.
- VOREL Petr, *Základy historické regionalistiky*, Pardubice 2005.
- VÝROST Josef - SLAMĚNÍK Ivan, *Sociální psychologie*, Praha 2008.
- ZEMAN Zbyněk, *Edvard Beneš - Politický životopis*, Praha 2009.
- Zemřel František Miroslav Čapek*, Svobodné slovo, 5. března 1946.

Internetové zdroje

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Nejv%C4%9Bt%C5%A1%C3%AD_%C4%8Cech
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%BDtus>
- <http://antropologie.zcu.cz/cesky-udel-soucasti-pribehu-stredni-ev>
- <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/pekar-masaryk-a-spor-o-smysl-ceskych-dejin>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_Krumlov#P.C5.99elom_19._a_20._stolet
- C3.AD

Seznam příloh

Příloha č. 1 Region Doudlebsko

Zdroj: <http://www.etnografie.estranky.cz/clanky/narodopisne-regiony-cr.html>

Příloha č. 2 Mužský doudlebský kroj

Zdroj: http://www.soumrak.net/img_kroj/kroj_muz.jpg

Příloha č. 3 Ženský doudlebský kroj

Zdroj: http://www.soumrak.net/img_kroj/kroj_zena.jpg

Příloha č. 4 Region jihočeská Blata

Zdroj: <http://www.etnografie.estranky.cz/clanky/narodopisne-regiony-cr.html>

Příloha č. 5 Kámen připomínají Jakuba Kubatu

Zdroj: vlastní

Příloha č. 6 Nápis na levé boční stěně Kubatova pomníku

Zdroj: vlastní

Příloha č. 7 Kubatův pomník

Zdroj: vlastní

Příloha č. 8 Lavičky u Kubatova pomníku

Zdroj: vlastní

Příloha č. 9 Dopis o převratu v Praze

Zdroj: František Miroslav ČAPEK, Státní převrat v Českých Budějovicích, České Budějovice 1929, s. 6.

Přílohy

Příloha č. 1 Region Doudlebsko

Příloha č. 2 Mužský doudlebský kroj

Příloha č. 3 Ženský douhlebský kroj

Příloha č. 4 Region jihočeská Blata

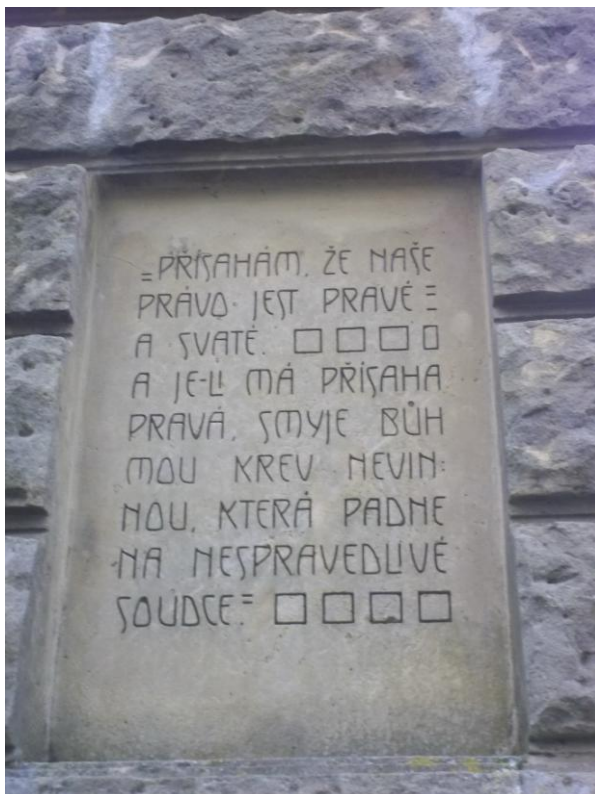

Příloha č. 5 Kámen připomínají Jakuba Kubatu

Příloha č. 6 Nápis na levé boční stěně Kubatova pomníku

Příloha č. 7 Kubatův pomník

Příloha č. 8 Lavičky u Kubatova pomníku

Příloha č. 9 Dopis o převratu v Praze

Pamětná zpráva J. W. Capka a pražským
parlamentu na Hughem o státním převratu
v Praze 28/10/1918, na základě již mezi F. Mirosl.
Capkem prvým v Č. Budějovicích oblašil
obecnou tuto radostnou událost, stihl
budary post. Orlov, čímž dříve podnět k dalšímu události
bahnst n n dahnstrasse eger = komme nu nu nu deite cheb
jsme Jnpvyyyylyylyz nerušte zde stojí eger a telegram je
nemeckej . to je jedno tejt jsme v českým státě a
deite cheb ems mp bitzer vás jak to nerozumím vám ? nu
dnes prave tejt byl prohlášen u nás český stát na vaclav
vaku jsou davy lidí, řeční se tam a u pomniku st vaclava
bude tabor lidu ms ale mp, je o tom něco ouředního venku
? Jou Jou jsou, vylepeny na redakcích vyhlásky
oršim vás reknete nám, jak to tam stojí vted vyhláše
el el n n n tak tu jeto mp: odpovídajíc na notu p
presidenta vilsona, rakouskouherská vlada souhlasí s jeho
nazorem o právech čechoslovaků a jhoslovaků, rakousko
prijalo veskere podmínky a rakuh. vlada prohlašuje ochotu
jednat s odporčími státy etc tak to tu asi stojí, skratka ems
nu Jou mp ale to není vyhlášení státu: ? ale Jou Jo u na
základe tyhle noty u nás udělal národní výbor převrat a
vyhlásil stát bez ptaní c k ouřadu ems tak mp je to
jistě? Jou Jou Jo jisté, u nás jsou us pruvody, prapory
vodáci odhazují hvězdy, šavle, všude sama sláva, nadšení
tak díky vám, reknete nám sas n-ěco brzy, díky + ems

D. S. N. 749. Dvorního (1918)